

מלאכת המלך

קונטרס החסד

יו"ל עולם לרגל סיום ש"ס קהילתי
ק"ק 'היכל המלך' גבעת זאב
סיון התשפ"ג

מלאכת המלך

קונטרס חסד

בכל עניני הקונטרס יש לפנות לשאולי גולן הי"ו
רחוב השקמה 2 גבעת זאב
טלפון: 052-7622263 , מייל: sg0527622263@gmail.com

מצווה להעתיק לצורך לימוד אישי או זיכוי הרבים בלבד!
תזכו למצוות!

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

תוכן העניינים

3..... אקדמות מילין

11..... דברי פתיחה

16..... מאמר לכבוד סיום הש"ס הקהילתי

57..... מאמרי חסד קצרים ומעוררים מחז"ל

61..... סיפורי חסד

86..... חסד בתוך הבית

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

אקדמות מילין

ישיש הלב ויגל ויהיהודי, על זכות להיוולד בן יחיד, על חיבור מופלא ומושלם, למי שאמר והיה העולם. ובתוך עולם של חומר, לעלות ריחות של גומר. ונגד תהפוכות

¹ כמאמר הכתוב: "ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם" שכל השמחה היא על הזכות להיוולד יהודי.

² כמאמר הכתוב: "בני בכורי ישראל". וכך אנו מברכים בברכות התורה: "אשר בחר בנו מכל העמים".

³ חיבור זה נקרא בשם: "חלק אלוה ממעל" כלומר כביכול חלק ממנו יתברך נמצא בתוכנו! [ואף שאין דבר כזה 'חלק מהשם' כי הכל מהכל זה ה' יתברך, ואין לנו השגה איך אפשר להסביר 'חלק' ממשוהו שלא נמדד, נמנה, נספר, נתפש וכו' מ"מ כדי לשבר את האוזן כך נכתב ברז"ל].

⁴ ואף שאין שום סיכוי לחיבור בין רוחני לגשמי בכללות, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר לבורא יתברך, מכל מקום חלק מיכולותיו הבלתי תכליתיות, זה לחבר רוחניות לגשמיות, ואפילו אותו יתברך אלינו הגשמיים והרחוקים, מכל השגה בכבודו יתברך וכל שכן בו. וכבר כתב המהר"ל על עניין התורה הקדושה שהיא 'צוג המימד האלקי בעולם החומר' ואי אפשר שישכון שכל אלוקי נבדל בגשמיים... ואעפ"כ נצטוינו ללמוד תורת ה' ובחסדיו יתברך נזכה בה במתנה גמורה מאת ה'!

⁵ העולם שלנו רובו רע ומיעוטו טוב, ומהות הסבר ה'רע' הוא חיבור לגשמיות, וה'טוב' הוא חיבור לרוחניות. טוב - הוא דבר העומד לנצח, ורע הוא מה שנפסד וכלה. ועם כל זה כל 'רע' משמש את הטוב, ולמרע נגלה שגם הרע היה טוב...

⁶ 'גומר' היא פעולת בישום הבגדים, כדאיתא במסכת ביצה דכ"ב ע"ב ובעוד מקומות. וידוע כי שמירת תורה ומצוות גורמת לריח נפלא היוצא מהנשמה, כדאיתא בכמה מקומות בחז"ל ובעיקר בזוה"ק המרבה לדבר על הריח היוצא ממי שלומד תורה ושומר מצוות.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

המקום⁷ והזמן, לזכות להיות מאוכלי⁸ המן. את מי שבזכותם קיבלנו⁹ תורה, והם המחזירים ליושנה¹⁰ עטרה. שטבע

⁷ כשנלחם יעקב אבינו עם שרו של עשיו, הוא שאלו לשמו... אך שרו של עשיו אמר לו שאין להם שמות קבועים, אלא שמותיהם משתנים לפי השליחות. והרבה יש ללמוד מזה, אך הנקודה העיקרית בעינינו כרגע היא, שבעוד שהקדושה אינה זזה ממקומה כמלוא נימה, ואותו ספר תורה בדיו שחור על גויל לבן היה מלפני למעלה משלשת אלפי שנים, כן עתה! אך הסטרא אחרא כיון שכל עניינה תהו והבל, ואין לה יסודות להיאחז, היא מתחלפת כל רגע על פי הזמן בצבעים וצורות להביא צרות צרורות, ולהשאיר את הנשמות אלמנות צרורות... וזהו: תהפוכות הזמן והמקום של הסטרא אחרא: כל דור והיצר שלו, ה' יצילנו!

⁸ אמנם המן ירד לישראל במדבר, אך כבר שנינו: "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן" נמצא שכל מי שעוסק בתורה הקדושה, ראוי הוא לאכילת המן! שידעת ההפכים אחת היא, ואם זכינו ל'תורתך בתוך מעי' כן נזכה ל'המן כזרע גד הוא' בקרוב ממשי! ⁹ עי' ב'שיר השירים רבה' [פ"א]: "כָּךְ בִּשְׁעָה שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל לִקְבֹּל הַתּוֹרָה אָמַר לָהֶם אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם תּוֹרָתִי הֵבִיאוּ לִי עֲרֵבִים טוֹבִים שֶׁתִּשְׁמְרוּהָ וְאֶתְנַנָּה לָכֶם, אָמְרוּ אֲבוֹתֵינוּ עוֹרְבִים אוֹתָנוּ, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲבוֹתֵיכֶם יֵשׁ לִי עֲלֵיהֶם, אֲבָרְהָם יֵשׁ לִי עָלָיו, שְׁאֵמַר: בְּמָה אֲדַע. יִצְחָק יֵשׁ לִי עָלָיו, שְׁהִיָּה אוֹהֵב לַעֲשׂוֹ וְאֲנִי שִׁנְאֵתִיו, שְׁנֵאֲמַר: וְאֵת עֲשׂוֹ שִׁנְאֵתִי. יַעֲקֹב שְׁאֵמַר: נִסְתַּרְהָ דְרַפִּי מֵה'. אֲלֹא הֵבִיאוּ לִי עֲרֵבִים טוֹבִים, וְאֲנִי נוֹתֵנָה לָכֶם. אָמְרוּ לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם נִבְיֵאֵינוּ עֲרֵבִין לָנוּ. אָמַר לָהֶם יֵשׁ לִי עֲלֵיהֶם, שְׁנֵאֲמַר: וְהָרַעִים פָּשְׁעוּ בִּי וְגו', וְכָתִיב: כִּשְׁעָלִים בַּחֲרָבוֹת נִבְיֵאִיד יִשְׂרָאֵל הָיוּ, אֲלֹא הֵבִיאוּ לִי עֲרֵבִים טוֹבִים וְאֶתְנַנָּה לָכֶם, אָמְרוּ הֲרֵי בְנֵינוּ עוֹרְבִים אוֹתָנוּ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵא וְדֹאֵי עֲרֵבִים טוֹבִים, עַל יְדֵיהֶם אֶתְנַנָּה לָכֶם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: מִפִּי עוֹלָלִים וִינָקִים יִסְדַּת עֵז, וְאֵין עֵז אֲלָא תּוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר: ה' עֵז לַעֲמּוֹ יִתֵּן. עכ"ל.

¹⁰ עי' בנביא מלאכי פ' ג פס' כג- כד: "הִנֵּה אֲנִי שִׁלַּח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יִי הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא וְהַשֵּׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בְּנִים וְלֵב בְּנִים עַל אֲבוֹתָם". ועי' בפרש"י: "והשיב לב אבות. להקב"ה: על בנים. ע"י בנים יאמר לבנים דרך אהבה ורצון לכו ודברו אל אבותיכם לאחוז בדרכי המקום וכן ולב בנים על אבותם כך שמעתי משמו של ר' מנחם. עכ"ל.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

הדורות לירד¹¹ לתהומות, ופתאום רפואה נגד עינינו
¹²הנדהמות. אגודות אגודות חוזרים¹³ בתשובה, מתוך ערגה

¹¹ עי' בגמרא מס' סוטה דף מט סו"ע א: "תנו רבנן ר' פנחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש, בושו חברים ובני חורין, וחפו ראשם! ונדלדלו אנשי מעשה, וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון, ואין דורש, ואין מבקש, ואין שואל, על מי לנו להשען? על אבינו שבשמים! רבי אליעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חכימיא למהוי כספריא (חכמים נהיו כמלמדי תינוקות) וספריא כחזניא (ומלמדי תינוקות כחזנים) וחזניא כעמא דארעא (וחזנים כעמי הארצות) ועמא דארעא אזלא ודלדלה (ועמי הארצות הולכים ומדלדלים...) ואין שואל, ואין מבקש, על מי יש להשען? על אבינו שבשמים!". ע"ל. הרי לנו ירידת הדורות הברורה בדברי רז"ל, ועיי"ש עוד על דור עקבתא דמשיחא, דברים שהם בבחינת רוח הקודש ממש על הקורה בדורנו.

¹² כל מי שחי בדור האחרון בעולם, ובארצנו הקדושה בפרט – רואה ומשתומם: איך אירע שעם כל הממסד החלוצי המדיני שהיה אנטי - תורני בעליל ובמוצהר, קמים מאות אלפי חוזרים בתשובה המקימים בתים של תורה ויראת שמים צרופה?! והדבר הזה הוא משולל ההיגיון והשכל, שהרי עם התפשטות ה'מדיה' על כל הריסתה הרוחנית, היה צפוי שירדו תופשי התורה, אך האמת תורה דרכה שנגד כל הסיכויים – עם ישראל חוזרים לאבינו שבשמים! וכנגד מה שהם צעקו: 'פן יפרוץ'... בורא עולם צעק – 'כן יפרוץ'!!! והכי הלכתי!!!

¹³ אף שיש מה לפלפל במושג שנקרא: 'חזרה בתשובה' שהרי הם לא חזרו לשום מקום, מאחר ומעולם לא התחנכו לצערנו לתורה ומצוות, ואז יצאו משם ח"ו, ושוב פעם חזרו, דבר שקרה לפי דברי ה'תוספות' [במס' בב"מ דפ"ד ע"א] לריש לקיש שבתחילת דרכו היה שומר תורה ומצוות ולאחר מכן יצא, ושוב כשפגש את רבי יוחנן בירדן, אמר לו רבי יוחנן: "אי הדרת בך" כלומר אם תחזור... יעו"ש. ללמדנו בא שיש מי שגדל נכון (הכוונה מכון לדרך האמת), יצא וחזר, ויש מי שמעולם לא גדל נכון, אלא הוא ה'תינוק שנשבה' הקלאסי המוזכר בדברי רז"ל למרות שהם מדברים עברית צחה וחיים בארץ הקודש... הם מאז ומעולם גדלו רחוקים ומנוכרים לתורה ופתאום – פלא נפלא לא יכילהו רעיון! יש כאן המצאה חדשה של כינון עם בתוך עם, שמחנך את כל העם לדבקות בבורא נגד כל מה שהתחנך, ומתמודד מול מציאות שהחברה החרדית דתית מעולם לא התמודדה, כגון: כיבוד הורים שלא שומרים תורה ומצוות, ניתוק חברתי, ערכי, לימודי, שכחת העבר או כינון חיים על

"מְלֹאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

¹⁴ וְאֶהְיֶה, לֹא זָכַר לִירָאָה ¹⁵ וְיִסּוּרִים, וּלְמִרּוֹת שְׁאִין זֶה דֶּרֶךְ
¹⁶ הַהוּרִים. וְהַגְבְּעוֹת עוֹלְזוֹת וְקוֹרָאוֹת ¹⁷ לְהָרִים, בּוֹאוּ וּרְאוּ

מה שכבר למדתי עשיתי? וכן הלאה... מי ישער מה הם חווים? מי יבין מה הם עוברים? מי יוכל לתת תשובות במציאות שלא גדל עליה מעולם...? ואלמלא גדולי ישראל שברוחב תבונתם אספו אותם בחמלה עצומה ובהבנה שנגד עיניהם המשתאות מתחולל כאן פלא בריאה, מי יודע מה היה גורלם...? ועדיין, חובה לומר: תנועת התשובה שנולדה ונאצלה, לא אמרה את דברה כסוף פסוק, ועליהם אני קורא את המקרא: "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב" למי יבוא הגואל? לאותם שהקריבו את כל עצמותם עבור הקב"ה! ואין בדברים אלו כדי לגרוע משום חלק או רובד בעם ישראל, אלא רק להעריך את אותם אמיצים וקדושים שעשו מהפך כאברהם אבינו בשעתו, והם הם אנשי החסד האמיתיים שעושים חסד עם השכינה! ¹⁴ עין רואה דבר נפלא שאם לפני כמה עשורים הספרים שתפשו עיקר במדף הספרים היו 'ראשית חכמה' ודומיו המלהיבים את הלב ביראה גדולה לבורא, אט אט התחלפו הספרים לספרי אהבה ורגש, לקרבה לבורא ללא זכר לאונס כלל... כך הנשמות הללו של הדור האחרון פועלות. והם לא מבינים שאגב הם זוכים למה שנאמר בגמרא ביומא שמי ששב בתשובה מאהבה זדונות נהפכים לו לזכויות... וכל הדור זכאי ומוכן לגאולה במהרה, בזכותם! והרוצה להיווכח בעיניו, יחפש את מי שמפחיד בדרשותיו ויראה שלא נשאר קהל באולמיו בלתי משפחתו וחבריו, אך המדבר דברי געגוע ואהבה מקבל קהל מלא אחוה, ודבריו חוצים את לבבם והם שבים בכל לב לקונם. ¹⁵ פעם כשיהודי היה מקבל יסורים חלילה, היה יושב וממרר בבכי ועושה תשובה בכל לב, ומשם יצאה המימרא: "כפרת עוונות" הנאמרת בכל עת שקרה משהו ואפילו אם 'רק' נשבר כוס במטבח... בימינו, בכל דבר שקורה עומד היהודי ומתבונן: מה דיבר עמי אלקים? מה רוצה ממני האב שבמרומים? בודאי אינו מייסרני לבטלה? ועושה מיד תשובה מאהבה...

¹⁶ כבר כתבנו לעיל שרוב רובו המכריע של עולם התשובה הוא בנים ובנות של הורים שעברו על דאורייתא ודרבנן לצערנו, וכך גידלו את הילדים הללו, שעשו מהפכה ושבו לה' יתברך.

¹⁷ ידוע כי ההרים זה כינוי לאבות הקדושים, והגבעות אלו האמהות הצנועות. והם הקוראות לאבות לספר להם שאחרי שהספידו אומות העולם את עם ישראל את הבנים והבנות האהובים, עולם חדש נולד ועם חדש יצא לאור, וכיון שבזכות נשים

"מְלֹאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

**בניכם¹⁸ המאירים. איך זנחו חינוך¹⁹ לטומאות, והליכה בדרך
האומות.²⁰ כדי לחסות בצל²¹ השכינה, והמשיח חובש פצעיו**

צדקניות יגאלו ישראל הן אלו שיפעילו את האמהות לספר לאבות שגם הבנים צדיקים ושומרים מסורת אבות.

¹⁸ בסקר שנעשה לאחרונה התגלה כי כל חצי שעה! מודפס ספר קודש חדש... היש דור שלמדו את כל מקצועות התורה בריבוי עצום כזה?! בן פורת יוסף כן ירבו! ישיבות ישיבות של גפ"ת, ישיבות של קבלה טהורה, אסופות של בעלי אגדה, מוסר, הלכה, יראה ואהבה, דף יומי לרבבות... והכל מהכל בלי שום צד וזכר של כפיה ואונס! וזה בחינת: "ואת עלית על כולנה"! והכנה לגאולה השלימה בחסד. ודו"ק.

¹⁹ כל מי שיראה את תוכנית הלימודים הכללית ישתומם ויקרע את בגדיו איך בתוכני תוכנית הלימודים מכניסים תכנים של גופי עבירות שלא שערום אבותינו והם הם מעשה ארץ מצרים הידועים לשמצה אף בין הגויים, ומגיל צעיר מעבירים אותם על דת בתוכני גני הילדים הרכים...! ומה בכוחם לעשות? ואיך יעשו ברירה מה לשמוע ועדיין אינם בדעתם? והחינוך הזה היה צריך להיות מכת מוות אנושה ליהדות חלילה, אך עדיין יושב בקרבנו קדוש ישראל ושוכן איתנו בתוך טומאותינו, ומצילנו!

²⁰ כל לב יתפלץ על ההתבוללות שפשתה בקרב המחנות, ועם כל זה – יהודי אחר יהודיה עוזבים את האומות ודרכם, ומשאירים מאחרי גוים את 'בני/בנות זוגם' ואת ילדיהם שהם ילדי שקר, למעט היהודיות שחוזרות עם ילדיהן – וארגוני קודש עושים נצורות ופלאות להציל את בנותינו מהתבוללות ומציפורני הרשעים הארורים אומות העולם הרוצים לינק מזרע הקודש שזוהי חיותם, ואף שהנבעלת לגוי קשה לפרוש ממנו כדאיתא בזוה"ק פרשת מטות, וכן נאמר על החוטא עם גויה רח"ל שקשורה בו ככלב, עם כל זה – הקב"ה עושה נפלאות ומטהר את נפשם לשוב נגד כל הסיכויים, ואולי זה מכח התעוררות התשובה שהתפרצה בעם ישראל!

²¹ רבים וטובים מהשבים לדרך אבות, מלמדים את ה'דתיים מבית' איך להתחבב על הקב"ה, איך להיות אהוב לפניו יתברך, איך לסיים את כל התורה כולה בזמן קצר, ולהתחטא לפניו כבן לפני אביו, ו'קובץ על יד ירבה' לסיים את כל התורה כולה בחיבה. ויחד עם התפילה בערגה זו היא שיבה זו היא ביאה לחסות בצל השכינה הקדושה.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

**22 ברננה, שתיכף שופר ישמיע²³ הזמנה. לבא ולגאול את
הבנים, אחרי מסע קשה²⁴ מאבנים. אותיות התורה של**

22 עי' בגמרא בסנהדרין דף צח ע"א, שרבי יהושע בן לוי פגש את אליהו הנביא במערת רבי שמעון בר יוחאי ושאל אותו אם יזכה לעולם הבא? ולאחר מכן שאלו מתי יבוא משיח? ושלח אותו לשאול את המשיח, כשהוא נותן לו סימן שהמשיח יושב בשערי רומי בין סובלי חולאים, ובזמן שכולם חובשים את כל פצעיהם בבת אחת, המשיח חובש פצע פצע שמא בינתיים יקראו לו לגאול את ישראל, שלא יתעכב! ופגשו ושאלו, ואמר לו: שיבוא היום! והסביר אליהו זכור לטוב: 'היום – אם בקולו תשמעו!'. ומינה תלמד שהמשיח סובל חולאים וקושר פצע אחד כל פעם אולי יקראו לו לגאול – ויבוא מיד מבלי להתעכב... וכעת שכולם חוזרים בתשובה תהילות לאל, יבוא במהרה וברננה חבוש מכל פצעיו שהפכו לרפואה!

23 זוהי תפילתנו שלש פעמים בכל יום: "תקע בשופר גדול לחירותינו" והמילה 'גדול' מסמלת גדולה הוא החסד כמו שנאמר: "לך יי הגדולה והגבורה" וכדברי הגרא"י קוק ע"ה, ששופר שכבר מגיע, שיגיע בחסד. והוא על פי הכתוב בנביא ישעיה פל"ז פי"ג: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא תִּקְעוּ בַּשּׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַנִּדְחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיְי בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם". וזו ההזמנה הגדולה מכל ההזמנות שאפשר לקבל בעולם – הזמנה לגאולה השלימה!

24 ידוע כי הגלויות הנוראות שעברו עם ישראל היו קשות מנשוא, וכל אבן היה מתפוצץ ונימוח מתוקף הגלות, ואף יעקב אבינו ע"ה שכל ימיו לא ראה מנוחה מפני הצרות שאירעו עימו, כשראה את הגלות האחרונה נרתע... וכבר מבריאת העולם שנאמר בתחילת התורה: "והארץ היתה תהו ובהו וחושך על פני תהום" אומר המדרש שמדובר על הגלויות הנוראות שיעברו עמנו, ולא יגאלו אלא רק בזכות התשובה! וכך לשון המדרש ב'בראשית רבה' פ"א: "רבי שמעון בן לקיש פתר קריא בגלויות, והארץ היתה תהו, זה גלות בבל, שנאמר: ראיתי את הארץ והנה תהו. ובהו, זה גלות מדי: ויבהלו להביא את המן. וחשך, זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיהן, שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל. על פני תהום, זה גלות ממלכת הרשעה, שאין להם חקר כמו התהום, מה התהום הזה אין לו חקר, אף הרשעים כן. ורוח אלהים מרחפת, זה רוחו של מלך המשיח, היאך מה דאת אמר: ונחה עליו רוח ה', באיזו זכות ממשימת ובאה, המרחפת על פני המים, בזכות התשובה שנמשלה כמים, שנאמר: שפכי כמים לבך."

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

הבונים, הם תלמידי החכמים ²⁶הספונים. שלילה ויום מחברים ²⁷ועונים. ואת עמנו מכל שמד ²⁸מחוננים. וכשתורה

²⁵ הם תלמידי החכמים הנקראים: בונים, שנאמר: "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך לימודי יי ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך" והאבנים הם האותיות כמבואר ב'ספר יצירה' המיוחס לאברהם אבינו ע"ה ששם כתוב: "שתי אותיות בונות שני בתים, שלש אותיות בונות ששה בתים..." וכן הלאה. ודע כי הבונים הללו התלמיד חכמים שהם יסוד העולם, הם המכריעים ומכניעים 'בונים' אחרים שאינם אלא הורסים שאין כאן מקומם, ולא בשום מקום.

²⁶ עיקר מעלתו של התלמיד חכם היא שקידתו בבית המדרש, ועי' דברי מהרש"א בח"א בגמ' במציעא בענין תנורו של עכנאי המפורסם שכל כחו של רבי אליעזר ונטיית קורות בית המדרש מכח מה שהיה ספון בבית המדרש יומם ולילה.

²⁷ כל בעלי המקצוע שבעולם עובדים במשמרות או בשעות או לילה או יום, אבל אין עבודה מסביב לשעון כל הזמן, בכל הכח... וכאן נכנסים תלמידי החכמים שהם מחברים לילה ויום בלימוד תורה ולא שוכחים לחבר יום ולילה בלימוד תורה... ולא זאת אף זאת שעיקר כתרה של תורה מושג בלימוד הלילי, ונוסף על הכל שחוט של חסד משוך עליהם ביום, למרות שהם אמורים להיות טרוטי עיניים ומותשים מכח הלימוד המפרך, ועין רואה ולב יעיד שהיפים ביותר עבורנו מעולם ועד עולם הם תלמידי החכמים וגדולי התורה... וכך לשון הרמב"ם בפ"ג מהלכות תלמוד תורה ה"ג: "אף על פי שמצוה ללמד ביום ובלילה אין אדם למד רב חקמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפלו אחד מהן בשנה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר: 'קומי רני בלילה'. וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום שנאמר: 'יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חי'. וכל בית שאין נשמעים בו דברי תורה בלילה אש אוכלתו שנאמר: 'כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נפח'. כי דבר ה' בזה זה שלא השגיח על דברי תורה כל עקר". עכ"ל. ומקורו ממדרש שיר השירים רבה כדאי ב'כסף משנה' על הפסוק 'קווצותיו תלתלים'. יעו"ש. ובזוה"ק מחזק את הדבר בכמה מקומות ומהם בח"ג פרשת פנחס, וב'תקוני הזוהר' דף ב וז"ל: "בגינה אתמר כל העוסק בתורה בלילה הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר: 'יומם יצוה יי חסדו ובלילה שירה עמי'. עכ"ל."

"מְלֹאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

וחסד²⁹ מתחברים, הצלה משעבוד מלכויות³⁰ מעוררים.
ובקרב יתחברו עליונים³¹ ותחתונים, בביאת גואל³² לשכינה
ולבנים!

כ"ד הקטן המודה על העבר וצועק על העתיד הטוב

ע"ה, אלון עטיה ס"ט.

רב ק"ק 'היכל המלך'

²⁸ השמירה הגדולה מכל – הוא לימוד התורה הקדושה! וכמאמר הגמרא במסכת
מכות דף י"ע"א על הפסוק: "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים" וז"ל: "א"ר יהושע
בן לוי מאי דכתיב: "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים"? מי גרם לרגלינו שיעמדו
במלחמה? שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה". עכ"ל. והדברים ברורים לכל
משכיל! ובימינו אף רחוקים מתורה ומצוות מודים בכך בפה מלא, ולא פלא...

²⁹ הן בפשט שחובה להשקיע את עצמנו בתורה, וגם בחסד! והן שהתורה היא תורת
חסד כדברי הגמרא הקדושה, וכפשט הדברים שמי שלמד תורה שילמד אותה למי
שלא יודע אותה (ואף אם יודע מעט לטענתו או באמת, מכל מקום זה הרבה לשני),
ואם יש לו ספרים שישאיל אותם לאחרים! ויקיים גם תורה וגם חסד!

³⁰ עי' בגמרא במסכת סנהדרין דף צח ע"ב: "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה
אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסוק בתורה ובגמילות חסדים!". עכ"ל.

³¹ כל הזוה"ק מלא בעניין נפלא ונשגב מבינתנו הנקרא יחוד 'קודשא בריך הוא
ושכינתיה' וזהו החיבור הנכסף וזו הגאולה השלימה, ובמקום אחר מצאנו בגמרא
בסנהדרין בלשון אחרת בדף קו ע"א: "אמר רבי יוחנן: אוי לה לאומה שתמצא בשעה
שהקדוש ברוך הוא עושה פדיון לבניו... מי מטיל כסותו בין לביא ללביאה בשעה
שנזקקין זה עם זה...?!". עכ"ל.

³² ידוע כי השכינה הקדושה יצאה עמנו לגלות בבחינת: "למענכם שלחתי בבלה"
ועד שלא ניגאל במהרה אין הקב"ה יוצא מן הגלות כביכול, ולכן מי שמחיש את
הגאולה במעשים טובים ולימוד תורה, הוא זוכה כביכול להוציא את הקב"ה מן
הגלות גם כן, במהרה נזכה להידבק בבורא עולמים הוא חי החיים!

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

דברי פתיחה

מה נכבד היום, ערב חג מתן תורה בתוך שלשת ימי ההגבלה, ביום השלישי לחודש³³ השלישי נאספו³⁵ משולשים לסיום³⁶ משולש של תורה³⁷ משולשת, שניתנה על ידי³⁸ משולש, בשנה³⁹ המשולשת בעשור, לעשות יומא טבא דרבנן במעמד גדולי תורה במשתה ושמחה והלל לה' יתברך אשר גמלנו לבא למידה יקרה זו.

ונפתח בברכת ההודאה והשבח לבורא עולם שזיכנו להיות בחבורה אחת הרוצה ועושה את רצון אבינו שבשמים עד כמה שידינו מגעת, ונאמר לפנינו 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה' ואין לנו מה להשיב לה' יתברך על כל הטוב אשר גמלנו אלא רק להפיץ את אור תורתו הקדושה, ולשמוח ולשמח את עם ישראל בתורה הנפלאה הזו חמדת העליונים והתחתונים אוצר כלי חמדה, שעשונו של מקום, ולהרבות כבוד שמים מאוצר מתנת חינוך!

³³ המעמד בג' לחודש, וזה על דרך מה שכתוב בפסוק: "ויהי ביום השלישי".

³⁴ הוא חודש סיון שהוא שלישי לניסן.

³⁵ הם עם ישראל שמורכבים משלשה: כהן לוי ישראל.

³⁶ שמסיימים בסייעתא דשמיא פעמיים תלמוד בבלי ופעם אחת תלמוד ירושלמי.

³⁷ תורה נביאים כתובים כך נהגו לומר בפשט, אך יש פירוש של רבינו אברהם בן הרמב"ם שכתב [הובא ברבינו פרחיה בשיטת הקדמונים על דברי הגמרא במסכת שבת דפ"ח ע"א] שהכוונה באוריין תליתאי היא שציווי ראשון נצטוו ישראל במצרים על קרבן פסח, וציווי שני היה במדבר – שבת ודינין במרה איפקוד, וציווי שלישי היה במעמד הר סיני! והוא נפלא.

³⁸ הוא משה רבינו ע"ה שהוא שלישי לבטן.

³⁹ היא שנת התשפ"ג.

"מְלֹאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

אין הפה יכול לדבר לספר ולהלל איך בדור של תמורות וניסיונות קשיים ובעיות רוחניות, נאספו נשמות יקרות למקום אחד בחסדי שמים, דבר שהוא נשגב מבינת אנוש בחיבור שהוא למעלה מהמקום ולמעלה מהזמן, ואינו אלא מתנה נפלאה של בורא עולם ונתאחדו נשמותינו **להיכל המלך** – מלכו של עולם! ומיני אז השתדלנו ומשתדלים להרבות כבוד שמים בתפילות ובלמוד ובהנחלת דרך אבות ומורשת ישראל סבא לנו ולבנינו, מבלי לזוע כמלוא נימה מההלכה הצרופה, מתוך מאור פנים דיבוק חברים ולימוד בלילות ובימים.

וכיון שקיימא לן ש'הבא ליטהר מסייעין אותו' נוכחנו בחוש איך הקב"ה מסייע על ידינו ופועל הכל, ולא נשאר לנו אלא להציץ לאחור ולומר: ⁴⁰כמה "לא חלי ולא מרגיש גברא דמאריה סייעיה" וברור שאין זה מכוחנו אלא מטובת עין שנהג ונוהג בנו בורא עולם, ותפילתי שתימשך הארת פנים זו עד ביאת גואל צדק ונשיב את צאן קדשים לרועה האמיתי בלי חסרונות רוחניים או גשמיים חלילה.

כחלק מההוואי הרוחני הקהילתי, זכינו לחלק את הש"ס בבלי לחברי הקהילה ולזכות למה שכתב הגאון ⁴¹ה'שדי חמד' וזל"ק: "מצווה שעושים אותה הרבה בני אדם בשותפות, כל אחד נוטל שכר כאילו עשאה כולה לבדו! ומטעם זה נוהגים כל בית ישראל לעשות חברת ש"ס – המחלקים הש"ס בין כמה בני אדם, שכל אחד לוקח מסכתא אחת ועושים סיום פעם אחת בשנה! ושורת הדין נותנת שיטול כל אחד שכר טוב כאילו למד כל הש"ס כולו!!!". עכ"ל הטהורה.

⁴⁰ כדברי הגמרא במסכת יומא דף כב ע"ב בעניין דוד המלך ע"ה.

⁴¹ הוא הגבר הוקם על בחברון המעטירה רבינו חיים חזקיה מדיני ע"ה, בספרו 'שדי חמד' [כללים מערכת מ אות קצח].

"מְלֹאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

וכבר נודע מה שאמר הגאון מבריסק ע"ה ששעת סיום מסכת הוא עת רצון גדולה לבקש כל מה שיצטרך, ומה יותר מרומם ונפלא מעת רצון של סיום כל הש"ס ג' פעמים? היש עת רצון גדולה מזו עבורנו...? אי לכך ראוי שבמעמד כזה נזכה לעוד זכות ולעוד תורה שתגן עלינו, וכיון שאנחנו ערב ראש חודש סיון חג מתן תורה, ונהגו ישראל קדושים לקרוא וללמוד את 'מגילת רות' שכל עניינה חסד, כמו שכתוב מפורש במדרש: **"אָמַר רַבִּי זְעִירָא, מְגִלָּה זוֹ אֵין בָּהּ לֹא טְמֵאָה, וְלֹא טְהוֹרָה, וְלֹא אֲסוּר, וְלֹא הֶתֵּר, וְלָמָּה נִכְתְּבָה? לְלַמֶּדְךָ כִּפְּהָ שָׁכָר טוֹב לְגוֹמְלֵי חֲסָדִים".** עכ"ל.

נמצא שכהכנה לחג השבועות חובה עלינו להתחזק ב---חסד! אמנם היה נכון לחשוב שצריך להתכונן בתורה כדי לקבל תורה, אך למדנו מכאן שהעניין של 'יוחן שם ישראל כנגד ההר' ופירש רש"י: "כאיש אחד בלב אחד" היינו שהאחדות הגיעה מכח מה שעשו חסד זה עם זה, שהרי החסד הוא לראות את השני לפני! להרגיש את רצונותיו וצרכיו, וכנראה שבזה בחר ה' ומכח זה מתן לנו את התורה הנכספת.

אי לכך, עזרנו ה' יתברך לחשוב על קונטרס שיכין אותנו מעט להתחזק בחסד, מהותו, עניינו, שכרו בעולם הזה ובעולם הבא, ועוד. וכשהתחלנו במלאכה ראינו כמה לא נגענו עדיין במידה המופלאה הזו שפזורותיה בכל ספרות חז"ל הקדושים והיא כעין מה שמטו משמיה דהבעל שם טוב על הפסוק: "תורת יי תמימה" שעדיין היא שלימה ותמימה בשמים כאילו לא נגעו בה, מאחר ו'ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים' התורה שלנו, וכך הרגשתי שהתחלתי לפני כיומיים לעסוק בעניין החסד, וראיתי כי הרבה יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב⁴³ כאן, ואין זה אלא גרגיר או שניים בראש אמ"ר ואמיר'ה לעורר את לבנו לדבר ולזכות מכח

⁴² רות רבה פרשה ב אות יד.

⁴³ כדברי הגמרא ביומא ע ע"א.

"מְלָאכַת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס חסד

זה לאהוב חסד כדברי הנביא: "מה יי אלוהיך דורש ממך... ואהבת חסד" ומכח זה נתאחד ונזכה לגאולה שלימה מתוך חסד ורחמים, אמן.

את שם הקונטרס: 'מְלָאכַת הַמֶּלֶךְ' בחרנו אחרי שראינו כי זו מלאכת מלכו של עולם – לעשות חסד רגע רגע עם כל באי העולם! וכמו שאנו אומרים בכל יום: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". וכיון שכל ענייננו לעשות את רצון בוראנו וללכת בדרכיו כמו שנאמר: "והלכת בדרכיו" ומכח זה נמשוך הארה נפלאה בנפשותינו ונשלים את יעודנו ונקדש את דרכינו ונרומם את עולמנו ונחיש את גאולתנו, לפיכך כל ענייני הקונטרס הקט הלזה באו לצורך מטרה זו להגביר את מידת החסד בחיינו, הן בתוככי הבית פנימה והן מחוצה לו.

המקום שבו מופיע השם הזה בתנ"ך הוא בספר דברי הימים-א פכ"ט פ"ו: **"וַיִּתְּנֵם לְיָדֵי הָאֲבוֹת וְיָדֵי שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל וְיָדֵי הָאֲלָפִים וְהָמָאוֹת וְלְיָדֵי מְלָאכַת הַמֶּלֶךְ"**. ומה נפלא שהקונטרס שמדבר על החסד מתחיל בפסוק המדבר על ההתנדבות למלאכת מלכו של עולם...

ושם הקונטרס 'מְלָאכַת הַמֶּלֶךְ' עולה בגימטריא כמניין **שופר!** להורות על האמור שבכח החסד ישמע שופרו של משיח ונזכה לגאולת עולם בחסד וברחמים, אמן.

ואליבא דאמת אם נתבונן מעט נראה שכל חיינו עלי אדמות בחסד יסודם,⁴⁴ החל מהעיבור המופלא שאינו מוסבר לשכל אנוש, דרך ההריון הפלאי, ועד ללידה כסיום תהליך ראשוני בעולם שכל כולו נס אחד גדול וחסד נפלא. ומיני אז מתחילים רגעים של חסד בגדילה בהתפתחות וכן

⁴⁴ ולא הזכרנו כלל את הזכות המופלאה של 'לעלות במחשבה' (כך איתא בחז"ל שישראל עלו במחשבה תחילה להיבראות) של מי שאמר והיה העולם להיות יהודי... שהרי אין שום ערך לשום דבר גשמי בעולם הזה שישווה לזכות לעלות במחשבתו של הקב"ה, וכמובן במושגי אנוש, שהרי לא שייך מחשבה ולא עליה... ודו"ק.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

הלאה עד שובנו אל אדמתנו דרך משפחה וחברים נישואין והורות ואינסוף טובות מאין סוף ברוך הוא!

וראוי הדבר להודות לבורא עולם כל העת על כל דבר, אך בחרנו הפעם להודות לקב"ה על חסדו עמנו בכל עת ובפרט מעת אשר קיבלנו מתנה מופלאה את בננו ⁴⁵בכורנו נ"י שבלידתו זכה וזיכה להפריח את אור האמונה בבתים רבים מבתי עם ישראל שהתקשרו לומר שהתחזקו באמונה להמשיך ולהתפלל ולקוות לחסדו של ה' גם בעניינם ובטוחים הם שיוושעו.

כ"ד הקטן, עבד לעבדי ה' האמיתיים.

אלון עטיה, ס"ט.

⁴⁵ ומה יותר נפלא מלמצוא קשר בין שמו לבין הקונטרס הזה 'מלאכת המלך' שעולה בגימטריא עם הכולל: 587 כמניין 'אוריה חיים בן אביטל ואלון עטיה': 587 [עם המילים]. ויעמוד קונטרס זה לזכותו ולהצלחתו, שיגדל בבריאות בנפש ובגוף, מתוך נחת יהודית ושמחה אמיתית, להיות עובד ה' אמיתי נוטר יסוד בשלימות, גריס באורייתא תדירא מתוך ענווה ויראת שמים אמיתית הבלולה באהבת ה' ואהבת ישראל הקדושים. וינצל מכל רע שבעולם בתוך שאר ילדי ישראל, אמן. ומספר זה מזכיר את האמור במסכת שבת על כך שהקב"ה גונן על משה רבינו בעת שבא לקבל את התורה שהרי שם נאמר: "פרשז עליו עננו" והמילה 'פרשז' עולה כמניין האמור לעיל, וז"ל הגמרא שם בדף פח ע"ב: "ואריב"ל: בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא! אמרו לפניו: חמודה גנוזה, שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם - אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו?! ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים! אמר לו הקב"ה למשה: החזיר להן תשובה! אמר לפניו: רבש"ע, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם... אמר לו: אחוז בכסא כבודי, וחזור להן תשובה! שנאמר: מאחז פני כסא פרשז עליו עננו ואמר ר' נחום [וי"ג: תנחום] מלמד שפירש שדי מזוי שכינתו ועננו עליו. עכ"ל הגמרא. וזו משאלת לבבי, שיגונן הקב"ה וישמור עליו בפרישת שכינתו על כל ילדי ישראל הקדושים והטהורים והוא בכללם, אמן.

"מְלֹאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

מאמר לכבוד סיום הש"ס הקהילתי סיון התשפ"ג

בחסדי שמיים מרובים זכינו וקונטרס זה יוצא לאור עולם ערב המעמד הגדול – 'סיום הש"ס הקהילתי' בתלמוד הבבלי! כאשר כל אחד מבני הקהילה הקדושה קיבל מסכת או חצי מסכת ולמד אותה עד לסיום הנכסף, במעמד גדולי ישראל ובני משפחות הקהילה הקדושה, וסמוך ונראה למעמד הנכסף ביקשו להצטרף עוד כמה, וללמוד משהו כדי להיות שותפים, וישראל קדושים נהגו טובת עין ועשו חסד זה עם זה ונתנו להם דף או עמוד, משנה או פיסקה כדי לזכותם והיה המשכן אחד.

וכיון שאמרו חז"ל שהרוצה להינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, והנה עינינו הרואות כי את התורה אנחנו משתדלים ללמוד כל אחד כפי הבנתו, הכנתו, והצלחתו, וכבר שנינו: "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לאביו שבשמים" וממילא זכינו שקול התורה מתרונן בבית מדרשנו החל מהשעות הקטנות של הלילה מעט אחרי חצות, ועד לחצות הלילה הבא ולכל הפחות סמוך ונראה, בחסדי שמים ובלי עין הרע, כן ירבה וכן יפרוץ מתוך אהבה ואחדות.

ומעתה נשאר לנו לעסוק גם בחסד, שהוא הנדבך השני להינצל בימות המשיח, שעין רואה ואוזן שומעת את שופרו של משיח ואת נבואות חז"ל מתקיימות אל מול עינינו, ומה נותר לנו אם לא לקבל על עצמנו עול תשובה מאהבה על כל החסד אשר גמלנו ה' יתברך, ולהשיב עוד רבים מעוון כפי אשר תשיג ידינו, ולהיות מוכנים לראות בנחמת ציון וירושלים עת אשר ינקום ה' יתברך נקם מהגויים צוררי ישראל, ויקבץ הגלויות, ויחיה המתים ויוריד בנין בנוי ומשוכלל בקרוב ממש.

לחיבת הקודש ולהראות כמה החסד הוא יסוד מוסד בתורתנו הקדושה, ננסה להביא מובאות מחז"ל וציטטות מכל המסכתות בש"ס אי"ה,

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

המדברות בשבח ובמעלת החסד או שנוגעות באיזהו מקומין בעניינים הקשורים לחסד הן בהלכה והן באגדה או במוסר ולימוד.

זה יצא ראשונה בגמרא **בברכות** דף ה ע"ב, על ⁴⁶הפסוק: "בחסד ואמת יכופר עוון" דרשה הגמרא שחסד זו גמילות חסדים, ויש בכוחה למחול את עוונות האדם. והאמת שכבר מצאנו לכך מקור נפלא בגמרא במסכת **ראש השנה** דף יח שאע"פ שגזירת הקב"ה בשבועה של: "לכן נשבעתי לבית עלי" שכל בניו ימותו צעירים, מכל מקום אפשר להפר את הגזירה בלימוד תורה ובגמילות חסדים, כמו שדרשה שם הגמרא: "בתורה אינו מתכפר, אבל מתכפר הוא בגמילות חסדים". ודבר זה מלמדנו את כוחו העצום של החסד לפניו יתברך, שאחת מהשתיים קורה: או שמתבטלת גזירתו יתברך על דרך: "צדיק מושל יראת אלקים" או שמעיקרא הגזירה היא עד התחום של החסד, שאם הפעילו אותו הגזירה לא פועלת, ונמצאת הגזירה בתנאי כמו שמעשה בראשית היה על תנאי.

אך מי שאינו לומד תורה לא יודע את הדבר הנפלא הזה, ופעמים שילמד אך לא יודע מחמת שלא זכה לשמש את רבותיו. ואף הרב צריך לתת לתלמידיו לשמשו, שעל זה נאמר בגמרא במסכת **כתובות** דף צו ע"א: "אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: "כל המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד! שנא': "למס מרעהו חסד" רב נחמן בר יצחק אומר: אף פורק ממנו יראת שמים, שנאמר: "ויראת שדי יעזוב". ע"כ.

אלא שלא מספיק לעשות טוב בשימוש חכמים, אלא צריך גם לסור מרע ומאותם דברים שמסירים את החסד מהבית, וכדברי הגמרא במסכת **שבת** דף סג ע"א: "אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: כל המגדל כלב רע בתוך ביתו - מונע חסד מתוך ביתו! שנאמר: "למס מרעהו חסד" שכן בלשון יונית קורין לכלב 'למס' רב נחמן בר יצחק אומר: אף פורק

⁴⁶ משלי טז, ו.

"מְלֹאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

ממנו יראת שמים, שנאמר: ויראת שדי יעזוב! ההיא איתתא דעיילא לההוא ביתא למיפא נבח בה כלבא איתעקק ולדה אמר לה מרי דביתא לא תידחלי דשקילי ניביה ושקילין טופריה אמרה ליה שקולא טיבותין ושדיא אחיזרי כבר נד ולד. [תרגום: אותה אשה מעוברת שבאה לבית אחד שהשאיל את תנורו כדי לאפות, ונבח עליה כלב והפילה את ולדה ב"מ, אמר לה בעל הבית: אל תפחדי ממנו הוצאתי לו את השיניים ואינו יכול לנשוך, וגם עקרתי לו את הציפורניים ואינו יכול לשרוט וממילא הוא לא מזיק! אמרה לו טובתך זרוקה על הקוצים מפני שזה כבר לא יעזור, הוולד נפל... ובפשט משמע שטובתך היינו הוצאת השיניים והציפורניים מיותרת שהרי זה לא עזר, אך מלשון רש"י משמע שטובתך היינו השאלת התנור מיותרת לעומת המחיר ששילמה...].

ודבר זה שהאדם סר מרע ועושה טוב, מלמד על היותו ירא שמים ועושה את רצון קונו, ויראת שמים מזכה את האדם בחסידות שהיא מדרגה לפני רוח הקודש, וכדברי הגמרא במסכת **שקלים** [ירושלמי] דף ט: "יראת חטא מביאה לידי חסידות! דכתיב: "וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו" חסידות מביאה לידי רוח הקדש! דכתיב: "אז דברת בחזון לחסידך". עכ"ל.

אלא שאת החסד חובה לעשות ברמה המעולה ביותר, וכגון: חסד של אמת שזהו חסד שעושים עם המתים, ועם כל זה, החסד המשובח ביותר הוא הנעשה בצנעא כדאיתא במסכת **סוכה** דף מט: "והיינו דא"ר אלעזר מאי דכתיב: "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך"? "עשות משפט" - זה הדין! "ואהבת חסד" - זו גמילות חסדים! "והצנע לכת עם אלהיך" - זו הוצאת המת והכנסת כלה לחופה". עכ"ל.

והחסד מושך חיים על האדם, בעולם הזה ובעולם הבא! בעולם הזה כדאיתא **באבות דרבי נתן** [פרק לד]: "גמילות חסדים נקרא חיים

"מְלֶאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

שנאמר: כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחונך". ובעולם הבא כדאיתא ב'אבות דרבי נתן' [פרק א]: "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות" "להגיד בבוקר חסדך" - זה העולם הבא שנמשל כבקרים שנאמר: "חדשים לבקרים רבה אמונתך". עכ"ל.

והחסד מציל את האדם מדינה של גיהנם כמו שאירע לבני קרח ועליהם אמרה חנה: "יי ממית ומחיה מוריד שאול ויעל" ודרשו את זה מהפסוק: "ורב חסד ומטה כלפי חסד" כדאיתא ב'תוספתא' [סנהדרין יג].

ולכן שנינו ב'מסכת שמחות' [בפי"ד הי"ד] ששותים עשר כוסות בבית האבל, ואחד מהם הוא כוס של גמילות חסדים, וכך שנינו שם: "עשרה כוסות שותין בבית האבל, שנים לפני המזון, וחמשה בתוך המזון, ושלושה לאחר המזון, אחד לברכת אבלים, ואחד לתנחומי אבלים, ואחד לגמילות חסדים. חזרו והוסיפו עוד שלשה, אחד לראש הכנסת, ואחד לחזן הכנסת, ואחד לרבן גמליאל. וכשראו חכמים ובית דין שמשתכרין ויוצאין, גזרו עליהם והחזירו למקומן". עכ"ל.

אלא שחובה עלינו לראות את המצוות של ה' יתברך כחסד עלינו, וכמאמר דוד המלך ע"ה: "שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך" כלומר גם המצוות והמשפטים הם צדק! הם צדקה וחסד עבורנו, וכך שנינו במסכת תפילין פ"א הכ"א: "חביבים ישראל שהם מקיימין כל המצוות שבתורה! הא כיצד? תפילין על ידיהם, ותפילין על ראשיהם. ומזוזה על פתחיהם, וארבע ציציות על בגדיהם! עליהם אומר דוד מלך ישראל: "שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך" משלו משל, למה הדבר דומה? למלך שאמר לאשתו תהא מקושטת ומתוקנת לפני! אמרה לו: מפני מה? אמר לה: כדי שתהא רצויה לי! כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: בני, הוו מתוקנים ומקושטים לפני במצות. אמרו לו: מפני מה? אמר להם:

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

כדי שתהיו רצויים לי! שנאמר: "יפה את רעיתי כתרצה" יפה את כשתהא רצויה לי במצות". עכ"ל.

וכשאנחנו מתנהגים בחסד זה עם זה, אזי ההנהגה של הקב"ה איתנו מידה כנגד מידה בחסד! שהרי מרדכי היהודי גידל את אסתר המלכה בביתו מקטנותה עת שנתייתמה מאביה ומאמה, ועשה עימה חסד עצום! ולימים אף נשא אותה לאשה למרות שמן הסתם היה מחוזר על ידי כל גדולי הדור ואנשי כנסת הגדולה להיות חתן לבתם או בת משפחתם, אך הוא המשיך את החסד העצום ונשא אותה לאשה והתחייב לה בעשרה דברים כמו כל גבר יהודי הנושא אשה יהודייה, ומכח זה זכינו לנס פורים, שהרי את נס פורים וההצלה הגדולה דרשה הגמרא במסכת **מגילה** בדף יא ע"א מהפסוק בספר עזרא [פ"ט פ"ט]: "כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס". אימתי? בזמן המן! ע"כ. ולמה זכינו לחסד? כי נהגו גדולי ישראל חסד והשפיעו על כל העם! ומשם ההצלה הגדולה.

ומדוע גדלה כל כך מעלת החסד? כי הוא מיסודות העולם! שכך שנינו בגמרא במסכת **חגיגה** דף יב ע"א: "אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב: בעשרה דברים נברא העולם: בחכמה, ובתבונה, ובדעת, ובכח, ובגערה, ובגבורה, בצדק, ובמשפט, בחסד, וברחמים". עכ"ל. ומקרא מלא דיבר הכתוב: "כי אמרתי עולם חסד יבנה". וכל תכלית בריאת העולם היא כדשנינו⁴⁷ במדרש שנתאוה הקב"ה לדירה בתחתונים, וכשירדה אש מהשמים, דבר המסמן את השראת השכינה, מיד פתחו ואמרו: "כי לעולם חסדו" כלומר, לדורות עולם נזכה לחסדו יתברך, אבל גם בדרך דרש אמרו, שלעולם הזה יש זכות של השראת שכינה מכח החסד שמלווה אותו. וכך למדנו בגמרא במסכת **שבועות** דט"ז ע"ב: "וכל בני

⁴⁷ מדרש תנחומא במדבר.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו". עכ"ל.

ואף שפסוק זה נדרש גם על חסד אחר, חסד שבנה את העולם ונאסר לנו, כמו שכתוב: "ואיש אשר יקח את אחותו... חסד הוא ונכרתו" ואם יאמר האדם: הריני עושה כמו שעשו קין והבל שנשאו לאשה את אחותיהם? אף אתה אמור לו ששם לא היה אפשר אחרת, כדשנינו **בסנהדרין** דף נח ע"ב: "תא שמע: מפני מה לא נשא אדם את בתו? כדי שישא קין את אחותו! שנאמר: כי אמרתי עולם חסד יבנה". ע"כ. ומפני ישובו של עולם הותר הדבר, אך לאחר שנתרבו המשפחות ונמצאו אפשרויות חיתון בהיתר, שוב לא נעזוב את ההיתר וניגע באיסור.

וכל כך גדלה מעלת החסד, שאפילו אם נותן צדקה ומתנה ואומר: בשביל שיזכה לעולם הבא או בשביל שיחיה בני הרי זו צדקה גמורה! כך שנינו בגמרא **בפסחים** דף ח"א: "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העוה"ב הרי זו צדקה גמורה". עכ"ל. ואף שבגרסאות הללו כתוב: 'הרי זה צדיק גמור' ולא 'צדקה גמורה' כמו שכתבנו לעיל, מכל מקום שמענו בעניותינו מהגאון הגדול הרב יעקב יוסף זצוק"ל שאמר שלפני שפתחו את ראשי התיבות בגמרא היה כתוב: "...ה"ז צ"ג...". והמדפיסים פתחו: "צדיק גמור" אולם הגירסא הנכונה היא: "צדקה גמורה" כלומר שגם באופן כזה שהתנה שנותן על מנת שיהיה בן עולם הבא או שיחיה בנו, עדיין זו צדקה גמורה. ודפח"ח.

וצא ולמד כמה גדלה מעלת החסד והצדקה לפני הקב"ה, שהרי שנינו **בזבחים** דק"י ע"א שדנה שם הגמרא לגבי שילוח זבים ומצורעים מחוץ למחנה, כמו שכתוב: "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" ואמרה הגמרא שלא יהיה אחר עמו! ומשמע מדברי הגמרא שבמשכן שילה היו שלש מחנות אך רק שתיים מהן לקליטה, כלומר שלא נהגה שם תורת מחנה לוי' לקלוט מכה נפש בשגגה! ומדוע? כותב ה'שפת אמת' [שמות כא]

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

שמחנה לוויה בטל בימי שילה מפני שמכשול פסל מיכה בא על ידי לוי, ונתחלל כבוד מחנה לוויה! ולכן לא קלטה את הרוצחים...

הרי לנו מדברי הגמרא שם, שפסל מיכה גרם לחילול המחנה ולצער גדול בשמים, ונשאלת השאלה: מדוע אם כן, לא הרגו את מיכה מן השמים? מדוע להשאיר אות קלון כזו בעולם?

את התשובה מצאנו בגמרא בסנהדרין וז"ל: "...מפני מה לא מנו את מיכה? [כלומר, בין אלו שאין להם חלק לעולם הבא?] מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים! שנאמר: "כל העובר ושב אל הלויים ועבר בים צרה והכה בים גלים" א"ר יוחנן: זה פסלו של מיכה! תניא: רבי נתן אומר: מגרב לשילה שלשה מילין והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה, בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להן הקב"ה: הניחו לו! שפתו מצויה לעוברי דרכים..." ע"כ.

מדהים...

מה גורם לקב"ה לעצור את המלאכים שבקשו לדחפו למיכה [עי' רש"י שם]? חסד – שפתו מצויה לעוברי דרכים!!! הרי לנו מעלת החסד.

ואם נאמר שזה רק למעליותא? רק לשבח ולא לחסרון? הרי לנו מה שאמרו חז"ל על מעשה פילגש בגבעה, שנפלו רבבות מעם ישראל לתפ"ץ, במלחמת אחים נוראה ואיומה, וכל זאת למה? מפני שלא עשו חסד זה עם זה, ואין כוונתי לחסד גשמי, שהרי ברור שערכו של חסד רוחני עצום לאין ערוך מחסד גשמי, וכבר אמרו חז"ל: "גדול המחטיאו יותר מן ההרגו" וכך שנינו ב'תנא דבי אליהו':

"ושמא תאמר, אותן שבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו? לפי שהיה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עמהם, שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם, ולהגביה בגדיהם למעלה מארכובותיהן ויחזרו בכל עיירות ישראל, יום אחד ללכיש יום אחד

"מְלֹאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס חסד

לبيت אל יום אחד לחברון יום אחד לירושלים, וכן בכל מקומות ישראל, וילמדו את ישראל דרך ארץ בשנה ובשנים ובשלש עד שיתיישבו ישראל בארצם, כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולמות כולן שברא, מסוף העולם ועד סופו. והם לא עשו כן אלא כשנכנסו לארצם כל אחד מהם נכנס לכרמו וליינו ולשדהו, ואומרים: 'שלום עליך נפשי' כדי שלא להרבות עליהן את הטורח... וכשעשו בני בנימין דברים מכוערין ודברים שאינן ראויין, באותה שעה ביקש הקב"ה להחריב את כל העולם כולו, אמר הקב"ה: "לא נתתי לאלו את ארץ ישראל אלא כדי שיקראו וישנו ויעסקו בתורה, כל עניין בזמנו וילמדו דרך ארץ... לפיכך בגבעת בנימין שלא היו עוסקין בתורה ובדרך ארץ, נתקבצו ויצאו למלחמה ונהרגו בהם שבעים אלף, ומי הרג את כל אלה? הווי אומר לא הרג אותן אלא הסנהדרי הגדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר". עכ"ל.

מבהיל! להאשים את סנהדרי גדולה ברצח המונים חלילה...! אכן, לא לימדנו לא זיכינו לא עשינו חסד עם ישראל, נטלנו חלק באשמת עוונותיהם...!

וזה הסיבה שגרמה לברוריה אשת רבי מאיר בעל הנס, לעשות מעשה עם גערה וללמד לדורות עולם שמי שאינו לומד בקול רם, לא יתקיים תלמודו, שכך שנינו **בעירובין** נג סע"ב: "ברוריה, אשכחתינה להווא תלמידא דהוה קא גריס בלחישה [ברוריה מצאה תלמיד שהיה גורס את התורה בלחישה] בטשה ביה [בעטה בו], אמרה ליה: "לא כך כתוב: "ערוכה בכל ושמורה"? אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך, משתמרת! ואם לאו, אינה משתמרת! תנא, תלמיד אחד היה לרבי אליעזר שהיה שונה בלחש לאחר ג' שנים שכח תלמודו". עכ"ל. ובוודאי שגרמה בזה חסד עצום לכל הלומדים שקוראים את הסיפור הזה, ומתחזקים בדבר. שהרי שנינו שמי שלומד ואינו זוכר דומה לאשה שיולדת וקוברת, שכך

"מְלֻאכַת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

שנינו בסנהדרין צט ע"א: "רבי יהושע אומר כל הלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שיוולדת וקוברת". עכ"ל.

ומי לנו גדול מרב יוסף, ששכח תלמודו לאנסו מחמת חוליו, והיה תלמידו עושה עמו חסד עצום ומחזיר לו את זכרונו בלימוד תוך כדי שהיו יושבים ולומדים, בצורה אצילה ובדרך ארץ שאין כדוגמתה, ואין חסד עצום מזה, שהרי ראינו לעיל מה צערו של מי ששכח תלמודו, אם כן מהו העונג ומהי השמחה של מי שמחזירים לו את תלמודו? הרבה יותר מכל אבידה שמחזירים לאדם! וכך שנינו על רב יוסף ואביי תלמידו במסכת נדרים דף מא ע"א: "רב יוסף חלש [חלה מאוד] איעקר ליה למודיה [נשתכח ממנו תלמודו מחמת חוליו] אהדריה אביי קמיה [החזירו אביי לתלמודו של רב] היינו דבכל דוכתא אמרינן [וזה שבכל מקום מצאנו שאמר] אמר רב יוסף לא שמיע לי הדא שמעתא [לא שמעתי את זו המימרא] א"ל אביי: ⁴⁸את אמריתה ניהלן [הרב לימד אותנו את זה] ומהא מתניתא אמריתה ניהלן [ומהמשנה הזו אמרת לנו את זה]". עכ"ל.

ומה שכרו של אביי על כך כאן בעולם הזה חוץ משכרו לעולם הבא? כך למדנו במסכת יבמות דף קה ע"א: "דאמר רב שמואל בר אמי אמר רבי יונתן: מניין לגזר דין שיש עמו שבועה, שאינו מתקרע? שנא: "לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם" אמר רבה: "בזבח ובמנחה" - אינו מתכפר! אבל מתכפר הוא בדברי תורה! אביי אמר: 'בזבח ובמנחה' אינו מתכפר! אבל מתכפר ב'גמילות חסדים'. רבה ואביי מדבית עלי קאתו [רבה ואביי מיוחסים לבית עלי]

⁴⁸ ומה שפנה אביי לרבו רב יוסף בלשון נוכח ולא בלשון נסתר: 'את אמרתה' ולא: 'הרב אמר'? הוא מפני שיתחדדו הדברים שאין הוא אומר זאת בשם רב אחר, או בשם אמורא ששמו רב, אלא מפיו מש שמע זאת! ומכיון שהוא לצורך רפואתו, הותר לו! כנלע"ד.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין [ארבעים שנה], אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שיתין שנין [שישים שנה]". עכ"ל.

וסימן זה של רחמים על השני ולעשות עמו חסד, הוא מיסודי האומה שלנו, שכך לימדנו רב נתן בר אבא בשם רב, בגמרא במסכת ביצה דף לב ע"ב: "ואמר רב נתן בר אבא אמר רב: עתירי [עשירי] בבל יורדי גיהנם⁴⁹ הם כי הא דשבתאי בר מרינוס [שם אדם] אקלע לבבל, בעא מנייהו עסקא [ביקש לעשות עמהם עסק] ולא יהבו ליה [ולא נתנו לו] מזוני מיון נמי לא זינוהו [ביקש מהם מזונות וגם לא הביאו לו] אמר: הני, מערב רב קא אתו [אלו מערב רב באו] דכתיב: "ונתן לך רחמים⁵⁰ ורחמך" כל המרחם על הבריות, בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו! וכל מי שאינו מרחם על הבריות, בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו". עכ"ל.

ומשמע מדבריו שלא רק להביא צדקה אלא אפילו לעזור עמו במסחרו, כדי שלא ימוט וכדי שיתפרנס ממעשה ידיו – חסד⁵¹ הוא, וחובה קדושה לעזור אחד לשני ולעשות עמו חסד!

וכדי להבין עד היכן הדברים מגיעים? נשנה פרק אחד בענייני יום הגשמים: הגמרא אומרת שגדול יום הגשמים יותר מיום תחיית המתים! שהרי תחיית המתים רק לצדיקים ואילו יום הגשמים גם לרשעים... ומעלתו כל כך גדולה עד שאפילו פרוטה שבכיס מתברכת בו!

⁴⁹ ופרש"י: "יורדי גיהנם הן. שאינן מרחמים לעשות צדקה:

⁵⁰ ופרש"י: "ונתן לך רחמים. שתרחם על הבריות מזוני. שאל מהם מזונות מיון נמי לא זינוהו. כאשר נשבע לאבותיך. מי שיש לו רחמים מזרעו של אבות".

⁵¹ ועי' בדברי הרמב"ם בפ"י מהלכות מתנות עניים הלכה ז: "שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמוך ונותן לו מתנה או הלוואה או עושה עמו שתפוח או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאל. ועל זה נאמר: 'והחזקת בו גר ותושב וחי עמך' פלומר החזק בו עד שלא יפל ויצטרך". עכ"ל. הרי לנו שהמעלה הגדולה יותר מכל מעלות הצדקה היא להחזיקו במסחרו!

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

וכל המעלות הללו של יום הגשמים נפסקות, בשעה שיש מי שפסק לתת צדקה ברבים – ולבסוף לא נתן...! ללמדנו מהי מעלת הצדקה שיש בכוחה להשפיע שפע עצום, ואם חלילה פסקו צדקה אך לא נתנו – אפילו יום הגשמים על כל מעלתו ועוצמתו – נעצר...

וכך הם דברי הגמרא במסכת **תענית** דף ח ע"ב: "אמר רבי יוחנן גדול יום הגשמים כיום קבוץ גלויות! שנאמר: "שובה ה' את שביתנו כאפיקים בנגב" ואין אפיקים - אלא מטר, שנאמר: "ויראו אפיקי ים" ואמר רבי יוחנן: "גדול יום הגשמים שאפילו גייסות פוסקות בו" שנאמר: "תלמיה רוח נחת גדודיה" ואמר רבי יוחנן: "אין הגשמים נעצרין אלא בשביל פוסקי צדקה ברבים ואין נותנין". שנאמר: "נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר". עכ"ל.

וכל כך למה? מפני שהמעלה הגדולה של הצדקה שהיא נעשית בסתר, ואין האדם מתבייש בעשייתה. שהרי כך למד רבי חייא את הפסוק: "חמוקי ירכיך" וכדברי ⁵²הגמרא במסכת **מועד קטן** דף טז ע"ב: "**פעם אחת, גזר רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק** בפומבי, אלא רק בצנעא. **מאי דרש?** דרש את הפסוק בשיר השירים [פרק ז] "**חמוקי ירכיך - כמו חלאים**". **מה ירך** צריכה להמצא **בסתר**, שחייבים לכסותה בבגד, **אף דברי תורה בסתר**, והוקשו דברי תורה בפסוק זה לירך, בסיומו של הפסוק, שנכתב בו "מעשה ידי אומן", והכונה היא לתורה, שהיא "מעשה אומנתו של הקב"ה" [לשון רש"י]. **יצא רבי חייא, ושנה לשני בני אחיו בשוק, לרב** [שהיה בן אחיו של רבי חייא ובן אחותו של רבי חייא], **ולרבה בר בר חנה** [שהיה בן אחיו ולא היה בן אחותו]. **שמע רבי** על כך שרבי חייא שנה להם בשוק, **ואיקפד** על רבי חייא, על ששנה דברי

⁵² לתועלת הקוראים נכתב בשילוב פירוש הגר"י שולביץ שליט"א, וכן בשאר המקומות בקונטרס שנביא א"ה פירוש משולב, לתועלת הציבור, מהחיבור הנ"ל.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

תורה⁵³ בחוץ אתה בא רבי חייא לאיתחזוי ליה, להראות לפני רבי. אמר ליה רבי: עייא! [כינאי גנאי] ראה מי קורא לך בחוץ?! דהיינו, צא החוצה! ידע הבין רבי חייא מדברי רבי דנקט מילתא בדעתיה, שהוא כועס עליו, ובדעתו לנזוף בו. נהג רבי חייא נזיפותא בנפשיה תלתין יומין, שלשים יום. ביום תלתין ביום השלשים עצמו, בטרם נשלמו שלשים יום מלאים של נזיפה, שלח ליה רבי לרבי חייא: תא, בוא אלי! הדר שלח ליה, שלח להודיעו דלא ליתי, שימנע מלבוא אליו. ומבארת הגמרא: מעיקרא, בתחילה, כשקרא רבי לרבי חייא ביום השלשים לבוא אליו - מאי סבר?, למה סבר רבי שמותר לו לרבי חייא לבוא אליו, למרות שלא הסתיימו שלושים הימים של נזיפות, ולבסוף שאמר לו שלא לבוא, מאי סבר? מה היתה סברתו לשינוי דעתו? מעיקרא, בתחילה, סבר רבי שמקצת היום נחשבת ככולו, וכאילו הסתיימו כבר שלשים הימים. ולבסוף סבר רבי, שלא אמרינן מקצת היום ככולו. לסוף, אכן אתה בא רבי חייא ביום השלושים אל רבי. אמר ליה רבי חייא אמאי אתית, מדוע באת עתה? אמר ליה רבי חייא: באתי כיון דשלח לי מר דליתי, שאבוא. אמר ליה רבי: והא שלחי לך לאחר מכן שליח להודיעך דלא תיתי! אמר ליה רבי חייא: זה, את השליח הראשון, ראיתי, וזה, השליח השני, לא ראיתי. קרי עליה רבי, על רבי חייא, את הפסוק מספר משלי [פרק טז] "ברצות ה' דרכי איש - גם אויביו ישלים אתו". שהרי על כרחו הוא בא, בהוראתו של רבי, למרות שרבי עצמו שלח לו שליח שני שלא יבוא. ושאל רבי את רבי חייא: מאי טעמא עבד מר הכי, לשנות דברי תורה בחוץ?! אמר ליה רבי חייא: דכתיב [משלי א] "חכמות - בחוץ תרונה".⁵⁴ אמר ליה

⁵³ מבאר החפץ חיים: [ז ח], שרבי לא סמך על השמועה ששמע בלבד, אלא שלאחר מכן נתברר לו הדבר לאמיתו. עוד כתב, שבדבר העתיד להתגלות לבסוף, וכמו במעשה זה, מותר לו לסמוך, שבזה אין אדם עשוי לשקר.

⁵⁴ הגריעב"ץ מבאר, שרבי חייא לא ציית לדברי רבי, הואיל ואין לשמוע לרב כשהוא מנגד לדין תורה, ולפי דעת רבי חייא, היתה הוראת רבי בענין זה שלא על פי דין.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

רבי: **אם קרית - לא שנית**, שלא חזרת על למודך. שאילו היית חוזר ושונה לימודך, לא היית בא לכלל טעות. **ואם שנית - לא חזרת ושילשת. ואם שילשת** ובכל זאת טעית, אות הוא כי **לא פירשו לך** פסוק זה כראוי. היות וכך הוא ענינו של הפסוק **"חכמות בחוץ תרנה"** - **כדברי רבא: דאמר רבא: כל העוסק בתורה מבפנים**, בצנעא - **תורתו מכרזת עליו מבחוץ**. ופרכינן: מדוע אין לשנות דברי תורה בחוץ, **והא כתיב** [ישעיהו מח] **"לא מראש בסתר דברתי"**!! ומוכח שאין לשנות את דברי התורה בסתר, אלא אדרבא, יש לשנותם בגלוי, בחוץ. ומשנינן **ההוא קרא**, מדבר **ביומי דכלה**, בדרשה שהכל מתאספים לשומעה, שהיא בגלוי, ברוב עם, אך אינה בחוץ. והוינן בה: **ורבי חייא** ששנה בחוץ, **האי "חמוקי ירכיך"**, שמוכח ממנו שיש לשנות בפנים - **מאי עביד לה**, כיצד הוא דורש פסוק זה? ומשנינן: **מוקי לה**, הוא מעמיד אותו, **בצדקה ובגמילות חסדים**, שיש לעשותם בסתר, בצנעא. עכ"ל. משמע שלמד רבי חייא שצדקה עושים בסתר כמו הירך שהיא בסתר! והיא הצדקה המעולה!

ומהו המקור לעניין זה? כך שנינו בגמרא במסכת **סוכה** דף מט ע"ב: **"והיינו דא"ר אלעזר: מאי דכתיב: "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך?"** יעשות משפט' - זה הדין! 'ואהבת חסד' - זו גמילות חסדים! 'והצנע לכת עם אלהיך' - זו הוצאת המת, והכנסת כלה לחופה! והלא דברים קל וחומר: ומה דברים שדרך לעשותן בפרהסיא, אמרה תורה הצנע לכת, דברים שדרך לעשותן בצנעא - על אחת כמה וכמה! א"ר אלעזר: גדול העושה צדקה - יותר מכל הקרבנות! שנאמר: **"עשה צדקה ומשפט נבחר לה'** מזבח".

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

וא"ר אלעזר: "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה" שנאמר: "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד" אם אדם זורע, ספק אוכל ספק אינו אוכל. אדם קוצר - ודאי אוכל! וא"ר אלעזר: "אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה!". שנאמר: "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד". ת"ר: בשלשה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה: צדקה בממונו, גמילות חסדים בין בגופו בין בממונו. צדקה לעניים, גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים. צדקה לחיים, גמילות חסדים בין לחיים בין למתים. וא"ר אלעזר: "כל העושה צדקה ומשפט כאילו מילא כל העולם כולו חסד" שנאמר: "אוהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ". עכ"ל. ויותר מזאת נלמד, שאין מיתה ואין שטן ואין פגע רע במי שעוסק עם החסד, שהרי ידוע כי ישנה עיר שאין בה דריכה למלאך המוות! אין לו כניסה אליה! ומה עושה מי שהגיע לגיל שכבר לא מוצא טעם⁵⁵ בחייו? מסופר בגמרא, שבשעה שיש אדם שהגיע לגיל מופלג ורוצה להיפטר מן העולם הוא יוצא לשערי העיר ואז מלאך המוות יכול ליטול את נשמתו ממנו... עיר זו נקראת: לוז! כיצד נבנתה העיר הזו? מהיכן זכתה למעלה היקרה הזו?

כך למדנו בגמרא במסכת סוטה דף מו ע"ב: "תניא, היה רבי מאיר אומר: כופין ללויה! ששכר הלויה - אין לה שיעור. שנאמר: "ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד". וכתוב: "ויראם את מבוא העיר". ומה חסד עשו עמו? שכל אותה העיר הרגו לפי חרב - ואותו האיש ומשפחתו שלחו! "וילך האיש

⁵⁵ וכבר מצאנו כי האדם מגיע לגיל שאין לו טעם בעולה הזה, כמו שאמר ברזילי הגלעדי לדוד המלך ע"ה כמסופר בשמואל-ב פ"ט פס' לה והלאה: "וַיֹּאמֶר בְּרִזְלִי אֶל הַמֶּלֶךְ כִּמָּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי כִּי אֵעָלֶה אֶת הַמֶּלֶךְ יְרוּשָׁלַם: בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה אֲנִי הַיּוֹם הַאֲדַע בֵּין טוֹב לָרַע אִם יִטְעַם עִבְדְּךָ אֶת אֲשֶׁר אֲכַל וְאֶת אֲשֶׁר אֲשַׁתָּה אִם אֲשַׁמַּע עוֹד בְּקוֹל שָׂרִים וְשָׂרוֹת וְלָמָּה יִהְיֶה עִבְדְּךָ עוֹד לְמַשָּׂא אֶל אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ". ע"כ.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו היא שמה עד היום הזה". תניא: היא לזו שצובעין בה תכלת! היא לזו שבא סנחריב ולא בבלה, נבוכדנצר ולא החריבה! ואף מלאך המות - אין לו רשות לעבור בה, אלא זקנים שבה בזמן שדעתן קצה עליהן, יוצאין חוץ לחומה והן מתים. והלא דברים ק"ו - ומה כנעני זה שלא דיבר בפיו, ולא הלך ברגליו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, מי שעושה לוויה ברגליו על אחת כמה וכמה". עכ"ל.

מפליא עד מאוד... עיר של חיים נצחיים... עיר שמלאך המוות לא שולט בה, למרות שכל באי עולם מסורים תחת⁵⁶ ידו, וכל זאת מכח מה? מכח החסד! היש לנו מושג מהי מעלת החסד לפני ה' יתברך?

ואם יאמר האדם איני יכול לגמול חסד בממוני או בביתי, וגם גופי חלש ואיני יכול לשאת משאות ולעזור לזולת, כיצד אנהג במידת החסד? אף אתה אמור לו את דברי רז"ל **בכתובות** דף קיא ע"ב: "אמר רבי יוחנן גדול המלבין שיניים לחברו יותר ממשקהו חלב". כלומר ישנו חסד גמור ואינו דורש מאומה אלא רק הלבנת שיניים⁵⁷ לזולת, דבר זה אינו דורש מאמץ פיזי כלל ועיקר, ושכרו מי ישורנו...?

⁵⁶ עי' ב'דברים רבה' [פי"א אות ט]: "היה משה יודע שצא סמא"ל, וכיון שרצה סמא"ל את משה אחזתו רעה וחיל כילדה, ולא מצא פתחון פה לדבר עם משה, עד שאמר משה לסמא"ל: אין שלום אמר ה' לרשעים, מה תעשה בך, אמר לו לטל נשמתך באתי, אמר לו מי שגרך, אמר לו מי שצרא את כל הבריות. אמר לו, אין אתה נוטל נשמת. אמר לו כל באי העולם נשמתן מסורין לידי, אמר לו, יש בי פח מפל באי העולם". עכ"ל.

⁵⁷ למרות שידעתי כי יש המפרשים את המימרא, שגדול המלבין שיניים לחברו הכוונה שגורם לשיניו של חברו להתראות מחמת מה ששמחו, וזו טובה עצומה לאין ערוך, מכל מקום כתבנו את הפשט המוכר שהוא קל יותר להבנה: 'המלבין שיניים לחברו' ולא: 'של חברו'. והוא קל יותר לקיום, ושכרו עצום.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

ואת הפסוק הזה כתב משה רבינו בתורתנו הקדושה מפי הגבורה, וידוע כי משה רבינו מכונה בפי הראשונים: 'מבחר המין האנושי' כלומר אם תיקח את כל בני האדם מקדמת דנא מברית העולם לפני קרוב לששת אלפי שנים ותוציא ממנו את המובחר שבכולם הרי זה משה רבינו! האם ישנה דרך לעקוף את מדרגת משה רבינו? במחשבה ראשונה התשובה הברורה היא: לא!

אך הסכיתו ושמעו גמרא ערוכה המקובלת בידינו ממשה רבינו בהר סיני, וזה לשונה במסכת **בבא בתרא** דף ט ע"ב: "אמר רבי אלעזר: גדול העושה צדקה בסתר - יותר ממשה רבינו!!! דאילו במשה רבינו כתיב: "כי יגורתי מפני האף והחמה" ואילו בעושה צדקה כתיב: "מתן בסתר יכפה אף [ושחד בחיק חמה עזה]". עכ"ל. משמע העושה צדקה בסתר גדול יותר ממשה רבינו!!!

והחסד והצדקה הם המצילים את האדם מדינה של גיהנם, כלומר יתכן והאדם כבר נידון בבית דין של מעלה ונגזר עליו להיכנס לגיהנם לזמן קצר, אם עשה צדקה – ניצול מאש דינה של גיהנם! שכך שנינו בגמרא **בגיטין** דף ז ע"א: "תנא דבי רבי ישמעאל: "כל הגוזז מנכסיו ועושה מהן צדקה – ניצול מדינה של גיהנם!". משל לשתי רחלות עוברות במים, אחת מהן גוזזה ואחת אינה גוזזה. גוזזה [שאינה סופגת מים] עברה, ושאינה גוזזה – לא עברה...!". עכ"ל. ועוד שנינו שם שהגוזז מנכסיו לצדקה ירבו נכסיו, ומי שאינו גוזז לצדקה – אין נכסיו מתרבין... ואמרו שם בגמרא שאפילו עני המתפרנס מהצדקה – יעשה⁵⁸ צדקה! וסגולה יש בזה, שעל ידי זה יזכה לצאת מן העניות...

ולא זאת אף זאת, שאם רואה אדם שנכסיו מצומצמים, וחשב בדעתו לחסוך את כספו ולא יהיה חייב בצדקה, באה הגמרא ונותנת לנו עצה

⁵⁸ וכן נפסק להלכה בשו"ע יו"ד סימן רמח ס"א: "כָּל אָדָם חַיֵּב לִתֵּן צְדָקָה, אֲפִלּוּ, עֲנִי הַמִּתְפַּרֵּנס מִן הַצְדָקָה חַיֵּב לִתֵּן מִמֶּה שִׁיתֵּנוּ לוֹ". עכ"ל.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

הפוכה ומצילה איך להרויח הרבה כסף גם בשעה הזו, וז"ל: "דרש רב עזירא: זימנין [פעמים] אמר לה משמיה [משמו של] דרב אמי. וזימנין [נפעמים] אמר לה משמיה [משמו של] דרב אסי. מאי דכתיב - מה שכתוב: "כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים וכן נגוזו ועבר וגו'?. אם רואה אדם שמזונותיו - פרנסתו - מצומצמין, יעשה מהן צדקה!. וכל שכן, כשהן מרובין והולכין, שצריך לעשות מהן צדקה. [כדי להודות בכך לה', על הברכה שמשרה במעשה ידיו". עכת"ד.

והגר"י שולביץ שליט"א הביא את דברי המהר"ל מפראג לבאר את דברי הגמרא על מי שנכסיו מתמעטין שיעשה בהם צדקה באופן הבא: כי הגוזז מנכסיו ועושה מהן צדקה ומשפיע משלו לאחרים, מסלק את החומרניות שלו ומקרב את נשמתו אל המעלה הנבדלת. ולפיכך הוא עולה, כי עד כה החומריות היתה מורידה אותו למטה. כמו שהצמר מכביד על הרחל. כך גם הנשמה של האדם, שהיא מן העליונים ואינה סובלת מדאי החומר. לכן צריך להעלותה על ידי מצות צדקה, שהיא הפך מן החומריות. ואמר גם שניצול מדינה של גיהנם. כי הגיהנם הוא מטה, והוא ראוי לכל מי שנמשך אחר החומריות שהוא תמיד חסר וכו' עכת"ד.

ואחת מן התכונות שנדרשת ממי שחזר בתשובה היא להרבות בחסד, ואף שזה דבר המובן בשכל - לראות את האחר הנזקק, כמו שהקב"ה ראה אותי כשקיבל אותי בתשובה, מכל מקום אין הבנה בשכל אנוש על מהות התשובה ומעלתה, ואיך היא פועלת בכלל בעולמות העליונים, ואיך 'עקירת הרצון נחשבת עקירת המעשה' כפי שהיטיב להגדיר זאת אדוננו⁵⁹ הרמח"ל ע"ה.

⁵⁹ עי' ב'מסילת ישירים' פ"ד.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

מכל מקום גדלו חסדיו יתברך עלינו, שחוץ מהתשובה עצמה שהיא פלא כאמור, עוד טובה עצומה עשה עמנו שהמציא לנו סוג תשובה נוספת הנקראת בחז"ל: 'תשובה מאהבה' ומה עניינה? שכל הזדונות שחטא האדם, נחשבות בעת שיחזור לפני ה' יתברך בתשובה מאהבה – לזכויות!!! איך דבר זה מובן בשכל אנושי? כנראה שלא יובן... אך כך שנינו בגמרא במסכת **יומא** דף פו ע"ב: "...והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו זכויות שנאמר: ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (חיה) יחיה". עכ"ל. ופרש"י: שאפילו על העבירות שעשה, חיה יחיה לעתיד לבא כלומר: שנחשבות לו זכויות!

וכיון שהעולם הרוחני הוא העיקר, ראו חז"ל חובה קדושה להורות לנו את הדרך הנכונה שלא נטעה אחר העולם הזה שגיונותיו וטעויותיו, ולכן כל חסד שקיבל אחד מרבותינו הקדושים מאיזה אדם, גרמה לו להכיר טובה ולפרסם את זה מאוד על החסד שהוא עשה עימו!

ואם כך על חסד גשמי, קל וחומר על חסד רוחני המעורר לעבודת ה' - שכך למדנו מדברי שמעון הצדיק שהיה ⁶⁰משיירי כנסת הגדולה, וראה ⁶¹נביאים, וישב לצדס, ולמד, ולימד את תורת ה' יתברך, והיה ⁶²כהן גדול הנכנס לפני ולפנים וכיפר על ישראל, ועם כל זאת בעת שקיבל קורת רוח והנאה מיהודי ונגרמה לו תועלת רוחנית, מיד הודה בפה מלא ופרסם את הדבר למען ידעו כל הדורות את המעלה שיש כאן, ושמר לו זכות על החסד שעשה עמדו!

שכך שנינו בגמרא במסכת **נזיר** דף ד ע"ב: "אמר שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא, חוץ מאדם אחד שבא אלי מן הדרום, יפה עינים וטוב רואי, וקווצותיו סדורות לו תלתלים. אמרתי לו: בני, מה

⁶⁰ עי' מסכת אבות פ"א מ"ב.

⁶¹ עי' מסכת מגילה יז ע"ב שבאנשי כנסת הגדולה היו בהם כמה נביאים.

⁶² עי' במסכת יומא ט ע"ב ובדף לט ועוד.

"מְלֻאכַת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס חסד

ראית לשחת שער נאה זה? אמר לי: רועה הייתי לאבי בעירי, והלכתי לשאוב מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחז יצרי עלי וביקש לטורדני מן העולם! אמרתי לו: ריקה! מפני מה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך? שסופך להיות רמה ותולעה!! העבודה, שאגלחך לשמים! עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו: "כמותך ירבו נזירים בישראל עליך הכתוב אומר: "איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'..." עכ"ל.

ומעולם ועד עולם חיפש הקב"ה לעשות חסד עם ישראל שהרי התורה הקדושה תחילתה גמילות חסדים, וסופה גמילות חסדים: תחילתה גמילות חסדים כדכתיב: "ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" וסופה גמילות חסדים כדכתיב: "ויקבור אותו בגיא". עד כאן דברי הגמרא המפורסמים. אך יש בנותן טעם להבין עוד מעט מה גדלו חסדיו יתברך, שהרי אין לך מרוחק בישראל מהממזר, שלא יבוא בקהל ה' עד עולם! ועם כל זה, מלמדנו הקב"ה להועיל ולעשות חסד גם לעתיד לבא, ומשפחה שנטמעה נטמעה...

ואלמלא זו גמרא ערוכה לא היו הדברים מתיישבים בלבנו, אך כך שנינו בגמרא **בקי"דושין** דף ע"א ע"א: "אמר רבי יהושע בן לוי: "כסף מטהר ממזרים" שנאמר: "וישב מצרף ומטהר כסף" מאי מגישי מנחה בצדקה? א"ר יצחק: צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שמשפחה שנטמעה נטמעה". עכ"ל. ופרש"י: "**כסף מטהר ממזרים**. המטומעים בישראל מחמת ממונם, והוא גורם להם שיטהרו. שלעתיד לבא אין הקב"ה מבדילם, מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה: **שנאמר וישב מצרף ומטהר כסף**. אותם שנטמעו מחמת עשרם. וסיפיה דקרא [וסוף הפסוק] "והיו לה' מגישי מנחה בצדקה" צדקתו של הקב"ה היא שאינו מבדילם, אלא הואיל שנטמעו נטמעו. ורבי יהושע בן לוי סבירא ליה, האי "מטהר" לאו מבדיל פסוליהו קאמר, אלא מטהרם ומכשירם כולם". עכ"ל.

"מְלֶאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

והמתנה הגדולה ביותר של הצדקה והחסד היא שהקב"ה מזמן לאדם שעשה זאת – צדקה נוספת! כעין מה ששנינו במסכת⁶³ אבות: "שכר מצוה – מצוה!". שהשכר של המצוה הוא מצוה נוספת שמזמן הקב"ה לאדם שיעשה, על⁶⁴ דרך: "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" וזהו הזיכוי הגדול ביותר שיכול להיות לבן תמותה, לעשות עוד מצוות!

וזה שלמדנו בחסדי שמים בגמרא **בקידושין** דף מ ע"א: "אלו דברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, אלו הן: כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום שבין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם. בכיבוד אב ואם כתיב: "למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך". בגמילות חסדים כתיב: "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד". עכ"ל. הרי לנו שמי שרודף צדקה וחסד, מה שכרו? ימצא חיים צדקה וכבוד!

ויש עוד מעלה נשגבה עד מאוד בצדקה ובחסד, שהם מזכים את האדם לרשת את הארץ ולשמור אותו מאוייביו, ולזכות לעשירות, והגדולה מכולם שיהיו בניו וזרעו תלמידי חכמים מופלגים ומורי הוראות, ומנין למדנו זאת? גם זה מונח בש"ס שלנו בגמרא במסכת **בבא קמא** דף יז ע"א: "**אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: מאי דכתיב זה שאמר הכתוב [ישעיה לב]: "אשריכם זורעי על כל מים, משלחי רגל השור והחמור", כך הוא פירושו: כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, זוכה לנחלת שני שבטים. הגמרא מפרשת היכן נרמז זה בפסוק, ומהי נחלת שני שבטים שנאמר "אשריכם זורעי על כל מים", ואין "זריעה" אלא עשיית צדקה, שהרי נאמר [הושע י']: "זרעו לכם לצדקה, וקצרו לפי חסד". ואין**

⁶³ פרק ד משנה ב.

⁶⁴ מסכת מכות פ"ג מט"ז.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

"מים" אלא תורה, שהרי נאמר [ישעיה נה] ⁶⁵הוי כל צמא לכו למים. ומכאן ש"זורעי על כל מים" הם רמז לעוסקים בתורה ובגמילות חסדים, שזוכה לנחלת שני שבטים, כלומר, זוכה לכלילה [אפריון] והיינו שזוכה לבנים. ⁶⁶כיוסף הקרוי "שור" דכתיב [בראשית מט'] "בן פורת יוסף, בנות צעדה עלי שור", וזוכה לנחלת יששכר הקרוי "חמור", שהיא עשירות, דכתיב [שם] "יששכר חמור גרם" ומתרגם אונקלוס: "יששכר עתיר בנכסין" [עשיר בנכסים]. ⁶⁷פירוש אחר בנחלת שני השבטים אית דאמרי, יש שאמרו שהכוונה היא לכך שאויביו נופלין לפניו כיוסף, דכתיב בו [דברים לג] "בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ".

⁶⁵ "הוי" לשון קריאה לאומות העולם לעתיד לבא למי שירצה ללמוד תורה [ראה שם במפרשים]. "והמים משל לתורה ולחכמה, כשם שאי אפשר לעולם בלא מים כך אי אפשר לעולם בלא חכמה, וכמו שהצמא מתאוה למים כך הנפש החכמה מתאוה לתורה ולחכמה" [רד"ק שם].

⁶⁶ הקרויים מיטה כמו שכתוב: "מטתו של יעקב". כ"כ המהרש"א. וראה שם עוד: ודרש פורת מלשון הושיבה באפריון וכו' שהוא מיטה לכולם חתנים, ואפשר שהוא "מלשון פוריא וכו'" מהרש"א. "ואמר שזכה לכלילה, ומצינו בבניו שהיו מרובין באוכלוסין בזכות גמ"ח וצדקה שעשה עם אחיו במצריים וזן ופרנס אותן עד שפרו ורבו במאד". [וראה בעיון יעקב המדייק מ"כל העוסק" שהכוונה אף שאינו עושה גמ"ח בממון עצמו כיוסף שזן ופרנס מאוצרות פרעה מ"מ זוכה וכו']. וראה עוד בתוס' תלמיד ר"ת שפירש ש"הדר" משמע לשון כילה. ובשיטמ"ק מביא מהראב"ד שפירש, שזוכה לנחלת שניהם, "ובנחלת שניהם הייתה ברכה יותר מכולם. ביוסף כתיב "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין", שהיתה ארץ מעינות וארץ תבואה ופרדסאות, וכן כתיב כאן "פורת", מלשון פארות. וביששכר כתיב "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה", והוא כלל לכל נעימות הארץ". וראה עוד בעץ יוסף שפירש "כילה" מלשון נכספה וגם כלתה נפשי, שהכל מתאווין לו מחמת חינו וזה הפירוש בפסוק בן פורת וכו' כפי שפירש שם רש"י "חינו נטוי על העין הרואה אותו". והיינו שיזכה לחינו של יוסף

⁶⁷ וכך דורשים זאת מהפסוק "אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור", היינו שהעוסקים בתורה וגמ"ח הנמשלים לזורעים על מים, רגליהם שולחו לקבל נחלה כנחלתם של השבטים יוסף ויששכר המשולים לשור וחמור [רש"י].

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

וזוכה לבניה, כיששכר, דכתיב [דברי הימים א יב]: "ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים לדעת מה יעשה ישראל". עכ"ל.

ובקושטא דמילתא, כבר נודע כי אין הקב"ה משלם שכר בעולם הזה, ואף לא נפרע מן האדם בעולם הזה. אך בחסד ובצדקה שונים פני הדברים, שאם חלילה וחס פרק האדם את עולו מן הצדקה, יבוא לידי מציאות עגומה כזו שיצטרך לבריות שכך שנינו במסכת **בבא מציעא** דף לג ע"א: "...מנא הני מילי? אמר רב יהודה אמר רב: אמר קרא "אפס כי לא יהיה בך אביון" שלך - קודם לשל כל אדם. ואמר רב יהודה אמר רב: כל המקיים בעצמו כך, סוף בא לידי כך". עכ"ל. ופרש"י: "**מנא הני מילי**. דשלו קודם: **לא יהיה בך אביון**. הזהר מן עניות: **כל המקיים בעצמו כך**. אף על פי שלא הטילו עליו הכתוב יש לאדם ליכנס לפני משורת הדין ולא לדקדק שלי קודם אם לא בהפסד מוכיח ואם תמיד מדקדק. פורק מעליו עול ג"ח וצדקה, וסוף שיצטרך לבריות". עכ"ל. הרי מפורש יוצא שאם פרק מעל צוארו עול גמילות חסדים וצדקה, סופו בא לידי מידה זאת ח"ו.

ומתוך כל התרי"ג מצוות שניתנו למשה רבינו בסיני, ישנם יסודות שעליהם נשענים כל המצוות. ואין הכוונה שמותר חלילה לוותר על מצווה או קוצו של יוד מדברי חז"ל, אך במרוצת הדורות ובהתגברות הגלות, יתקשו לשמור על כל המצוות ולכל הפחות שישמרו את אותן שמנו רבותינו כעיקריות ומהן יגיעו לשמירת כל התורה כולה.

זאת ועוד, בעת שיעמדו גויים חלילה לאבד את עמנו מאמונתו כפי שבעוונותינו הרבים אירע לא פעם, שומה עלינו [במקומות שאין צורך למסור נפש כגון שאינו בעשרה מישראל, ואינו בשעת השמד וכו'] כמבואר כ"ז בדברי הרמב"ם והשו"ע [לפחות לשמור על מה שאמרו רבותינו, וכך שנינו בשלהי מסכת **מכות** דף כג סוע"ב: "דרש רבי שמלאי שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה, שלש מאות וששים וחמש

"מְלֹאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

לאוין כמנין ימות החמה, ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איברי של אדם. אמר רב המנונא: מאי קרא? "תורה צוה לנו משה מורשה" 'תורה' בגימטריא תרי"א אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום הרי תרי"ג. בא דוד והעמידן על אחת עשרה דכתיב: מזמור לדוד [ה'] מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך? הולך תמים, ופועל צדק, ודובר אמת בלבבו, לא רגל על לשונו, לא עשה לרעהו רעה, וחרפה לא נשא על קרובו, נבזה בעיניו נמאס, ואת יראי ה' יכבד, נשבע להרע ולא ימיר, כספו לא נתן בנשך, ושוחד על נקי לא לקח, עושה אלה לא ימוט לעולם...

בא ישעיהו והעמידן על שש דכתיב: הולך צדקות, ודובר מישרים, מואס בבצע מעשקות, נוער כפיו מתמוך בשוחד, אוטם אזנו משמוע דמים ועוצם עיניו מראות ברע... בא מיכה והעמידן על שלש דכתיב: "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך? כי אם עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת עם (ה') אלהיך". 'עשות משפט' - זה הדין. 'אהבת חסד' - זה גמילות חסדים. 'והצנע לכת' - זה הוצאת המת, והכנסת כלה... חזר ישעיהו והעמידן על שתיים שנאמר: "כה אמר ה' שמרו משפט, ועשו צדקה...". עכ"ל.

ועי"ש עוד מה ביקשו עמוס הנביא וחבקוק ע"ה, אך לדרכנו נלמד שלאחר שנחלשנו מתרי"ג מצוות, בא דוד המלך ע"ה וביקש מאיתנו לכל הפחות לעשות צדק – היא הצדקה! ואם גם באותן אחת עשרה לא עמדנו, הרי בא ישעיהו והעמיד את עבודת ה' יתברך על ששה דברים שיספיקו, ומהם (כמה צפוי וברור): 'הולך צדקות'... אך אם גם זה קשה והדור הלך הלך וחסור, הנה הגיע הנביא מיכה ואמר שלשה דברים שהקב"ה מבקש מאיתנו, ומהם כל כך מתבקש: "ואהבת חסד" – זו גמילות חסדים!

ובא ישעיהו הנביא ואומר שאפילו אם שלשת הדברים קשים לנו והדור התדרדר עוד, אל נא נעזוב לפחות את דברי ה' בעשיית הצדקה! שנאמר:

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

"כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה". ללמדנו בא, מעלת הצדקה והחסד בשמי שמיא...!

וראויה מצוה זו לתת לאדם שכר מושלם לעתיד לבא, אפילו בשעה שלא ברורה התביעה עליו לגודל מעלתו בשמים, וכעין מה שלמדנו בגמרא במסכת עבודה זרה דף יח ע"א: "תנו רבנן: כשחלה רבי יוסי בן קיסמא, הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו. אמר לו: חנינא אחי (אחי) אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו? ועדיין היא קיימת... ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה [ומקהיל קהלות ברבים] וספר מונח לך בחיקך...!! אמר לו: "מן השמים ירחמו". אמר לו: "אני אומר לך דברים של טעם, ואתה אומר לי מן השמים ירחמו? תמה אני אם לא ישרפו אותך, ואת ספר תורה באש!". אמר לו: "רבי, מה אני לחיי העולם הבא?". אמר לו: "כלום מעשה בא לידך?". אמר לו: "מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה, וחלקתים לעניים!". אמר לו: "אם כן, מחלקך יהי חלקי, ומגורלך יהי גורלי". עכ"ל. וכבר תמהו בעלי ה'תוספות' ⁶⁸[ד"ה: מעות] על דברי רש"י ב'מעות סעודת פורים' ועל

⁶⁸ וזה לשון ה'תוספות': "מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה. פירש רש"י לשון אחר: 'מעות של סעודת פורים'. וקשיא: כי לא מצינו בכל התלמוד שמזכיר מעות של סעודת פורים?! וגם שפירש רש"י: 'מעות של פורים שהפריש הוא לסעודת פורים שלו וחלקם ולא חזר ליפרע מארנקי של צדקה והזכירו לטובה על כך'. וקשה, כי זה חסר מן הספר, ושם המצוה שהוא ממה שלא חזר לגבות מארנקי של צדקה. היה לו לומר. וגם ללשון ראשון שפירש מגבת פורים וחלקתי לעניים לצדקה ואני פרעתי משלי של פורים קשה, דעיקר מצוה חסר מן הספר...

לכך נראה לר"י לפרש הארנקי הוה ממעות של פורים, והיה סבור שהוא של צדקה, ונזכר שהם של מגבת פורים - ואפילו הכי לא חזר בעצמו, וחלקם לעניים אע"פ שידע שלא היה בארנקי של צדקה כלום - מפני שלא היה רוצה לביישם מאחר שקבצם וזימנם להם, ולפי זה עיקר המצוה היא בשעת חלוקה אע"פ שזכור לא רצה לביישם וודאי מסברא חזר ופרעם משלו לכיס של פורים ולשון נתחלפו כמו (ב"ב

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

הבנת הסיפור לאשורו בלקח שהגמרא רוצה ללמד, ותורף דברי תירוצם הוא שאפילו שידע שאין בארנק של הצדקה כלום, לא בייש את העניים וחילק להם, יעו"ש! ובכח החסד הזה זכה לחיי העולם הבא, ואת שאר התמיהות וחלק ממה שיש ⁶⁹להקשות על סיפור זה כבר עמדנו בס"ד ב'תורה שבעל פה' בשיעורים, בשנים קודמות ואכמ"ל בזה.

והגם שישנם מדרגות בצדקה, ושמונה מעלות שנינו כדברי הרמב"ם בהלכות ⁷⁰מתנות עניים, אך יש דבר נפלא המחלק לכאורה בין זמן בית המקדש לבין זמן הגלות, לעניין הקדימה בין כהן ללוי וישראל, שכך שנינו במסכת **הוריות** דף יג ע"א: "כהן קודם ללוי ישראל לממזר. וממזר לנתין ונתין לגר. וגר לעבד משוחרר אימתי (מקדימין בסדר הזה?) בזמן שכלם שווין. אבל, אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, (אין הקדימה תלויה ביחוס ובקדושה, אלא) ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ". עכ"ל. ובירושלמי איתא שלוי קודם לישראל הכוונה בזמן שבית המקדש קיים, שהיו הלויים משוררים על הדוכן, אך בזמן הגלות אין מעלה ללוי על ישראל.

ומרן ב'בית יוסף' (יו"ד סימן רנא) כתב שהתלמוד שלנו הבבלי לא חילק את החילוק הזה, ולכן גם בימינו בזמן הגלות מהרהר תסתיים, לוי הבא ליטול מן הצדקה וגם ישראל הגיע כמוהו, נותנים ללוי קודם לישראל! והגאון בעל ה'באר שבע' וגם הגאון בעל ה'מגן אברהם' העירו שדברי

דף יז.) אויב . באיוב נתחלף לו פירוש שסבר לקחת אויב ולקח איוב וכך היה סבור שהם של צדקה ונזכר שהם של מעות פורים". עכ"ל.

⁶⁹ ולדוגמא מה שכתב מהרש"א: שהסתפק בעצמו, אם לא איבד את חלקו לעולם הבא, מפני שאמרו לעיל: כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה. וענה לו רבי יוסי, האם בנוסף לכך יש לך מעשים טובים? וכשענה לו: מעות של פורים נתחלפו לי וחילקתים לעניים, אמר: מחלקך יהי חלקי - דאין מעשה גדול מזה.

⁷⁰ עי' בפ"י מהלכות מתנות עניים הלכות ז והלאה.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

רש"י על הפסוק: "השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימך על אדמתך" מדבר במפורש שדווקא בארץ ישראל – על אדמתך! אך בגולה אינך מוזהר עליו!

אך ה'פרישה' (או"ח סי' רא) כתב שכל האמור הוא לתת לו מתנת חינוך אך לעניין צדקה - הלוי קודם גם בזמן הזה, בין בארץ בין בגולה! וטעם הדבר הוא שלהחיותו הוא קודם, שהרי עתיד להיבנות בית המקדש והוא יחזור לדוכנו, אבל לעניין כבוד ולתת לו מתנות, אין לו קדימה כאשר אין הדוכן קיים. וב'ערוך השלחן' כתב: שכוונת הירושלמי דווקא לעניין טומאה וטהרה, אך לעניין שאר קדימות - הלוי קודם גם בזמן הזה! וה'עמק ברכה' [עמ' מד] כתב שקדימת הלוי אינה משום קדושתו אלא מפני המצוה להחזיקו, והוא דין צדקה שנתחדשה בלוי! יעו"ש.

וכל דברי הגאונים הנ"ל בעניין זה הוא רק כדי לא להיכשל בחסד שעושים איתו כשהוא ראוי לכך, או בקדימת הצדקה שיש בו ללמדנו כמה חששו לחששא רחוקה או קרובה כשהמדובר הוא בדין צדקה וחסד!

והנה מעשה החסד אינו דבר שאירע פעם אחת ונגזר, אלא הוא דבר ההולך ומתקיים, הולך ורב עד אין קץ. שהרי הקב"ה פדה את הבכורות במצרים לפני למעלה משלשת אלפים וחמש מאות שנים ועם כל זה עד היום הזה, חובה קדושה לפדות את הבכור, שכך שנינו במסכת **בכורות** דף ד ע"ב: "נמצאת אתה אומר: בשלשה מקומות קדשו בכורות לישראל: במצרים, ובמדבר, ובכניסתן ישראל לארץ. במצרים מהו אומר? "קדש לי כל בכור". במדבר הוא אומר: "כי לי כל בכור בבני ישראל" בכניסתם לארץ הוא אומר? "והיה כי יביאך, והעברת". עכ"ל. ומעט קודם בלימוד הגמרא, רואים את מה שכתבנו למעלה שהחוב הוא תמידי ולנצח: "ולדורות מנלך? [שהלויים פטורים מן הבכורה? ומשנין: אמר קרא "והיו לי הלויים", "והיו" בהוייתן יהו". עכ"ל.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

ללמדנו, שכל חסד שהאדם עושה - נחקק בשמי שמיא, ומשם מעיד עליו ומליץ יושר יום אחר יום, להציל את היהודי ולשמור אותו - מכח החסד שעשה, והוא דבר נפלא למתבונן!.

וגדלה מעלת הצדקה עוד, עד שאפילו גוי שהפריש תרומה מהכרי שלו, או שנדב צדקה אנחנו בודקים מה היה בלבו? אם על דעת ישראל הקדיש הרי יש בה ממש, ואם לאו – לא! וכך שנינו בגמרא במסכת **ערכין** דף ו ע"א: "אמר רב יהודה אמר רב: עובד כוכבים שהפריש תרומה מכריו, בודקין אותו: אי בדעת ישראל הפרישה - תינתן לכהן, ואם לאו - טעונה גניזה, חיישינן שמא בלבו לשמים. מיתבי: עובד כוכבים שהתנדב קורה וישם' כתוב עליה, בודקין אותו: אם אמר בדעת ישראל הפרשתה, יגוד וישתמש במותר, ואם לאו - טעונה גניזה. חיישינן, שמא בלבו לשמים. טעמא דשם כתוב עליה, דבעיא גניזה - הא אין שם כתוב עליה, לא בעיא גניזה. הוא הדין דאע"ג דאין שם כתוב עליה נמי בעיא גניזה, והא קמ"ל דאע"ג דשם כתוב עליה – יגוד, וישתמש במותר. דשם שלא במקומו, לאו⁷¹ קדוש". עכ"ל. ועוד שם בגמרא דנו מה הדין לשנות צדקה לעניין

⁷¹ ופרש"י: "אם אמר בדעת ישראל הפרשתה. שלמקום שתרומת ישראל הולכת תלך זו. לשון אחרת: שישראל אמר לי להפרישה. וראשון שמעתי: **טעונה גניזה**. ואסורה בהנאה דחיישינן שמא בלבו לשמים לשם הקדש הילכך יגנו ובזמן הזה עסקינן דהקדש אסור בהנאה כדתניא בכורות (דף נג.) אין מקדישים ואין מעריכין בזמן הזה ואם הקדיש בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו: יגוד. יחתוך מקום השם ויגנוזו החתיכה וישתמש במותר ויבננו בבית הכנסת: **לשמים**. להקדש ובזמן הזה אין לו תקנה: **טעמא דשם כתוב עליה**. דמוכחא מילתא דבלבו לשמים שהרי כתב עליה שמו של הקב"ה: **שם שלא במקומו אינו קדוש**. כלומר אינו קדוש אלא מקום השם ואותה חתיכה תיגנוז והשאר יבנה בבית הכנסת כי אמר בדעת ישראל הפרשתה ל"א שם שלא במקומו כגון על גבי קורות וכלים לא קדיש דלא הוי מקומו אלא על הנייר ושיכתוב המקרא עם השם כנתינתו אבל שם לבדו הוי שלא במקומו ולא קדיש וראשון שמעתי והוא עיקר". עכ"ל.

"מְלֻאכַת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

אחר, וכך שנינו: "...תנו רבנן: 'סלע זו לצדקה!' עד שלא באתה ליד גבאי - מותר לשנותה. משבאתה ליד גבאי - אסור לשנותה! איני!! והא רבי ינאי זיף ופרע!! שאני רבי ינאי דניחא להו לעניי, דכמה דמשהי מעשי ומייתי להו! ת"ר: ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת אסור לשנותה, סבר רבי חייא בר אבא למימר: לא שנא לדבר הרשות, ולא שנא לדבר מצוה. אמר ליה רב אמי: הכי אמר רבי יוחנן: "לא שנו אלא לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה - מותר לשנותה!". מדאמר ר' אסי אמר ר' יוחנן: "עובד כוכבים שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת, עד שלא נשתקע שם בעליה - אסור לשנותה, משנשתקע שם בעליה - מותר לשנותה". למאי? אילימא: לדבר הרשות - מאי איריא עובד כוכבים, אפילו ישראל נמי!! אלא, לדבר מצוה, וטעמא: דעובד כוכבים הוא דפעי [הכוונה שצווק וצווה למה שיניתם את מה שנתת] אבל ישראל דלא פעי, שפיר דמי". עכ"ל.

ואין זה תימה כלל ועיקר לדון בשינוי צדקה או בצדקה של גוי, מפני שיש שאלה גדולה בדין ספק צדקה האם זה ספק בדרבנן ולקולא או ספק בדאורייתא ולחומרא? ונידון זה הובא בדברי הר"ן ב**נדרים** דף ז ע"א [ד"ה: חדא] בשם הרמב"ן, וז"ל: "דבעיין דצדקה לא אפשיטא בהדיא וסוגיין דיש יד לצדקה וקיימא לן נמי דכל תיקו דאיסורא לחומרא". עכ"ל.

ומקור לדברים נמצא בגמרא במסכת **כרתות** דף כב ע"א וז"ל: "רבי עקיבא מחייב על ספק מעילה - אשם תלוי, וחכמים פוטרין. ומודה רבי עקיבא שאינו מביא את מעילתו עד שיתודע לו שוודאי מעל, ויביא אז עמו אשם מעילות ⁷²ודאי. הרי לנו שאפילו בספק צדקה ובסוגיית

⁷² ומוכח מכאן אומר ה'שערי יושר' [ג, כג] כדעת ה'תוספות' [כתובות ל ע"ב] שהגדר שבתשלומי מעילה אינו משום כפרה אלא שהוא צריך לשלם להקדש את הממון שגזל ממנו ומשום כך, כשיש ספק אם מעל - אינו מחוייב לשלם, וכדין כל ספק

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

שנידונה בתיקו כמה נחלקו רבותינו ראשונים כמלאכים האם לדון בספיקא לחומרא כדעת הרמב"ן והרשב"א שהובאו בדברי הר"ן שם או לאו, וללמדנו בא מעלת הצדקה כמה חמורה היא אפילו בספק.

וכבר דנה הגמרא במסכת **תמורה** דף ו ע"א לגבי מצות הפאה שמתקיימת בהפרשה מן הקמה [כלומר כשהתבואה בקומתה ומחוברת לקרקע] ואם לא הפריש מן הקמה – יפריש מן העומרים, ואם לא הפריש מן העומרים – יפריש מן הכרי עד שלא מירחו [דהיינו שלא החליק את פני הכרי ברחת – דהיינו בכלי המיועד לכך, והמירוח הוא הקובע למעשר ולתרומה, שבה נגמרת מלאכת התבואה!] ואם מירח כבר – מעשר, ונותן לעני את הפאה! והחידוש הוא שאע"פ שעני עצמו הממרח מתנות עניים – פטור מן המעשרות, שהרי לקט שכחה ופאה הם הפקר שפטור מן המעשרות, מכל מקום כעת שבעל הבית מירח כבר – נתחייבו במעשרות! ומשמע מדברי המפרשים (רש"י) שהסיבה לכך היא שלא נפסיד את העני אם יצטרך לעשר אותם, לפיכך מעשר בעל הבית תחילה. ורבי ישמעאל מוסיף עוד ואומר שאף מפריש מן העיסה כלומר אם בעל הבית לא הפריש עד שעשה ממנה עיסה – מפריש מן העיסה ולא מפסיד את העניים!. וז"ל הגמרא: "והרי פאה דרחמנא אמר: "לא תכלה פאת שדך בקוצרך" ותנן: 'מצות פאה להפריש מן הקמה, לא הפריש מן הקמה, יפריש מן העמרים, לא הפריש מן העמרים, יפריש מן הכרי עד שלא מירחו, מירחו – מעשרו, ונותן לו! משום רבי ישמעאל אמרו: "אף מפריש מן העיסה". עכ"ל.

ממון שבתורה, ש'המוציא מחברו עליו הראיה' אבל אם היה מוטל עליו חיוב תשלומים זה כמו בשאר מצוות התורה, ומשום כפרה – היה הדין נותן שיתחייב מספק כדין כל ספק חיוב דאורייתא שהוא לחומרא! הואיל והוא נידון של איסורים. יעו"ש

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

ואם עסקנו בתרומה, יש לנו סוגיית קרובה ללימוד מתרומה למעילה, ובין היתר נלמד שם שפעמים שהחסד שעושה האדם עם זולתו היא גרמא בנזיקין לחייבו... כגון הא דשנינו בגמרא במסכת מעילה דף יח ע"ב בסוגיית הגמרא לגבי מי ששלח שליח לתרום, הרי דינו כדין בעל הבית וכמו ששליח שתרום אנחנו מחשיבים אותו כאילו בעל הבית תרום ותרומתו תרומה, ונדרש מהפסוק: "כן תרימו גם אתם" כך מעילה, כשהשליח עשה שליחותו – מעל בעל⁷³ הבית!

ואם מעילה נלמדת מתרומה, אומרת הגמרא אין לי לימוד לחייב אלא דווקא באוכל ונהנה כלומר כשהאוכל עצמו נהנה, אבל אכילתו ואכילת חברו, מניין לנו לימוד לחייב כשלקח מאכל בשיעור פרוטה, ואכל הוא בעצמו את חציו של המאכל, והאכיל את חברו חציה, ושנינו במשנה שהוא מעל ולא חברו? ועיי' במפרשים שנדרשו לעניין האם המעילה היא מדין 'שליח לדבר עבירה' כדברי שמאי הזקן, אך במקום שנהנה השליח מן העבירה גם שמאי יודה שהשליח חייב ולא המשלח, מפני שלא מצאנו בכל התורה כולה ש'אחד נהנה והשני יתחייב...!'. ומכל מקום הנידון יהיה האם ההוצאה מרשות ההקדש היא הקובעת [עיי' בדברי ה'תוספות' בקידושין שם] או מחמת סיבה אחרת? וה'קרבן אורה' הביא את דעת הרמב"ם שהטעם שהמשלח – מעל, הוא משום: 'שהנותן נהנה הנאה ממשיית - במה שעושה עמו חסד וכיבד את חברו...'. יעו"ש.

משמע שעשיית החסד כל כך חמורה וגבוהה היא שיש מקום לחייב את המשלח... ללמדנו כוחו של חסד, לשני הכיוונים! וכבר מקרא מפורש יוצא מדברי תורתנו בעניין אחר בעניין החסד: "ואיש אשר יקח את

⁷³ וכאן המקור לדברי חז"ל בקידושין מב ע"ב שבמעילה יש שליח לדבר עבירה, על אף שבכל דיני התורה אין שליח לדבר עבירה! יעו"ש.

"מְלֶאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

אחותו... חסד הוא ונכרתו" ללמדנו חסד אך ורק בגבולות התורה הקדושה!

ומכאן יצאה שאלה האם כופים על הצדקה ועל החסד? שאע"פ שנאמר: "צדק צדק תרדוף" ונתחייבנו לתת צדקה כמו שכתב 'החינוך' וזה⁷⁴ לשונו: "לעשות צדקה עם הצריך אליה בשמחה ובטוב לבב. כלומר, שניתן מממונו למי שיחסר לו, ולחזק העני בכל מה שצריך למחייתו בכל יכולתנו, ועל זה נאמר: "פתח תפתח את ידך לו". ודרשו זכרונם לברכה: אפילו כמה פעמים! ועוד נאמר: "והחזקת בו גר ותושב וחי עמך". ואמר עוד: "וחי אחיך עמך". עכ"ל.

ועי' במצווה סו שכתב **החינוך** טעם לדבר המתאים [כלשונו] גם למצוה זו: "שרש המצוה, שרצה האל להיות ברואיו מלמדים ומורגלים במידת החסד והרחמים כי היא מידה משבחת, ומתוך הכשר גופם במידות הטובות יהיו ראויים לקבלת הטובה, כמו שאמרנו שחלות הטוב והברכה לעולם על הטוב! לא בהפכו, ובהטיב השם יתברך לטובים ישלם חפצו שחפץ להטיב לעולם. ואם לאו, מצד שרש זה, הלא הוא ברוך הוא יספיק לעני די מחסורו זולתנו, אלא שהיה מחסדו ברוך הוא שנעשינו שלוחים לו - לזכותנו". עכ"ל. [ועיי"ש טעם נוסף].

ומכאן נסתפקו רבותינו: כיון שחיוב גדול יש על החסד והצדקה, האם כופים עליה? ובאמת כבר שנינו בגמרא במסכת **חולין**, עניין נפלא לגבי איסור כפיה על כיבוד הורים על ידי בית דין של מטה מפני ששכרה בצידה כמו שנאמר: "למען יאריכון ימך" ומשם דנו המפרשים לגבי כפיה על צדקה, שהרי נאמר: "כי בגלל הדבר הזה יברכך השם אלקיך" ומשמע ששכרה בצידה, אם כן איך מצינו שכפו רז"ל על הצדקה? אך תחילה נראה את הסיפור שבו מובא העניין של האיסור לכפות על כיבוד

⁷⁴ במצוה תעט.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

הורים מחמת שכרה שבצידה והוא בגמרא⁷⁵ בחולין דף קי ע"א: "רמי בר תמרי, דהוא רמי בר דיקולי מפומבדיתא איקלע נזדמן לסורא במעלי יומא דכפורי, בערב יום הכיפורים. אפקינהו כולי עלמא לכחלינהו - שדינהו! אזיל איהו [רמי בר דיקולי], נקטינהו, אכלינהו את הכחלים אייתוה לקמיה דרב חסדא. אמר ליה רב חסדא אמאי תעביד הכי לאכול כחל? אמר ליה רמי בר דיקולי: מאתרא דרב יהודה אנא - דאכיל! אמר ליה רב חסדא: וכי לית לך זה שלמדנו שההולך ממקום אחד למקום אחר נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם וחומרי המקום שהלך לשם?! ואם כן, כאן שנוהגים איסור באכילת כחל היה לך להחמיר כמנהג המקום?! אמר ליה: חוץ לתחום של סורא אכלתינהו. אמר ליה רב חסדא: וכי מאחר שחוץ לתחום אכלת אותו במה טויתינהו [כיצד היו לך עצים הראויים לצלות עליהן את הכחל]? אמר ליה רמי בר דיקולי: בפורצני, חרצנים המצויים אצל היקבים, הבערתי אותם וצליתי עליהם את הכחל. אמר ליה רב חסדא: ודלמא מיין נסך הויא?! אמר ליה: חרצנים ישנים, לאחר שנים עשר חודש הוו, ושנינו במסכת עבודה זרה שחרצנים יבשים, שעברו עליהן שנים עשר חודש, מותרים. אמר ליה רב חסדא: ודלמא חרצנים דגזל הוה?! כלומר, מי נתן לך רשות לקחתם? אמר ליה: יאוש בעלים הוה בהם, והראיה - דקדחו בהו, גדלו עליהם חילפי, עשבים שצומחים בכרמים. וכיון שבמשך זמן מרובה שכזה הם מתקלקלים ובכל זאת לא באו הבעלים לקחתם, זה סימן שהתייאשו מהם. חזייה רב חסדא את רמי בר דיקולי דלא הוה מנח תפילין. אמר ליה רב חסדא: מאי טעמא לא מנחת תפילין? אמר ליה: חולי מעיין הוא, ואמר רב יהודה: חולי מעיין פטור מן התפילין לפי שצריך לחולצם פעמים רבות, שתפילין צריכות גוף נקי. חזייה דלא הוה קא רמי חוטי ציצית בטליתו של רמי בר דיקולי. אמר ליה רב חסדא: מאי טעמא לית לך חוטי? אמר ליה רמי בר דיקולי: טלית שאולה היא, ואמר רב יהודה: טלית שאולה, כל שלשים יום לשאלתה - פטורה מן הציצית אפילו מדרבנן, ולאחר שלשים יום פטורה מהתורה וחייבת מדרבנן.

⁷⁵ עם הסבר משולב להקל על הקוראים היקרים.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

אדהכי, שעסקו בדו שיח זה, **אייתוה לה הוא גברא דלא הוה מוקר** [שלא כיבד] **אבוה ואמיה. כפתוהו** את האיש ההוא על העמוד כדי להלקותו, כפי שלמדנו במסכת כתובות שמי שאינו רוצה לקיים מצות עשה המוטלת עליו מכים אותו, כדי לאלצו לקיימה, עד שתצא נפשו. **אמר להו רמי בר דיקולי: שבקוהו!** שחררו אותו ואל תלקוהו כי על מצות כבוד אב ואם אין כופים אותו, **דתניא: כל מצות עשה שמתן שכרה בצידה**, שכתבה התורה במפורש את שכרה, וכגון מצות כבוד אב ואם שנאמר בה "למען יאריכון ימך", **אין בית דין שלמטה מוזהרין עליה!** כי לכך פירשה התורה את שכרה, לומר לנו שאם לא יקיימוה יהיה העונש הבלעדי הפסד השכר המפורש של המצוה, ולא יהיה בה עונש אחר, ואפילו לא עונש של כפייה לקיימה. **אמר ליה רב חסדא לרמי בר דיקולי: חזינא לך דחריפת טובא!** שהינך חריף ביותר. **אמר ליה רמי בר דיקולי: אי הוית באתריה דרב יהודה - אחוינא לך חורפאי!** עכ"ל.

ומכאן, מדין הכפיה על כיבוד הורים יצאו המפרשים לדון לגבי מצות הצדקה, שהרי הראשונים הקשו, על הגמרא שמספרת שרבא כפה לתת צדקה, ואיך עשה זאת? הרי כאמור במצוות הצדקה יש שכר בצידה: "כי בגלל הדבר הזה יברכך השם אלוך"!? ותירצו ה'תוספות' שהכפיה המוזכרת במסכת **בבא בתרא** לגבי צדקה הכוונה היא כפיה בדיבור! כלומר שהפציר וביקש ממנו עד שנתן צדקה! ותירץ נוסף שתירצו ה'תוספות' שבית דין לא חייבים לכופו כמו בשאר מצוות, אך אם רוצים לכופו – רשאים! ותירץ נוסף נאמר שם: שבמצוות הצדקה נאמר גם כן לאו של: "לא תאמץ את לבבך". יעו"ש.

ואם בכפיה עסקינן, ידוע נדע כי פעמים רבות כופה היצר הרע את האדם לעמוד על דבריו ואפילו בדברי⁷⁶ תורה, ואף שכוונתו לשמים בעיניו, מכל

⁷⁶ שהרי כבר מצאנו שהיצר הרי כופה את האדם לדבר עבירה, ומה נאמנו מאוד דברי הרמב"ם המפורסמים בפ"ב מהלכות גירושין ה"כ: "מי שיהדין נותן שְׁכּוּפִין אותו לְגֶרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלֹא רָצָה לְגֶרֶשׁ. בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן מְכִינן אותו עַד שִׁיאֲמַר רֹצֵחַ אֲנִי וְיִכְתֹּב הַגָּט וְהוּא גֵט כָּשֵׁר. וְכֵן אִם הִכּוּהוּ עַכּוּ"ם וְאָמְרוּ לוֹ עֲשֵׂה

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

מקום חסד עשו עמנו רבותינו הקדושים, ושרטטו לנו ביד אומן את תהלוכות הנפש, וידעו כי האדם לא ישוב בו מדבריו... ולכן, תיארו לנו את גדולי העולם - אלו שהעמידו את התורה כולה, שהעליונים רעדו מפניהם, וקל וחומר התחתונים, שבשעה שלא נפסקה הלכה כמותם - לא עמדו על דבריהם, אלא שבו והודו על האמת שנתקבלה!

וכך איתא במסכת **עדיות** פ"א מ"ד: "ולמה מזכירין את דברי שמאי והלל לבטלן? ללמד לדורות הבאים: שלא יהא אדם עומד על דבריו! שהרי אבות העולם - לא עמדו על דבריהם". עכ"ל. וכתב אדוננו הרמב"ם בפירוש המשניות על אתר: "שלא יהיה אדם עומד על דבורו. כלומר שלא יפצור לקיים סברתו ויעמד בה, ויודיעהו שישנה סברתו. כי אבות העולם - והם שמאי והלל נדחו דבריהם, ולא עמדו חכמים על דבריהם כמו שקדם". עכ"ל.

וכשאדם רואה מי חזר בו? שוב יצרו תשש ואינו מפריעו לשוב בו גם כן מדבריו, ומכח הענווה הזו יזכה לכוון לאמתה של תורה כדאיתא במסכת **עירובין** דף יג שנפסקה הלכה כבית הלל מפני שענוותנין היו ונוחין, ולא עוד אלא - שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהם! וכן מפורש

מה שישׂראל אומרין לך ולחצו אותו ישׂראל ביד העכו"ם עד שיגרש [ה] הרי זה כשר. ואם העכו"ם מעצמן אנסוהו עד שכתב הואיל והדין נותן שיכתב הרי זה גט פסול. ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד עכו"ם בין ביד ישׂראל. שאין אומרין אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחיב בו מן התורה לעשות כגון מי שהכה עד שמכר או עד שנתן. אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה והכה עד שעשה דבר שחייב לעשות או עד שנתרחק מדבר האסור לעשות אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישׂראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העברות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו...". עכ"ל.

"מְלֻאכַת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

בגמרא על דוד המלך ע"ה שהלכה כמותו אע"פ שלא היה משבט ⁷⁷לוי שנאמר בהם: "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל" ולא משבט ישכר שנאמר בהם: "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" עם כל זה מכיון שנאמר בו: "ודוד הוא הקטן" זכה לכווין לאמיתתה של תורה כדתיריך מהרש"א. ואין לנו חסד גדול מזה ללמוד להודות על האמת ולזכות לכתרה של תורה.

ודבר נפלא מצאנו בעניין החסד שהוא מכוונה: חן! וידוע כבר משנים קדמוניות שדיברנו בחסדי שמים בתושב"ע על המושג הנקרא: חן! מה עניינו? ואיך הוא מוזכר בהערצה גלויה בתורתנו הקדושה, ובקצרה נאמר לקוצריים: הן בברכת כהנים הנשגבת: 'ויחונך' והן בברכת האבות לבניהם: 'הילדים אשר חנן אלקים את עבדך' וכן: 'אלקים יחנך בני' וכן נאמר על נח שהיה צריך להיספות במי המבול גם כן, אלא שמצא חן! שנאמר: "ונח מצא חן בעיני יי" והוא הדין בגלותו של יוסף הצדיק במצרים שמצא חן, שנאמר: "וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אותו". וכן עם ישראל במדבר מצאו חן שנאמר: "מצא חן במדבר עם שרידי חרב" ואסתר המלכה מצאה חן, שנאמר: "ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה" ועוד רבות!

ומהו החן הזה? מהיכן משיגים אותו? הרי את כל הדלתות שבעולם הוא פותח!!! ולקוצר הזמן נקצר ונעלה בדברי רז"ל שהדרך להשגת חן היא בשלשה דברים עיקריים והרביעי יבוא לאחריהם, והשלשה הם: ענוה! שנאמר: "לענוים יתן חן". שמירת הקדושה בכל פרטיה כדמצינו בנח וביוסף הצדיק, וכן בישראל הקדושים שבמדבר לא היו פתחיהן מכוונים זה כנגד זה לרוב מעלתם וקדושתם ומצאו חן! והדבר האחרון היא התורה הקדושה! שנאמר: "איילת אהבים ויעלת חן" ודרז"ל:

⁷⁷ והיא קושיית מהרש"א כנודע, ותירוצו.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

"שמעלת חן על לומדיה!". וכל הרוצה לזכות לחן מהקב"ה כמו שנאמר: "חן וכבוד יתן יי"י יזהר בפרטים הרשומים מעלה.

אך דבר נפלא יש בגמרא במסכת **תמיד** דף כח ע"א וז"ל: "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן: "כל המוכיח את חברו לשם שמים זוכה לחלקו של הקדוש ברוך הוא" שנאמר: "מוכיח אדם אחרי" ולא עוד אלא שמושכין עליו חוט של חסד! שנאמר: "חן ימצא ממחליק לשון". עכ"ל. ופרש"י: **זוכה לחלקו של מקום**. למחיצתו, כלומר בתוך מחיצתו שכן נאמר מוכיח אדם הרי הוא אחרי כלומר עמי". עכ"ל.

הרי לנו עצה נוספת לזכות לחן: להוכיח אדם לשם שמים! ברור איפוא שלא כל אדם ראוי ולא כל העתים שוות ולא כל הנפשות שוות לקבל תוכחה וכל אחד ישאל את רבו גם בדבר הזה, אך הדקדוק הפעם בדברי הגמרא יהיה בעניין אחר: חוט של **חסד** המוזכר בגמרא הוא הוא **החן**! ומשמע שחסד וחן הם שוים! ומעתה מי שעוסק בחסד, ודאי שנמשך עליו חן מהקב"ה!

וכל יצירתנו בעולם הזה היא בחסד נפלא של הקב"ה, שהרי כך בדיוק תואר הדבר בספר⁷⁸ איוב: "הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני עור ובשר תלבישני ועצמות וגידים תסוככני חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי".

ודרשה הגמרא במסכת **נדה** דף כה ע"א: "תנו רבנן איזהו שפיר מרוקם אבא שאול אומר: תחלת ברייתו – מראשו, ושתי עיניו כשתי טיפין של זבוב. תני רבי חייא: מרוחקין זה מזה שני חוטמין כשתי טיפין של זבוב. תני רבי חייא: ומקורבין זה לזה, ופיו מתוח כחוט השערה, וגויתו כעדשה. ואם היתה נקבה נדונה כשעורה לארכה. וחתוך ידים ורגלים אין לו. ועליו מפורש בקבלה: "הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני עור

⁷⁸ פרק י פסוק י.

"מְלֶאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

ובשר תלבישני ועצמות וגידים תסוככני חיים וחסד עשית עמדי
ופקודתך שמרה רוחי". עכ"ל.

וידוע כי יצירת הוולד היא מהפלאות העצומות שיכולות להיות בעולם
אם לא הנפלאה שבהם, ועצם הווייתנו בבטן אמנו עם שמירה מופלאה
של הקב"ה, והיציאה לעולם בלידה שאין כל בריה יכולה לעמוד עליה
חוץ מהשי"ת! וכתיאור הגמרא במסכת נדה דף ל ע"ב: "דרש רבי
שמלאי: למה הולד דומה במעי אמו? לפנקס שמקופל ומונח, ידיו על
שתי צדעיו, שתי אציליו על ב' ארכובותיו, וב' עקביו על ב' עגבותיו,
וראשו מונח לו בין ברכיו, ופיו סתום וטבורו פתוח, ואוכל ממה שאמו
אוכלת, ושותה ממה שאמו שותה, ואינו מוציא רעי - שמא יהרוג את
אמו, וכיון שיצא לאויר העולם: נפתח הסתום, ונסתם הפתוח, שאלמלא
כן אינו יכול לחיות אפילו שעה אחת... ונר דלוק לו על ראשו וצופה
ומביט מסוף העולם ועד סופו שנאמר: "בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלך
חשך" ואל תתמה, שהרי אדם ישן כאן - ורואה חלום באספמיא! ואין
לך ימים שאדם שרוי בטובה, יותר מאותן הימים שנאמר: "מי יתנני
כירחי קדם כימי אלוה ישמרני" ואיזהו ימים שיש בהם ירחים ואין
בהם שנים? הוי אומר: אלו ירחי לידה! ומלמדן אותו כל התורה כולה
שנאמר: "ויורני ויאמר לי יתמד דברי לבך שמור מצותי וחי" ואומר:
"בסוד אלוה עלי אהלי" מאי ואומר? וכי תימא: נביא הוא דקאמר!?
ת"ש: "בסוד אלוה עלי אהלי" וכיון שבא לאויר העולם, בא מלאך
וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה! שנאמר: "לפתח חטאת רובץ"
ואינו יוצא משם עד שמשביעין אותו, שנאמר: "כי לי תכרע כל ברך
תשבע כל לשון". 'כי לי תכרע כל ברך' - זה יום המיתה, שנאמר: "לפניו
יכרעו כל יורדי עפר". 'תשבע כל לשון' - זה יום הלידה, שנאמר: "נקי
כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה". ומה היא
השבועה שמשביעין אותו? "תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם
כולו אומרים לך צדיק אתה - היה בעיניך כרשע. והוי יודע שהקב"ה

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה – מוטב. ואם לאו - הריני נוטלה ממך". עכ"ל.

ועדיין נותר לנו לזכור ולהכריז, לא מספיק להיוולד בעולם על כל הנפלאות שביצירת האדם, אלא הזכות העצומה ביותר שאין למעלה הימנה היא הזכות להיוולד יהודי! להיות בנו של הקב"ה, כמאמר הכתוב: "בני בכורי ישראל" וכן: "בנים אתם ליי אלוהיכם" וכן: "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מידי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום יי".

ומי שלא מכיר בחסד העצום הזה להיוולד יהודי [אף אם עדיין לא זכה לשמור תורה ומצוות], להיות 'חלק אלוה' ממעל' – לא דעת לו ולא תבונה, להבין בין טוב ובין רע, שהרי על זה אמרה הגמרא במסכת **מנחות** דף מג ע"ב: "תניא: היה רבי מאיר אומר: חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך" רב חייא בריה דרב אויא בשבתא [בשבתות] וביומי טבא [ובימים טובים] טרח וממלא להו באיספרמקי ומגדי [טורח וממלא את מכסת המאה ברכות בבשמים ומגדים] תניא: היה רבי יהודה אומר: חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום, ואלו הן: שעשאני ישראל [ויש גורסים, והיא הגרסא המקובלת: 'שלא עשאני גוי'], שלא עשאני אשה, שלא עשאני בור! רב אחא בר יעקב, שמעיה לבריה [שמע את בנו] דהוה קא מברך [שהיה מברך] שלא עשאני בור. אמר ליה: כולי האי נמי אמר ליה: ואלא מאי מברך שלא עשאני עבד". עכ"ל.

וראשית נדע שהסמיכות בין המאמרים לברך בכל יום מאה ברכות לבין שלשת הברכות: שלא עשני גוי, שלא עשני עבד, שלא עשני אשה – כדי ללמדנו להרגיל את הפה להודות ולברך את ה' יתברך בכל יום מאה פעמים לפחות, ואז נתבונן ונודה על דבר כל כך 'פשוט' מחד ועצום מאידך, להיוולד יהודי!

"מְלֶאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

ובקושטא דמילתא יש להביא את דברי ה'בית חדש' [או"ח סימן מו] שהקשה מדוע מברכים את הברכות הללו בלשון שלילה: 'שלא עשאני...'. הרי שאר הברכות אנחנו מברכים בלשון חיוב על מה שנתן לנו, לדוגמא: ברוך אתה יי אלוקינו מלך העולם אשר נתן לנו את תורתנו וכו' מדוע גם כאן לא נברך: 'ברוך אתה יי אלוקינו מלך העולם שעשאני ישראל?'. והביא תירוץ שאי אפשר לברך 'שעשאני ישראל' ו'שעשאני בן חורין' [ולא עבד] כיון שהגמרא אמרה ש'ינוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא'. והב"ח עצמו תירץ שאם יברך בלשון חיובית: 'שעשאני ישראל' שוב לא יוכל לברך: 'שעשאני איש' ו'שעשאני בן חורין' מפני שהכל נכלל בברכת 'שעשאני ישראל' ולכן תקנו חז"ל לברך בלשון שלילה, שיברך על כל חסד וחסד שה' יתברך עשה עמנו בפני⁷⁹ עצמו. וכל זאת רק כדי לאחוז במידת החסד ולא לעזבה לעד!

וכמה זכינו להתבונן, שמכל באי העולם יש מי שיכול לתאר את החסד העצום הזה שעושה בורא עולם עם כל אדם? שעשה עמנו? וכמה יש לנו להשיב לה' וכמאמר דוד המלך ע"ה: "מה אשיב ליי כל תגמולוהי עלי...?". ומעתה אין לנו אלא להידבק במידה הזו של החסד והצדקה וגמילות חסדים ממש כמו בוראנו, ולהחזיר מעט מן המעט ממה שקיבלנו, ומכח זה נגרור הנהגה מופלאה של חסד עלינו, ומשם נתעלה למדרגה עצומה של מאמר חז"ל: "איזהו חסיד? המתחסד עם קונו!". כלומר מעלת החסד הגבוהה ביותר היא לעשות חסד עם השכינה הקדושה!

ומה מתקו דברי חז"ל לסיים בהם את המאמר הנפלא הזה שהוזכרו בו כל המסכתות שבש"ס בבלי בחסידי שמים, לפחות פעם אחת, ומדברים

⁷⁹ ועי' ב'מגן אברהם' (מו, ט) מה שחלק בזה, וכן בדברי המשנ"ב סקט"ו שחשש לדעת הב"ח. ותירוצו נוסף בדברי ה'טורי זהב' סק"ד מדוע לא לברך בלשון חיובית 'שעשאני ישראל' שיש בהז זילותא וחסרון בבריאת הגויים יעו"ש.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

בשבח מעלת החסד וענפיה, והנה לנו עוד מעט מן האור מדברי חז"ל⁸⁰ הקדושים: "פעם אחת היה רבן יוחנן בן זכאי יוצא מירושלים, והיה רבי יהושע הולך אחריו, וראה בית המקדש חרב... אמר רבי יהושע: אוי לנו על זה שהוא חרב, מקום שמכפרים בו עוונותיהם של ישראל! אמר לו: בני, אל ירע לך, יש לנו כפרה אחרת שהיא כמותה – וזו היא גמילות חסדים!". עכ"ל.

אלא שיש לזכור שהקב"ה לא מבקש מאיתנו **שנעשה** חסד בלבד, אלא **שנאהב** את החסד! שנרדוף אחריו בכל מקום ובכל זמן, עם כל נברא וכל שכן בביתנו! וזה שאמר הנביא⁸¹ מיכה: "**הֲגִיד לְךָ אָדָם מַה טוֹב וּמַה יֵּי דוֹרֶשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצָּנֵעַ לִכְתּוֹעַ**". כלומר לאהוב את החסד, ומי שאוהב דבר מסויים רודף אחריו בכל מאודו, כגון: שאינו מחכה שיפנו אליו לקבל הלוואה או עזרה, אינו מחכה שיאמרו לו בבית שצריכים סיוע עם הילדים, אינו מחכה שהרב או הגבאי יאמר שישנה משפחה נזקקת, אלא הוא מעצמו מגיע ומבקש לעזור בכל כחו: הן בממונו, הן בגופו, הן בחפציו, ולדוגמא: אדם נוסע לכמה ימי מרגוע, ויש לו רכב נוסף בחניה [או שנוסע בתחבורה ציבורית מאיזו סיבה], יגש לאנשי קהילתו ומקומו ויפרסם שהרכב פנוי לכמה ימים [כמובן שמדובר שיש לו ביטוח לכל נהג מהגיל המסויים הזה] וכן לגבי דירה, בשעה שנוסע שבת ויכול לתת את דירתו למי שצריך – כמה חסד יש בזה ועזרה מופלאה, ובוודאי זוכה על ידי זה להנחיל את החסד ולהשריש אותו בקרב בניו ובנותיו שרואים את ההורים מחפשים לעזור ולסייע ולהשאיר את הבית.

ואף אם פעמים חזר הבית לא כל כך נקי כמו שאנחנו רגילים, או לא מסודר, והילד יודע שזו נקודה רגישה אצל הוריו [הגבר או האשה] שהם

⁸⁰ 'אבות דרבי נתן' פ"ד ה"ה.

⁸¹ פ"ו פ"ח.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

מסודרים להפליא, ועם כל זה לא כעסו ולא נעצבו, אלא אדרבה הוא שמע אותם מדברים, שאף שהלכלוך או אי-הסדר מפריעים להם בדרך כלל, הפעם - מול הזכות לארח, ולתת את הבית למי שצריך, ובכח זה לזכות להיות כמו הבורא יתברך שברא את כל העולמות כולם על כל הנבראים רק כדי להיטיב לנו ועשה עמנו חסד עצום ונפלא כזה – הכל היה שווה! איזה חינוך יש בתמונה אחת כזו השווה מיליארדי מילים ושיחות מוסר על מעלת החסד... ה' יזכנו להיות מאוהבי החסד, והרודפים אחריו והגומלים בכל נפשנו גופנו ממוננו וכל אשר לנו חסד עם עמנו הנפלא ועם ה' יתברך בעת שנתחסד עמו, ומשם לחסד עם כל העולם כולו! אמן.

עד כאן מאמר החסד בסייעתא דשמיא שנכללו בו בחסדי שמים כל מסכתות הש"ס בבלי, ומעט תוספות גם משאר מקומות בחז"ל. והכל כדי להרבות כבוד שמים ולהרבות את מעלת החסד בעולם ומכח זה נזכה לגאולה מתוך חסד ורחמים בקרוב ממש, יראו עינינו וישמח לבנו בבניין בית מקדשנו ותפארתנו לכל עמנו ללא יוצא מהכלל, אמן.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

מאמרי חסד קצרים מחז"ל:

ואמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב: אחרי ה' אלהיכם תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר: כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא מלביש ערומים דכתיב: ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם אף אתה הלבש ערומים הקב"ה ביקר חולים דכתיב: וירא אליו ה' באלוני ממרא אף אתה בקר חולים הקב"ה ניחם אבלים דכתיב: ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו אף אתה נחם אבלים הקב"ה קבר מתים דכתיב: ויקבר אותו בגיא אף אתה קבור מתים". (סוטה יד ע"א).

דרש ר' שמלאי תורה תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים תחילתה גמילות חסדים דכתיב ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם וסופה גמילות חסדים דכתיב ויקבר אותו בגיא". (שם)

אמר רבי ברכיה גמילות חסד בתורה, בראשה, ובאמצעיתה, ובסופה. בראשה, דכתיב: ויבן ה' אלהים את הצלע, מלמד שקלעה הקדוש ברוך הוא לחנה והביאה אל האדם ונעשה שושבין להם, שכן בכרפי הים קורין לקלעיתא בנאתא. ובאמצעיתה, דכתיב: וירא אליו ה' באלוני ממרא, מלמד שבקרו: ויברך אלהים את יצחק בנו, זו ברפת אבלים. בסופה, שנאמר: ויקבר אתו בגי.

אמר שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים רחמנים (יבמות עט ע"א)

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

... בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר דָּוִד שְׁלֹשׁ מִתְּנוֹת נִתְּן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, רַחֲמֵינוּ וּבִישָׁנֵינוּ וְגוֹמְלֵי חֲסִידִים". (במדבר רבה ח, ד).

פִּתַּח וְאָמַר אַחִינוּ גּוֹמְלֵי חֲסִידִים בְּנֵי גּוֹמְלֵי חֲסִידִים הַמְחִזִּיקִים בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבִּינוּ שְׁנֵאמַר: כִּי יִדְעִיתוּ לִמְעַן אֲשֶׁר יִצוּה אֶת בְּנֵיו וְגו' אַחִינוּ בַּעַל הַגִּמּוּל יִשְׁלַם לָכֵם גִּמּוּלְכֶם בְּרוּךְ אַתָּה מִשְׁלֵם הַגִּמּוּל". עכ"ל. (כתובות ח ע"ב).

אֲנִי יֹשֵׁנָה וְלִבִּי עָר אִמְרָה כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקֶּב"ה רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲנִי יֹשֵׁנָה מִן הַמִּצְוֹת וְלִבִּי עָר לְגִמְלוֹת חֲסִידִים - אֶף בִּשְׁעָה שֶׁאֲנִי יֹכֵלָה לְהִתְפַּנּוֹת לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וּבִמִּצְוֹת לִבִּי עָר לַעֲסוֹק בַּגִּמּוּל בִּשְׁעַת עֵסְקִי בַּמֶּשָׁא וּבַמִּתָּן (וּד"ל שם) וְאֶף בַּמָּקוֹם שֶׁאֲסוּר לְהִרְהוֹר בַּדְּבָרֵי תּוֹרָה לִבִּי עָר לִטְכַּס עֲצוֹת אֵיךְ לְהוֹעִיל וּלְהִיטִיב עִם הַבְּרִיּוֹת... (ש"ש, ה, ב)

אֵל גִּנַּת אֲגוּזֵי יִרְדְּתִי הָאֲגוּזֵי הַזֶּה עָצוּ מִשְׁמֵר אֶת פְּרִיו כִּד יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וְחַבְרִיָּהֶם עוֹסְקִים בַּגִּמְלוֹת חֲסִידִים (יִלְקוּ"ש שם תַּתְּקַצֵּב)

אִמְרַתִּי אֶעֱלֶה בַּתִּמְרָה אוֹחֲזָה בִּסְנַסִּינִיו: מַה תִּמְרָה זֶה יֵשׁ בָּהּ לְוֹלְבִין לְהַלֵּל וְחִרְיוֹת עֲנָפִים לְסוֹכָה אֶפִּילוּ הִסִּיב שֶׁלָּה הוֹלֵךְ לְחִיזוֹק לְחַבְלִים וְעֵצָה לְהַדְלִיק - כֵּךְ בִּישְׂרָאֵל צְדִיקִים יֹשְׁרִים חֲסִידִים בְּנֵי תּוֹרָה אֶפִּילוּ סוֹרִיָּהֶן (הַגְּרוּעִים שְׁבָהֶן) גּוֹמְלֵי חֲסִד אֵינוֹן הֵם (במד"ר ג א).

וַיִּבְיָאָה אֶל הָאָדָם אָמַר ר' יִרְמִיָּה בֶן אֶלְעָזָר מִלְמַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַקֶּב"ה שׁוֹשְׁבִין רַש"י מִשְׁתַּדֵּל בַּחּוֹפְתּוֹ וּבִזְיוּגוֹ לָאָדָם הָרִאשׁוֹן מִכָּאֵן לְמַדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ שִׁיחִזוֹר גָּדוֹל עִם קֶטָן בְּשׁוֹשְׁבִינּוֹת וְאֵל יִרַע לוֹ בְּרִכּוֹת סָא א

עֶשֶׂר חוֹפּוֹת עֲשֶׂה הַקֶּב"ה לָאָדָם הָרִאשׁוֹן בֶּגֶן עֵדֶן וְכוּלָן שֶׁל אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמִרְגְּלוֹת וְשֶׁל זָהָב וְהָיוּ הַמִּלְאָכִים מִתּוֹפְפִים בַּתּוֹפִים וּמִרְקָדִים וְהָיוּ מִלְאָכֵי הַשֶּׁרֶת כְּמוֹ שׁוֹשְׁבִינִים הַמְּשֻׁמְרִים אֶת הַחוֹפּוֹת שְׁנֵאמַר תִּהְיֶינָה צֵא יָא כִּי מִלְאָכֵינוּ יִצוּה לָךְ לְשִׁמְרֶךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ וְאֵין דְּרָכֶיךָ אֵלָּא דֶּרֶךְ חֲתָנִים כַּחֲזָן

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

מה דרכו של חזן עומד ומברך לכלה בתוך חופתה כך הקב"ה עמד וברך לאדם ולעזרו שנאמר ויברך אותם אלקים (פרקי דר"א יב).

ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה קהלת ז יד אמר ר' תנחומא בר חנילאי ביום טובתו של חברך היה עמו בטובה השתתף בשמחתו ואם נזדווג נזדמן לחברך יום רעה ראה לעשות עמו חסד (ילקוט"ש שם תתקעה).

"ביום טובה היה בטוב" – בגמילות חסדים שתעשה עם העניים (תנחומא משפטים, טו) ביום שייטיב לך ה' תהיה גם אתה בטוב ותיטיב לכל העולם כדי שלא יביא עליך יום רע (תרגום קהלת ז יד)

מנהג גדול היד בירושלים מפה פרוסה על גבי הפתח כל זמן שמפה פרוסה אורחין נכנסין רשב"ם תקנה טובה היא לקבלת אורחים שידעו כי שם יאכלו וילכו שם לאכול נסתלקה המפה אין האורחין נכנסין (ב"ב צג ב)

בירושלמי (ע"ז א ג) הגירסא נהפכה המפה מימין לשמאל היו יודעים שכבר נתמלאו המקומות ולא היו נכנסים ועשו כן כדי שלא יתביישו המאחרים לבוא כשאין להם מקום לישיב לפי כבודם (פני משה)

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו" (ויקרא כה לה) אל תניחנו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד רש"י הא למה זה דומה למשאוי על גבי החמור עודנו במקומו אחד תופש בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידים אותו ומנין אם החזקת אפילו ארבעה וחמשה פעמים חזור והחזק תלמוד לומר והחזקת בו יכול אפילו יצא לתרבות רעה תלמוד לומר עמך בעושה מעשה עמך (תורת כהנים, ספרא שם)

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

אמר דוד לפני הקב"ה רבון העולם ישב עולם לפני אלקים (תהלים סא ח) תישב עולמך בשוד העשירים והעניים אמר לו אם כן חסד ואמת מן ינצרוהו שם אם יהיו כולם עשירים או עניים מי יוכל לעשות חסד? (תנחומא משפטים ט)/

לעולם יגמול אדם חסד אפילו עם מי שהרע לו ולא יהיה נוקם ונוטר שנאמר: לא תקום ולא תטור וזה דרכן של ישראל הקדושים אבל הגוים האכזרים וערלי לב נוקמין ונוטרין ועברתם שמורה לנצח וכן הוא אומר על הגבעונים שלא מחלו לשאול ולבניו (ש"ב כא ב) והגבעונים לא מבני ישראל המה (מדרש לעולם ז)

טוב ונכון מאד להיות בכל עיר ועיר מתנדבים בעם מן המשכילים להיות נכונים לכל דבר הצלה בהיות איש או אשר שרויים בצער והנה נתחייבנו לטרוח בשור אחינו או שיו הנדחים להיות עמנו עד דרוש אחינו אותו כמה עלינו לעשות יקר וגדולה לבעליהם (שערי תשובה לר"י ג עא)

אשריהן גומלי חסדים מה צפון להם לעתיד לבוא שכל זמן שהם יכולים לעשות חסד בממונם עושין ואם אינם יכולים לעשות חסד בממונם עושים גמילות חסדים בדבריהם ומנחמים אח העניים ומסבירים להם פנים ועולה להם לחשבון גדול שנאמר: "ותפק לרעב נפשך" לחמך אין כתיב כאן אלא נפשך מכאן אמרו חז"ל ויקרא רבה לד טו אם אין לך מה ליתן לו תנחמהו בדברים (מעלות המדות ה)

לעולם יהא אדם רודף בכל כוחו ליתן לב לעזור למי שאפסו עוזריו (בית הבחירה למאירי כתובות נ א)

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

סיפורי חסד!

חסד בבית משפחת קנייבסקי הי"ו

מספר ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שלמה קנייבסקי שליט"א, בנו חביבו של מרן שר התורה רבינו הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, "אצלנו בבית", מספר ראש הישיבה, "מעשי חסד היו עניין של שגרה. לצד האבא הגדול שלנו, היתה לנו גם אמא גדולה וצדקת כידוע, וכמו שאבא היה גאון בתורה, היא היתה גאונית בגמילות חסדים.

"במשך שנים, הסתובבו בבית שלנו דרך קבע ארבע נשים. אחת מהן היתה אמי מורתי ע"ה, ויחד איתה היו עוד שלוש נשים. שתיים היו אלמנות מבוגרות יחסית, שלא רצו להיות לבד בבית, אז הן באו להעביר את רוב שעות היום יחד עם אמא, ועוד אחת שהיתה קצת רחוקה מקו השפיות, ואמא היתה מעניקה לה את כל תשומת הלב שלה בצורה מעוררת השתאות.

"כשאמא היתה במטבח, הן היו שם, במטבח, היא היתה מדברת איתן ושומעת אותן במשך שעות, כשהיא הלכה לסלון הן קמו והלכו אחריה, כשהיא תלתה כביסה, הן עמדו לצידה וכשהיא חזרה למטבח לאפות עוגה, הן עמדו והסתכלו, והמשיכו לדבר.

"כל זה היה בתקופה שבבית היו ילדים קטנים, לא אחד ולא שניים. וזה היה כך כל יום, כל היום... חוץ מהשלוש הקבועות, היו עוד שכנות שנכנסו ויצאו, אם כדי להשאיל משהו, ואם כדי להתייעץ ולשתף בחוויות מסעירות שחוו וכדו'.

"לא היתה לנו פרטיות בכלל, גדלנו בתנאים שאנשים אחרים יגידו שהם לא מתאימים לגידול ילדים, אבל מבחינתנו זה היה מצב אידיאלי, הבית היה מלא שמחה וכולנו ידענו שלעשות חסד זה הבסיס, בלי זה אי אפשר להתקדם אפילו צעד אחד.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

"באזור שלנו, בשיכון חזון איש, רוב המשפחות הגיעו ממקומות אחרים, כלומר לא היו להם סבא וסבתא בקרבת מקום. אז אמא שלנו הפכה להיות 'הסבתא של כל השכונה'. כל הנשים הצעירות ידעו שהיא הכתובת לכל צרה וצוקה. אם הילד לא מרגיש טוב באמצע הלילה והן לא יודעות מה לעשות איתו, עולים למשפחת קנייבסקי... אם אחת השכנות ילדה תינוק, אמא היתה זו שלקחה את כל הילדים שלה ונסעה איתם באוטובוס לבית החולים כדי לבקר את היולדת ולראות את התינוק החדש...

"כשהיתה היולדת חוזרת מבית החולים ולא הצליחה לטפל בילדים הקטנים שיש לה בבית, היא שולחת אותם לבלות אצל קנייבסקי. זאת היתה האווירה בשכונה, וכמובן שאמא ע"ה היתה נוהגת לשלוח ארוחות צהרים לבתי היולדות וגם היתה שולחת את האחיות שלי להתנדב בבתייהן, לנקות ולשטוף, לסייע ברחיצת הילדים וההשכבה שלהם, זה היה המצב השגרתי בבית שלנו.

"כך גם כשאחת השכנות, אשה מבוגרת, נשארה אלמנה בודדה והיתה חוששת לישן לבד בלילה, אחיות שלי היו ישנות אצלה במשך שנים, כדי שהיא לא תהיה לבד.

"אני נזכר עכשיו בסיפור אופייני מאוד. אחת הנשים בשכונה, רעייתו של יודי תלמיד חכם מופלג וירא שמים מרבים, פרקה את הכתף שלה ל"ע. זה כמובן גורם לייסורים נוראיים, אבל מעבר לכך, גם אחרי שכבר טיפלו בה והחזירו את הכתף למקומה, היה אסור לה להניע את היד במשך שבועות.

"לאותה אשה היה בית עם ילדים, והיא לא יכולה להיזז את היד. איך מלבישים כך ילדים ומכינים להם סנדוויצ'ים? איך אפשר לנעול להם את הנעליים ולעזור להם למצוא את הגרביים בערימת הכביסה, כשהשעון דוחק וכולם צריכים להגיע בזמן ללימודים?

"מבחינתה של אמא שלנו זאת בכלל לא היתה שאלה. היא הורתה לאחותי, הרבנית צביון שתחי', שתעלה כל בוקר לביתה של אותה

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

משפחה, ותמלא את מקומה של השכנה בארגון הילדים ליום הלימודים. וכך כל בוקר היתה אחותי קמה בבוקר, ממהרת לבית השכנים ומתחילה להעיר את הילדים, לארגן להם בגדים, לעזור להם להתלבש, לסדר את השיעור למי שצריך, לנעול נעליים למי שצריך, היא היתה מכינה להם סנדוויצ'ים ולאחר מכן היתה לוקחת את הקטנים ומפזרת אותם כל אחד במקום הלימוד שלו בגני הילדים ובתי הספר.

"זה נמשך שבועות ארוכים, ובמשך כל אותה תקופה, היא עצמה היתה מאחרת ללימודים בסמינר, כי היה לה הרבה מאוד מה להספיק לפני שהיא יכולה היתה ללכת לסמינר.

הרב וולף זצ"ל, שניהל את הסמינר המפורסם, היה נוהג להתפלל שחרית בבית הכנסת 'לדרמן', ממש סמוך לביתנו, והיתה ידידות גדולה בין המשפחה שלו למשפחה שלנו. בוקר אחד הוא יצא מהתפילה ופגש את אמי: "הגב' קנייבסקי", הוא שאל, "מה קרה לבת שלכם שמאחרת בתקופה האחרונה מדי יום לסמינר? זה לא מקובל אצלנו!".

נענתה אמא ע"ה והשיבה דבר דבור על אופניו. נכון, חשוב מאוד שהילדה תגיע לבית הספר בזמן, אבל עכשיו יש מקרה ייחודי של שכנה שפרקה את הכתף, והיא חייבת את העזרה הזאת, אי אפשר להפקיר ככה בית עם ילדים והבת שלי עובדת קשה כל בוקר כדי שהילדים שלה יקבלו סנדוויץ' ויהיו לבושים כמו בני אדם, לכן היא מאחרת לסמינר".

הרב וולף שהיה מנהל בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, לא מיהר לקבל את ה'תירוצים' הללו, ואמר בנימה של מורת רוח: "שמירת הזמנים בסמינר, זה נושא מאוד מאוד חשוב!". על כך השיבה לו אמי: "אצלנו חסד זה מעל הכל. זה יותר חשוב גם מהדברים החשובים ביותר...".

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

חסד אצל הרב הבר זצ"ל!

התמסרותו של רבי אברהם ישעיהו הבר זצ"ל לכל פניה מצד התלמידים, לא ידעה גבולות. הוא מסר את כולו לזולת, בלי להתחשב כלל בענייניו האישיים. כל תלמיד קיבל את מלוא היחס, בכל עת ובכל שעה, סביב השעון.

"פעם התקשרתי אליו בשעת ערב סתמית", מספר תלמיד, "ביקשתי להתייעץ עמו בנושא שיגרתי שעמד על הפרק. הוא שמע את בקשתי והתחיל לענות לי, אלא שאז, שמתי לב כי ברקע מפסיקים אותו בברכת 'מזל טוב'. הוא לתומו הסביר לי בפשטות: 'אני בעיצומו של אירועי בני וזה פשר ההמולה שאתה שומע ברקע'.

"נבוכתי ומיהרתי לשאול אותו, למה לא אמר לי מיד שאין זו שעת הכושר המתאימה לשאלות, הרי שאלתי אינה כה 'בוערת' והיא סובלת דיחוי לזמן אחר. אולם הוא אמר לי, שגם כעת חשוב לו מאוד שאצא עם המענה הדרוש לי.

"זימנה ההשגחה העליונה, ובחלוף זמן שוב התקשרתי אליו בשעת בוקר, והוא ענה לי באורך רוח ושוחח איתי בנעימות רבה. לקראת סיום השיחה סיפר לי בהתרגשות שהוא נוסע כעת במונית עם רעייתו לבית החולים לבקר את בנו וכלתו עם לידת בנם הראשון.

"איחלתי לו כמובן מזל טוב, והזכרתי לו שזו הפעם השניה בה אני מגלה, איך הרב מסוגל גם בשעות של התרגשות שיא, להיות קשוב לפונים אליו".

מספר תלמיד: "לאחר נישואי נזקקתי לעצה לגבי ענין מסוים. פנית אל הרב, ביררתי אצלו על אנשים המומחים בתחום והתייעצתי עימו לאן כדאי לפנות.

"במקום לקבל מילים קיבלתי מעשים.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

הרב החל לפעול ולברר, כדי להגיע לאנשים הנכונים ולכוון אותי אל הגורמים הטובים ביותר. בשעות הערב שב אלי עם משוב גדוש ועמוס בעצות, כאילו לא היה לו ענין אחר להתעסק בו באותו יום.

"בתקופה האחרונה לחייו, התקיים מעמד 'דינר' מטעם הישיבה – בהשתתפות מאות בוגרים ואוהדים, כמובן שהרב פיאר את שולחן הכבוד, על מרומי הבמה, בהארת פנים מיוחדת.

"לפתע הבחין בי ממקום מושבו ופנה אלי לשאול אותי בתנועות ידיים – אם הכל הסתדר בענין ההוא שלגביו התייעצתי איתו. הנהנתי לו בראשי, בהתרגשות רבה, ופניו לבשו ארשת של שביעות רצון וקורת רוח.

"לא אשכח את הרגעים הללו, בהם התעלם מן הנסיבות שהיה מצוי בהן באותה שעה – על גבי הבמה הכבודה, אל נוכח פניהם של מאות – ומצא לנכון להתעניין בנעשה עימי".

מספר אחד המחנכים באחת הישיבות בירושלים: "אחד מתלמידיי, בחור נחמד ונעים, נקלע לבעיה – בכל עת שהגיע לפגישה בענייני שידוך, נאלם פיו מרוב מבוכה ולא הצליח לנהל שיחה ראויה. ניסיתי לעזור לו רבות אך ללא הועיל.

"באחת הנסיעות שעשינו בצוותא מירושלים לבני ברק, עלה ברעיוני להתקשר אל הרב ולקבל עצה מפיו. מיד כאשר שמע את הענין, ביקש לשוחח ישירות עם הבחור – אף שלפני כן לא היתה לו כל היכרות עימו. "שיחתם נמשכה על פני כארבעים דקות, משך כל אותה נסיעה, ופני הבחור אורו. הרב הבין למועקתו והעניק לו הדרכה שתיטיב עימו.

"בסיום השיחה, ביקשתי את מכשיר הטלפון, והודיתי לרב על התמסרותו המיוחדת ועל הזמן היקר שהקדיש לתלמידי.

"אגיד לך את האמת', אמר לי בכנות, 'כשהתקשרת אכן הייתי באמצע פגישה עם רופאים אך הפסקתי ופיניתי את הזמן – כי גם כאן מדובר בהצלת נפשות'..."

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

רבים מתלמידיו מספרים על עצות יקרות שהעניק להם מאוצר עצותיו, השמורות עימם עד עצם היום הזה. לפנינו פנינים אחדות ממש, מתוך מאות סיפורים:

קבוצת תלמידים צעירים מגיעה אל הרב לקבל הדרכה לימים הקדושים. ליבם דרוך, מתוח, מבקש להיטיב דרך ומוכן גם ללכת בגדולות; לקבל על עצמם קבלות טובות הגבוהות מכפי ערכם ויכולתם. איש מהם אינו מתכוון לדברים שעומד הוא להשמיע באוזנם. סבורים כי ידבר על גודל השעה, על החובה הקדושה לפשפש במעשים, לטהר מחשבות, לקבל קבלות. הוא, לעומתם, חושב אחרת.

בעיני רוחו רואה כבר את הירידה העתידית שתיגרם בעקבות "עומס המתח", מבקש אפוא לעודדם "להישאר על הקרקע", לקבל על עצמם קבלה קטנה שיש בידם לעמוד בה, והיא כבר תהיה בסיס לכל ההמשך הטוב שיבוא בעקבותיה. לא להגזים עם קבלות העשויות להשליך שלא לטובה על הנפש ועל המצב הרוחני...

כדרכו אינו מדבר "מלמעלה למטה" אלא "בגובה העיניים". החל לשתף אותם בסיפור אישי על כך שבעבר היה לו הרגל לכסוס בשיניו קילופי עור שצמחו סביב לציפורני ידיו – ובהגיע שבת היה עליו להיאבק עם עצמו שלא להיכשל בכך ולעבור על איסור-שבת חס ושלום.

"באחת השנים", סיפר "קיבלתי על עצמי ביום הכיפורים לתור אחר משחה מתאימה שתרפא את התופעה – ובכך למגר את הבעיה. "זו היתה הקבלה שלי באותה שנה.

"מאחר שהסתפקתי בה ולא חיפשתי קבלות גדולות ממנה – הצלחתי בחסדי שמים לבצע אותה, והיא זו שנתנה בי כוח וחשק להמשיך הלאה והלאה".

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

אחד התלמידים שהתמודד עם הרגל שלילי מסויים, ביקש לשמוע מהרב דרכים לרכישת שליטה עצמית. גם כאן, מצא לנכון הרב לשתף אותו באתגר אישי עימו התמודד בעצמו, ולהעניק לו את ההרגשה הנעימה שאין כאן "הטפת מוסר" אלא שיח ידידים.

"אף אני", פתח ואמר לו בקול נעים, "התמודדתי קשות עם הרגל שלילי, הלא הוא הרגל העישון. ככל שניסיתי להתגבר ולהימנע מעישון, לא עלה בידי בהצלחה. עד שמצאתי טכסיס שסייע לי בסופו של דבר להיגמל:

"החלטתי שאני לא עומד להפסיק לגמרי לעשן. הצבתי לעצמי אתגרים קטנים שיותר קל לעמוד בהם. אמרתי לעצמי שהמשימה שלי תהיה רק לדחות את הסיגריה הבאה – שהיא רק אחת ואיתה אני עוד יכול להתמודד.

"רכשתי לעצמי חפיסת סיגריות חדשה והנחתי אותה בכיס, עם מצית להדלקת אש, כדי שהכל יהיה מוכן ומזומן עבורי בכל עת שאחפוץ לעשן. במשך שנה תמימה התהלכתי כאשר בכיסי חפיסה. מידי חודש החלפתי אותה בחדשה, שתהיה 'טריה'.

"אלא שבהגיע רגע שבו התגברה בי התאוה לעשן, וידי כמעט נשלחה אל הכיס – החלטתי לדחות את הסיגריה הזאת בשעה אחת.

"במרבית הפעמים כאשר חלפה השעה כבר הייתי עסוק בדברים אחרים ולא זכרתי מהעישון, לפעמים חלפו שתיים ויותר, עד שהתגברה התאוה בשנית, ואז דחיתי את הסיגריה בשעה נוספת. אחרי הכל היא בכיסי ובכל עת שארצה תמיד יהיה בידי להוציאה.

"המשכתי באופן זה עד שנגמלתי מן העישון לגמרי".

התלמיד התפעל מן הדברים. צורת התנהגות זו, שונה מדרך החשיבה המקובלת – שצריך להרחיק את הסיגריה מהישג-ידך ככל הניתן, כי אם היא תהיה זמינה לך, אין ספק שתיכשל בה.

"הרב חידש לי, כי עליך להאמין בעצמך שתצליח להתמודד מול עישון אחד ויחיד. מותר לך להתהלך כשבכיסך חפיסה מוכנה ומזמינה, היא

"מְלֻאכַת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

לא תגרום לך להיכשל, אתה חזק ממנה – שהרי מדובר בסך-הכל על דחיית סיגריה אחת...

"לא אחת מתמודד אדם עם שאלה וספק, מה עליו לעשות איך עליו לנהוג. הרב סיפר לא אחת את הסיפור הבא, ממנו ניתן לקחת כלל חשוב איך למדוד כל מעשה- אם הינו כדאי ומומלץ לעשותו או שמא כדאי לדחותו:

"בצעירותי", סיפר, "זכיתי להיות תלמיד של מרן הרב רבי אליעזר מנחם מן שך זצ"ל. מלבד גדלותו הנדירה בתורה, היתה לו גדלות יוצאת דופן ברדיפת חסד והטבה לבריות. פעם כאשר הייתי נוכח לידו, נכנס אלי אדם ושאל על מעשה מסויים אם לעשותו או לא.

"אמר לו הרב שך: 'אלמד אותך כלל: כל החיים שלך תעשה רק מעשים שאתה מוכן שיכתבו על המצבה שלך לאחר מאה ועשרים, מה שאתה לא מוכן שיכתבו על המצבה אל תעשה! זה יהיה ה'ברומטר' שלך למדוד איזה מעשה כדאי לעשות ואיזה לא כדאי לעשות'."

סיים הרב בענוותנותו ואמר על עצמו: "אני משתדל מידי פעם, להיזכר במידה הזאת ולקחת אותה לתשומת ליבי".

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

צדקה שהצילה ממות!

בתחילת חודש טבת תשפ"א אירע ברובע היהודי בירושלים נס ופלא, שנרשם בכל כותרות העיתונים – שני שוטרים שהלכו ברובע שמעו קולות נשיפה מאחוריהם. פעמים רבות אנו שומעים ריצה מאחורי גבנו ואיננו מסתובבים אחורנית לבדוק את העניין, אולם כעת הם הסתובבו, ולתדהמתם גילו במרחק שני מטרים מהם ערבי עם סכין שלופה. בחסדי שמים הם התעשתו במהירות, ירו בראשו, וחסלו אותו במקום. כשהסכנה המיידית חלפה נפתחו המצלמות המרשתות את כל הרובע לאורכו ולרוחבו, וכוחות הביטחון ניסו לראות את המסלול שעשה המפגע. הם נדהמו לגלות כי דקה קודם לכן תקף הערבי בחור ישיבה. במצלמות נראה בבירור מקום המרוחק משם כארבעים מטרים בלבד. הערבי נראה רץ אל הבחור, מתנפל ומפיל אותו על הארץ, שולף את הסכין ומניף אותה מעליו. פתאום, מסיבה לא ברורה, קם הערבי ורץ אל השוטרים המרוחקים ממנו מעט.

הם מיהרו לחפש את הבחור, ועד מהרה הגיעו לבחור בשם דוד הלוי, שלומד בישיבת 'שובו בנים'. "אתה יודע שאתה מופיע במצלמות?" שאלו אותו. "נכון", אמר מיד. "באותו בוקר הלכתי למקווה כפי שאני נוהג בכל יום לפני התפילה. כשיצאתי משם התנפל עליי הערבי, וזרק אותי אל הרצפה. כששלף את הסכין, הבנתי כי זו השנייה האחרונה לחיי. אפילו לומר שמע ישראל לא הייתי אמור להספיק. פתאום קם הערבי, והתחיל לרוץ. אין לי מושג מה עבר בראשו, אבל את הסיבה לנס הזה אני דווקא כן יודע..."

חמש דקות קודם, כשהייתי עוד בבניין המקווה, ניגש אלי בחור שזה עתה נכנס לשם, וביקש שאלווה לו עשרה שקלים. בכיסי היו עשרה שקלים אחרונים, ולא התחשק לי להישאר בלי שקל. אני מכיר את עצמי, ומדי פעם נזקק לשקלים פה ושם. עד שאגיע הביתה ואקבל עוד דמי כיס יקח מעט זמן.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

אמרתי לו: מה הסיפור שלך? מה פתאום ללכת למקווה באמצע החיים? היום לא ערב שבת ולא יום כיפור.

במקום לענות לי הוא החזיר שאלה: ומה אתה עושה כאן? אני רוצה לטבול בדיוק כמוד.

הרגשתי בתוכי מלחמה פנימית – לתת או לא לתת, ואז הכרעתי: לתת. אין לי ספק שהצדקה הזו היא שהצילה אותי ממוות!"

אנשים סבורים שהכלל 'צדקה תציל ממוות' פירושו לתרום בניין לעזר מציון או מיליון דולר לארגון חסד אחר, אך לא. אדם שעומד מול התמודדות פשוטה ומנצח את יצרו יכול לקבל את חייו במתנה. ניסיון קטן יכול להיות לפעמים מבחן החיים...

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

בזכות הצדקה!

"נהג ההונדה עצור בצד". עיגולים שחורים צפו מול עיניי... מה פתאום הוא החליט להתביית דווקא עלי, כתוב על המצח שלי שאני נוסע בשלילה? בקושי הצלחתי להחנות את הרכב. השוטר יורד לו בניחותא וניגש אלי. "רישיונות בבקשה!..."

ישועה נסית בזכות מצות צדקה – סיפור אמיתי שרשם הסופר הרב יאיר וינשטוק שליט"א מפיו של בעל המעשה

זה היה יום כל כך יפה. השמש זרחה, הציפורים צייצו, הילדים המתוקים חייכו לקראתי בבוקר כשהערתי אותם לקראת יום הלימודים. הכל נראה מבטיח ומלא תקווה, ואני לא יכולתי לתאר לעצמי כי את היום הזה אסיים בצורה שונה לחלוטין, בלי רשיון!...

ראשית, אני חייב הסבר לקוראים הנכבדים. עבודתי מחייבת אותי להשתמש כל הזמן ברכבי הפרטי, ואם כל נהג חולה-הגה יודע כי בלי האוטו הוא ממש כמו בלי רגליים, להבדיל, רח"ל. אצלי המצב חריף עוד פי כמה וכמה. אני גר בבית שמש ומתנייד בכל בוקר לביתר, ומביתר אני ממהר לירושלים, ואחרי הצהרים אני חייב להיות בפתח תקווה לשעתיים, ובערב אני לומד עם החברותא הקבועה בבני ברק את הדף היומי... בקיצור, אצלי 'אין מצב' להיות בלי האוטו אפילו שעה אחת. האוטו הוא לא רק כמו הרגליים אצלי, אלא כלי העבודה שבלעדיו אני לא יכול אפילו לדמיין איך החיים שלי יראו.

נכנסתי לרכב במצב רוח מעולה, לאחר שהבאתי את הבן לחיידר ואת הבנות הקטנות לגן, התפללתי שחרית בשטיבל הקבוע שלי, עניתי את ה'ברכו' האחרון, ולמרות שידועי דבר טוענים כי 'עלינו לשבח' היא לא תפילת הדרך, מצאתי את עצמי מתניע את האוטו כאשר שפתי ממלמלות את הפסוק 'והיה ה' למלך על כל הארץ'. מה אני יכול לעשות, מיהרתי. על השולחן במשרד חיכה לי גל של עבודה. גל? ים!

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

הספקתי לנסוע בדיוק שני רחובות, כאשר מונית הגיעה מאחורי. עד היום אינני יודע מה בדיוק קרה שם באותו בוקר. הייתי צריך לעשות פרסה ונהג המונית לא הבחין, או שהוא מיהר, עד היום הענין נתון לויכוח. מכל מקום, אני 'שברתי שמאלה' והמונית פתאום נתקעה בי במלוא העוצמה.

ברוך ה', אפילו לא נשרטתי. רק הייתי קצת בהלם. האוטו? זה כבר סיפור שונה לגמרי, הוא קיבל מכה הגונה שקימטה את צד המכונית בצורה מכוערת. ההלם שלי העמיק כשגיליתי כי המונית לעומתי נמצאת במצב הרבה יותר גרוע ונראית כמו אקורדיון. גם נהג המונית יצא בחסדי שמים ללא פגע, אבל הוא השתולל מזעם וטען כי אני אשם. שוטר הגיע למקום עם ניידת וסירנה עוד בטרם הספקתי לומר 'פוליס', גילה עוינות כלפי וסימפטיה גלויה לעבר נהג המונית. "בודאי שאתה אשם" אמר בפסקנות, ולפני שקלטתי מהיכן זה נוחת עלי הכריז "אני עושה לך שלילת רשיון!".

"מה?! חשבתי שלא שמעתי טוב. השוטר חזר על דבריו באיטיות ומתוך שמחה לאיד. רשם לי דו"ח מפורט עם כמה העתקים, והודיע לי חגיגית כי רישיוני יישלל לתקופה בת שלושה חודשים. למראה יבבותיי והיאוש הנורא שהחל לשאוג מגרוני, התרכך נציג החוק והסכים לתת לי ארכה בת תשעה חודשים עד למימוש השלילה. "אבל לא יעזור לך כלום. בעוד תשעה חודשים רישיוןך יישלל, אתה חייב ללמוד על בשרך את הלקח".

קהל קטן התאסף סביבנו. הרבה מן הצופים טענו כי השוטר היה חד צדדי וגילה נטייה ברורה ובלתי מוסברת לנהג המונית. מה גם שחלק מהם ראו בבירור שאני כן נתתי איתות עם הוויינקר לפני שהתחלתי את סיבוב הפרסה, ולא כפי שטענו נהג המונית והשוטר.

חזרתי הביתה ושכחתי מהענין. תשעה חודשים? ילד שלם, בריה חדשה בעולמו של הקב"ה יכולה להיוולד בתשעה חודשים. אבל המחשב במטה המשטרה לא שכח... בהגיע היום מגיעה אל ביתי

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

מעטפה ועליה מוטבע סמל לא מרנין במיוחד, במכתב המצורף למעטפה אני מזהר כי עלי להתייצב בתחנת המשטרה בבית שמש עד ליום זה וזה ולהפקיד שם את רישיוני.

עם המשטרה לא מתחילים. גם לא חלמתי להגיש ערעור כאשר נגדי עומדות עדויות של שני עדים. על פי שנים עדים יקום דבר... הפקדתי את הרישיון בידי שוטר פלוני בתחנת המשטרה, ויצאתי לדרכי ברגל. "להתראות בעוד שלושה חודשים" לחשתי לכרטיס הפלסטיק עליו מוטבעת תמונתי הצבעונית. לא העליתי לרגע אחד במחשבתי כי לא כך בדיוק יתנהלו הדברים.

לא אומר שחיי הפכו לגיהנום. לא צריך להגזים. אבל החיים שלי בהחלט הפכו לסיוט אחד גדול. פתאום למדתי לדעת כמה קשה לנסוע בתחבורה ציבורית. התחלתי להכיר מחדש את כל המדרכות השכוחות בבית שמש ובירושלים. עצרתי מוניות בלי חשבון והלכתי המון ברגל, ונרשמו לי איחורים בכל מקום. התרגלתי. לכל דבר מתרגלים. השאלה היא רק כמה זמן זה לוקח. ואז צצה הנסיעה לבלגיה.

שכחתי לציין כי אני יליד בלגיה, ומפעם לפעם אני חייב לנסוע למולדתי הישנה לכל מיני סידורים ומטלות. והעיקר, ביקור בבית ההורים שיחיו והזדמנות לקיים מצות כיבוד אב ואם מדאורייתא. הפעם, בניגוד לרוב נסיעותיי כאשר אני מגיע לבלגיה לשבוע בגפי, החלטנו אני וזוגתי שתחיה לנסוע בהרכב מלא, עם כל המשפחה. בעיקר מפני שהדבר היה בחודש אב, כולם בחופש וזו הזדמנות טובה לשלב בצרכים הפרטיים שלי גם ביקור משפחתי, ולשמח את ההורים שיראו את נכדיהם האהובים.

דיברתי עם יואב, חברי הטוב המתגורר בביתר, וסיכמנו שכיון והאוטו שלי בין כה וכה מושבת, ניסע ביחד עם ההונדה שלי לנמל התעופה ואח"כ הוא יחזיק ברכבי למשך חודש. זה נהנה וזה לא חסר. הכל

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

היה מחושבן, רק בעיה אחת קטנה לא לקחנו בחשבון. במקום שהוא ינהג בדרך לנמל התעופה, אני ישבתי ליד ההגה.

אני מודה ומתוודה שזו היתה פזיזות וחוסר מחשבה מספקת. אבל אלו הן העובדות היבשות. נסעתי עם המשפחה מבית שמש לביתר, שם עלה יואב לרכב, ומביתר נסענו הישר לנמל התעופה. כיון שאני כבר ישבתי ליד ההגה, המשכתי לשבת שם, ויואב לידי. מה כבר יכול להיות. עוד נסיעה אחת קטנה וזהו. נסענו מהר, המטוס בנמל התעופה מחכה.

"נהג ההונדה עצור בצד". הרמקול הזה מתכוון אלי? עיגולים שחורים צפו מול עיני וידי החלו רוקדות על ההגה ריקודי הורה סוערים. כן, המכונית הקטנה עם לוחיות הרישוי האדומות והכוכב הכחול שיש "מ" במרכזו, בהחלט משדרת אלי. עם רמקול לא ידידותי. פני החווירו כפניו של נפטר, בר מינן. מה פתאום הוא החליט להתביית עלי, כתוב על המצח שלי שאני נוסע בשלילה? בקושי הצלחתי להחנות את האוטו בצד. השוטר יורד לו בניחותא וניגש אלי. "רישיונות בבקשה!" מה עשיתי? ניסיתי להיתמם.

"רישיונות בבקשה" חוזר השוטר על דבריו כמו דיסק מקולקל. נתתי לו את רישיונות האוטו והראיתי לו את הביטוחים. הכל היה דווקא בסדר גמור. האוטו עבר טסט בזמן והוא מוחזק בידי כחוק. רק פרט אחד קטן היה חסר.

"ואיפה הרישיון שלך, אדוני הנהג?"

אני חושב שכוס חלב היתה פחות לבנה מהפנים שלי. כך הרגשתי באותו רגע. אין לי, מלמלתי. אני בשלילה. השוטר התלקח כמו מדורת ל"ג בעומר. "אתה נוהג בשלילה! אהה", סינן מבין שיניו. "טוב, תבוא אתי בבקשה לתחנת המשטרה. אתה עצור והאוטו מוחזרם לחודש ימים".

במושב האחורי פרצו יללות מפי הטיפ. "אנחנו בדרך לנמל התעופה", ניסתה רעייתי להסביר ללובש המדים. "יש לנו טיסה לבלגיה בעוד

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

שלוש שעות", היא נפנפה לעברו עם הכרטיסים כדי להוכיח את אמיתות דבריה. אך השוטר היה קשוח כפלדה. "חוק זה חוק", ענה בחדות, "אתם באים אתי כעת לתחנת המשטרה".

הובלנו כשור לטבח אל תחנת המשטרה, ושם לאחר אין ספור ויכוחים והפצרות, הסכים מפקד התחנה לאפשר לי להשתחרר בערבות כדי שלא נפסיד את הטיסה. פרוטוקול מפורט נרשם כדת וכדין, הרכב הוחרם לחודש, ואני הוזהרתי כי יום לאחר שובי מבלגיה בעוד שלושה שבועות (הם בדקו בכרטיס את תאריך הטיסה חזור!), עלי להתייצב בתחנת המשטרה בבית שמש, עיר מגורי, כדי להתחיל הליך של שיפוט מהיר. אחרת יהיה רע ומר והרבה יותר גרוע. כלא כבר אמרנו? החופש עבר כמו חלום. כולם נהנו. ההורים שלי הפיקו רוב נחת אושר מנכדיהם המתוקים, הקטנים צהלו ברוב שמחה בכל מתקני המשחקים והגנים הציבוריים. כולם היו מאושרים. גם אני, עד לגבול מסוים. זכרתי מה מחכה לי בארץ יום לאחר שאשוב, ודי היה בכך לקחת ממני את כל ההנאה גם במרומי הגלגל הענק בלונה פארק, כשהילדים צופים מגובה של עשרות מטרים בעולם למטה, וצורחים באושר מהול בפחד כאשר הגלגל עוצר בפסגה ומתנדנד באוויר שתי דקות הנה והנה כדי להגביר את האפקט...

כל דבר טוב נגמר בסוף. החופשה הבלתי נשכחת באנטוורפן הסתיימה. הגיע יום הטיסה הביתה. נפרדנו מההורים בברכות ואיחולים וידיים מלאות מתנות פרידה ומיהרנו לנמל התעופה. אבא שיחי' היה הנהג. ולשם שינוי בארנקו שכן רישיון בלגי כשר למהדרין. נחתנו בארץ, שמנו את הכל במקום וכבר היה לילה. הילדים העייפים מן הטיסה וטלטולי הדרכים נרדמו בן רגע, ורק אני התגלגלתי על יצועי ולא הצלחתי לישון. שיפוט מהיר. נהיגה בשלילה! ראיתי מול עיני רוחי את השופט מנפנף לעברי באצבעו, יכולתי לשמוע באוזני את קולו המתכתי ואת פסק דינו המהדהד בין כתלי בית המשפט: "אני

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

מבקש למצות את מלוא חומרת העונש עם הנאשם, למען יראו וייראו, ומטיל עליו בזאת מאסר של שנתיים!"

לפי החוק אפשר להטיל עונש מאסר בגין נהיגה בשלילה. האם להטיל עונש מאסר, כמו גם לכמה זמן, העניין נתון לשיקול דעתו של השופט. מי יהיה השופט שלי? אוי לי! זה יכול להיגמר לא טוב. מאד לא טוב. נעשה לי רע על הלב. שפתי החלו לרחוש תפילה. אבא יקר שבשמים, אתה השופט האמתי, ואתה יודע את האמת כי גם שלילת הרישיון לא הייתה מוצדקת, ואפילו אם כן, האם אצטרך לשבת במאסר? מה יהיה עם האשה והילדים, והעבודה, והלימודים, והחברים, והבושות... ריבונו של עולם, תעשה לי נס, התפללתי בצר לי.

ואז, בין שלוש לארבע בלילה. כאשר כולם נמים בשלוח ובעולמו של הקב"ה שורר שקט מבורך, ורק הצרצרים משמיעים את קולם ברמה ואילו אני מתפתל ומתגלגל מצד לצד, פתאום נזכרתי:

כוח הצדקה! — —

גדול כוח הצדקה שיכול להטות הכף מחובה לזכות. אדם נותן צדקה ואינו יודע כי באותו רגע הוא שינה את כפות המאזניים בשמים. האמורא שמואל והחווה בכוכבים אבלט רואים קבוצת פועלים צועדת ליד שפת האגם. אבלט הגוי אומר לשמואל כי פועל פלוני עומד למות. נחש ארסי יכיש אותו בעוד שעה קלה. אבל האיש חוזר בחיים, ולאבלט הנדהם מתברר כי באותו יום נתן הפועל את פת לחמו לחברו הרעב. בזכות הצדקה ניצל ממות והנחש שהיה צריך לנשוך אותו, מת בעצמו. שמואל מסביר לאבלט כי אמנם לפי המזל של הפועל היה צריך למות, אך ישראל הם מעל המזל וזכות המצוה הגנה עליו. עלינו נאמר "וצדקה תציל ממות" אומר שמואל לאבלט הנכרי, החווה בכוכבים.

מי יודע מה ערכה של צדקה. שמעתי סיפורים לאין ספור על אנשים שהיו בכל מיני מצבים מעיקים, ותרמו כסף לצדקה וראו ישועה מהירה שלא כדרך הטבע. הדבר צף ועלה במוחי ברגעים הקשים הללו, ועל המקום נדרתי: רבונו של עולם, הריני מתחייב בזאת לתרום 200 ₪

"מְלָאכַת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

לצדקה, עבור עניי ארץ ישראל, ובקשתי שטוחה בפניך, אנא שלח לי ישועה. לאחר דקה כבר ישנתי כמו תינוק. שלווה גדולה ירדה עלי.

הגעתי לתחנת המשטרה בבית שמש. הפקיד מדפדף בניירת. "התיק שלך הועבר לירושלים". שיהיה כך. נסעתי לירושלים, בתחבורה ציבורית כמובן. הרי אני בשלילה והרכב מוחרם. הגעתי ל'בנין כלל' במרכז העיר, המעלית טיפסה בין הקומות והביאה אותי למטה המשטרה.

בלב הולם ושפתיים ממלמלות תפילה אני ניגש אל היומנאי. "כן אדוני".

התחלתי להסביר לו למה הגעתי לפה, ואיני יכול לשכוח את המבט מזרה האימים שעמד בעיניו ואת הניגון בעת שהטעים בחומרה: "נהגת בלי רישיון, אה?!" טוב שלא הוא היה השופט, אחרת היה שולח אותי תיכף אל הגרדום... "תלך עד קצה המסדרון, שם תיכנס לחדר האחרון מצד שמאל".

נגררתי ברגליים קפואות למחצה אל החדר האחרון, אחרי הקדמה כזאת! אני מקיש בדלת ונכנס פנימה. ניגש אל אחד הפקידים-השוטרים ומתחיל לספר שוב איזה עבריון אני. מציג בפניו את ההזמנה לתחנת המשטרה.

"תן לי לבדוק, רגע. מה אמרת מספר הזהות שלך?" הוא מעלה את הנתונים על צג המחשב, ופונה אלי. "לא אדוני, אין לך כלום".

מה פירוש?

"אין לך שלילה".

מה זאת אומרת?

"זאת אומרת שאין לך שלילה. כל טוב לך אדוני, אתה יכול ללכת הביתה".

זאת הייתה המנגינה הערבה ביותר ששמעתי בימי חיי. אני יורד למטה, וברחבה שלפני בנין כלל לא יכול להתאפק, שולף מכיסי את

"מְלָאכַת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

הסלולארי ומקיש בלהיטות את המספרים. 'נס!' אני שואג. 'אין לי שלילה'.

זוגתי שתחי' שומעת ממני את הסיפור, אבל לא ממהרת להתלהב כמוני. "זה לא יכול להיות" היא טוענת בהגיון מפוכח. "אנחנו חיים בעידן ממוחשב. היום הכל רשום ומתויק. בטח הייתה להם טעות ואח"כ אתה תסבול מזה. תחזור למשרד ותתבקש שיבדקו טוב טוב". בלב כבד חזרתי לאותו חדר מאיים. אני ניגש שוב אל השוטר ואל מחשבו ומציג בפניו שוב את ההזמנה לתחנת המשטרה. סליחה שאני מבבל לך את המוח, אבל אני לא שקט. תגיד, אין כאן איזו טעות שאחר כך אני אשלם עליה ביוקר?

"תזכיר לי את מספר הזהות שלך" הסתער השוטר על המקלדת והקיש עליה באצבע אחת. ספרה אחר ספרה. קבצי הנתונים עלו שוב על המסך. הוא קרא שם ומלמל לעצמו. "לא!" הודיע חגיגית. "לא חלה שום טעות. אין שום שלילת רישיון על שמך. יום טוב לך אדוני". אבל זה לא יכול להיות. שללו לי את הרישיון והזהירו אותי להתייצב בתחנת המשטרה יום אחרי שאשוב מחו"ל".

השוטר החל לצחוק. "שמע אותי, כרגע אין לך שום שלילה. אבל אם אתה נורא רוצה אפשר לסדר לך שלילה מידית. רוצה?" לא, לא. חלילה. התחלתי לסגת אחורנית. אני מוותר על התענוג. "אז אתה יכול ללכת".

נותר משהו קטן לברר. ומה עם הרישיון שנלקח ממני? איך אני אסע? רק זה חסר לי, ששוב יתפוס אותי שוטר נוהג בלי רישיון... "שמעת על משרד הרישוי?" לגם השוטר מבקבוק הקולה שלו, "גש אליהם והם יסדרו לך רישיון חדש. אתה משוחרר, ואל תבוא אלי פעם שלישית, כי אז אני אסדר לך שלילה כזאת שלא תשכח אותה לכל החיים".

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

יציאתי משם כל עוד רוחי בקרבי. והכל הסתדר כמו בחלום מתוק. קבלתי רישיון חדש, וגם הרכב המוחרם חזר לידי בשעה טובה ובצורה חלקה בלי שום בעיות.

העניין היה מוזר בעיני מאד. כיצד נעלם הרישום? דיברתי עם "מבין" אחד שמתמצא בנבכי הענין והלה אמר לי: "כנראה בעת שהעבירו את התיק מבית שמש לירושלים, הוא נאבד. אבל זה קורה אחת למיליון, ואתה הוא אחד ממיליון".

שמא ידוע לכם למה זכיתי להיות אחד ממיליון?

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

גילוי מסעיר בחלום הלילה...

שני ידידים אהובים חיו בירושלים של מעלה, אנשי מעש ויראי אלוקים, אותם הכיר ואת סיפורם סיפר הגה"צ רבי אליהו רוט זצ"ל. שני הצדיקים היו רבי שמעון קלפוס זצ"ל ויבדלח"ט רבי מרדכי אהרן שיינברגר שליט"א, דמויות הוד משרידי דור דעה, שעבודת השם שלהם נודעה בשערים. הם היו תלמידי חכמים מופלגים שעסקו בתורה בהתמדה ללא הרף, לצד תפילתם המרוממת שנישאה שעות ארוכות בדבקות.

לצד זאת, עסקו השניים גם בחסד, ונהגו לכתת רגליהם פעם בשבוע לקבץ צדקה פרוטה לפרוטה, אותה חילקו לעניי העיר המשוועים לעזרה. כך נהגו השניים במשך שנים רבות, בהקדישם שעות רבות וארוכות למלאכת החסד הטבועה בדמם. הם לא הביטו על ערכם ורוממותם, לא ביקשו כבוד לעצמם, ועסקו בחסד יום אחד בשבוע.

לימים, חלה רבי שמעון קלפוס את חוליו האחרון, ממנו לא קם. כשמצבו החמיר, קרא לידידו הרב שיינברגר ושוחח עמו ביחידות שיחת פרידה ארוכה ונרגשת, במהלכה ביקש הרב שיינברגר בקשה לא שגרתית:

'הן היינו יחדיו בעולם הזה ידידים קרובים' – אמר בדמעות שליש, 'ידינו לא משה זה מזה, עסקנו יחדיו במגוון פעולות תפילה, תורה וחסד. מבקש אני ממך בקשה אחת: שבעלותך השמימה ולאחר שייפסק דינך בבית דין של מעלה, שתבוא אלי ותעדכן אותי מה נעשה בדינך, שתספר לי כיצד התגלגלו הדברים...'

אכן, בקשה לא שגרתית, שאפשר לשמוע רק בין שני צדיקים של ממש... ורבי שמעון, קודם שנפרד מידידו, הבטיח כי באם יתאפשר לו – יקיים את הבקשה במלואה, ויבוא לספר מהנעשה בבית דין של מעלה...

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

ויהי לתקופת הימים, אין ויהי אלא לשון צער. הצדיק רבי שמעון אכן הסתלק לבית דין של מעלה, מותיר אחריו משפחה שבורה ורצוצה, תושבי ירושלים המבכים את לכתו, וידיד קרוב ואהוב – הרב שיינברגר, שהצטער צער רב. לצד הצער הגדול, המתין וציפה הרב שיינברגר בדריכות לקיום ההבטחה, ייחל לפגוש את ידידו שיבוא לספר מהנעשה בכבשנו של עולם...

ואכן, כמה חודשים אחר כך, התגלה רבי שמעון לרבי אליהו רוט זצ"ל בחלום הלילה, ואחר כך גם לידידו הרב שיינברגר זצ"ל. באופן מפתיע, סיפרו שניהם את הדברים בעדות אישית תואמת, עדות מטלטלת ומסעירה מבית דין של מעלה:

רבי שמעון סיפר בראשית דבריו, כי לא ניתנה לו הרשות לספר ולחשוף אלא טפח מהנעשה בשמי מעל, ועל רוב הדברים כבר אמר הכתוב 'כבוד אלוקים הסתר דבר'. עם זאת, התייחס לשאלה שנשאל לגבי מה נעשה בדינו, ותיאר מהנעשה בבית דין של מעלה:

מיליוני מלאכים נקבצו ובאו לדיון בעניינו של רבי שמעון, נושאים בכנפיהם צרורות של זכויות. שעות לימוד תורה ארוכות ומייגעות, זכויות של מצוות רבות, תפילות ארוכות ונלהבות. הכל עלה אל שולחן הדיינים, הדיינים בחנו ובדקו, החלו לחשב חשבוננו של עולם האמת... במתח רב ובציפיה דרוכה הביט רבי שמעון במתחולל לנגד עיניו, מצפה שהזכויות הללו יעניקו לו את כרטיס הכניסה הנכסף לגן עדן. אך בית הדין דן ארוכות, בחן את כל הזכויות הללו, ועדיין – הדיינים לא קבעו דבר, כנראה, אין די בזכויות עד עתה!

כמה נורא יום הדין הגדול! שבו והגיעו המוני מלאכים, צרורות של תפילות, תיקוני חצות, מצוות רבות שקיים רבי שמעון במסירות ובהקפדה. כל אלו עשו רושם רב בשמים והדיינים התייחסו אליהם בכובד ראש, אך עדיין, למרבה החרדה, רבי שמעון עומד ומביט כיצד הדיינים קובעים פה אחד: 'זה עדיין לא מספיק!'

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

לא ייאמן! אחד מצדיקי ירושלים, שעבודת התפילה שלו היתה לשם דבר, שתפילתו נישאה שעות ארוכות, שכל קריאת שמע שלו ארכה שעות! – אך זה לא מספיק! ושעות לימודו, התמדתו העצומה, מצוותיו הרבות ומידותיו התרומיות – עדיין לא הספיק, עדיין לא נחרץ גורלו לגן עדן! ועודו עומד וחרד, מתוח ודואג, מי יודע מה ייפסק לבסוף, מה יוכרע לגביו...

ואז, הגיעו משלחות של מלאכים, והעלו על השולחן את היום השבועי בו כיתת רגליו למען עניי ירושלים. סיפרו כיצד התמסר לעשיית חסד, וזכויות החסד הם שהכריעו את גורלו:

'זכאי בדינו, ישר לגן עדן!' – הכריז הכרוז, ורבי שמעון, בבת שחוק על שפתיו, בישר זאת לידידיו שנשארו בעולם הזה, למען יידעו הכל ויבינו: כרטיס הכניסה לגן עדן, תלוי בחסד, תלוי בעשיה למען הזולת. בוודאי ש'תלמוד תורה כנגד כולם', אבל כל יהודי חייב לשלב עיסוק בחסד, כי חסד הוא חלק ממהותו של יהודי!

כרטיס הכניסה לגן עדן הוא חסד! לעשות למען הזולת, להיטיב לאנשים נוספים! רק בעזרת החסד יכול יהודי להבטיח לעצמו מקום מכובד במקום שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם!

וסיפור זה, המופיע בספר 'ברכי נפשי', כתמרור אזהרה בוהק הוא לנו, כמה גדולה הזכות להיות בעל חסד, כמה כדאי להשקיע זמן ומאמץ למען הזולת, כמה חשוב לשלב חסד בסדר היום שלנו, לקבע זמן לעשיית חסד.

הבה נגמול חסד איש לרעהו, הבה נחפש את ההזדמנויות לגמול חסד זה לזה. לא חייבים לחפש אנשים זרים או מוגבלים, חסד יכול להיעשות בבית פנימה, במטבח שלנו, בבית שלנו, עם החברים הקרובים וגם עם אנשים זרים. הבה נחפש כל הזדמנות לעשות חסד עם הזולת מכל הלב, ועם כל הנשמה!

אירוח גנב בתוך הבית!?

"מְלֻאכַת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

לפני עשרות בשנים, בתל אביב של מעלה, התגוררה הרבנית בלה שלזינגר ע"ה, שהיתה בתו של מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל, והיא שייסדה וכיהנה כנשיאת נשי אגודת ישראל. היא היתה אשה ברוכת כשרונות ומעשים, שפעילותה הרבה חבקה עולם, למען הציבור היהודי בארץ.

באותה עת, התגורר בשכונת מגוריה נער צעיר, של"ע לקה במחלת ה'קֶלֶפֶט־וּמְנִיָּה', המוכרת יותר בשם מחלת ה'גנבת'. זו מחלה נפשית שהלוקה בה מאבד את השליטה בדחפיו האישיים, ואינו מצליח להימנע מלגנוב כל מה שרואות עיניו. יודגש, לא מדובר בגנב מתוך רוע או שרירות לב, אלא באדם ההופך לגנב כתוצאה מחוסר שליטה במעשיו.

כל בר דעת מבין, שהחיים בסביבתו קשים מנשוא. לא רק שהאיש מזיק בפועל, הוא גם נחשב כאדם רע, והופך לאדם דחוי חברתית ואומלל נפשית. במצב כזה, כמעט ואין מה שיכול להוציאו מהסחרור הנורא אליו נקלע, שכן איש אינו חפץ להתקרב ולטפל בו.

אותו נער צעיר, חלה במחלה הקשה הזו, ובתוך תקופה קצרה נודע שמו כגנב שאינו חת מאיש, והכל התרחקו ממנו, לא פעם אחרי שגערו בו. כך הלך מצבו הנפשי והידרדר, עד שהבחינה בו הרבנית שלזינגר, והזמינה אותו לביתה, להתגורר בבית שחסד והכנסת אורחים היו הבריא התיכון בו.

היא ידעה כי בכך היא הופכת את ביתה למקום מועד לפורענות, הן מצד הגנב – שיחמוס את כל מה שיעמוד בדרכו, והן מצד רודפיו – אשר לבטח יבואו לביתה לדרוש את שגנב מהם. למרות זאת, אירחה אותו בביתה במשך תקופה ארוכה, ולמותר לציין שהיתה זו תקופה קשה מאוד עבורה. דברים נעלמו ממקומם, כלים יקרים מצאו את דרכם לחדרו, לא היה אפשר להשאיר כסף בבית ולו לרגע אחד. אך כל זאת היה רק אפס קצהו ממסירותה כלפיו – — —

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

הן מדי יום, יצא הנער לדרכו, ועד שהיה שב הביתה – היה מספיק כמה גניבות... הכל ידעו כי הוא מתגורר אצלה, ובאו לדרוש את הנגנב מהם, תוך שהם מטיחים לא פעם מילים קשות ונזעמות. הרבנית שלזינגר קיבלה את כולם בנועם, התנצלה בשמו, והיתה משלמת את עלויות הגניבות מכיסה הפרטי, בלי לספר לו על כך כלל!

תקופה ארוכה נמשכה המסורת הזו, כשהנער שחי בביתה – גונב כדרכו, והרבנית מתנצלת על לא עוול בכפה, ומשלמת מכספה האישי את הגניבות. היא עשה זאת כדרך טיפולית שהוכיחה את עצמה – כי אכן, עד מהרה, נסללה הדרך לטיפול בנער הסובל. העובדה כי אנשים כבר פחות הטיחו בו בחוצות, יחד עם העובדה שהרבנית ליוותה אותו בתהליך טיפולי ארוך ומייגע, הובילה לכך שכמות הגניבות הלכה וירדה, עד שהתופעה פסקה כליל.

לימים, נפרד הנער בדמעות תודה, ויצא לחיים חדשים ומשוקמים, נטולי גניבות ומעשים לא רצויים. כדרכו של עולם, הקשר ביניהם נותק, והנער כמו נשכח מלב. גם הרבנית עסקה כבר בעיסוקים אחרים, וכבר שכחה מהנער אליו כה התמסרה, עד שחילצה אותו ממחלתו הקשה בעמל רב והוצאה כספית ניכרת...

חלפו עשרות שנים, וללונדון נקלעה בתה של הרבנית שלזינגר, סבתה הרבנית טורק ע"ה. היא התפללה תפילת שחרית בבית כנסת מקומי, ועוף השמים הוליך את הקול לעזרת הגברים, כי אורחת מישראל בשם הרבנית טורק הגיעה. מששמע על כך אחד מחשובי ונכבדי בית הכנסת המקומי, ביקש לשוחח עמה בדחיפות לאחר התפילה.

בקול רועד מהתרגשות, שאל האיש – שכאמור, נמנה על בכירי ופארי הקהילה בלונדון – אם האורחת בתה של הרבנית שלזינגר מתל אביב. האשה השיבה בחיוב, ושני עיניו של האיש הנכבד הפכו לשני נחילי דמעות, ובקושי הצליח להוציא הגה מפיו.

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

לבסוף, אמר בקול סדוק: 'דעי לך שאינני יכול ואין דרך בעולם להודות לאימך. היא הצילה את חיי, נתנה לי חיים במתנה! זוכרת את הגנב שהסתובב אצלכם בבית?'

כמו מחזה נוסטלגי עתיק, צפה ועלתה דמותו של אותו נער, שהתגורר בבית הוריה. מתוך ערפל השכחה שבה ועלתה תמונתו, והיא שפשפה עיניה בתדהמה: 'מה?! זה אתה?!'

'אכן כן!' – שב האיש וקבע, וסיפר על שנותיו כנער דחוי ומושמצ, גנב בשיא 'פריחתו'... 'הכל טענו כי עתידי בין יושבי בית הסוהר, אך אמא שלך – רוח אחרת היתה עמה, היא הצילה את חיי!'

כשאני מביט במשפחה שהקמתי, בקהילה בה אני שותף, בהתקדמותי הרוחנית ועסקיי המסועפים – אני יודע שכל זה הוא לא בגללי, כי לכשעצמי – הייתי אמור לבלות את שארית חיי מאחורי סורג ובריח. רק לבה הפתוח כאולם של אימך, הציל את חיי, נתן לי סיכוי. היא הוציאה אותי מעומק המחלה, גאלה את נפשי, היא שהעמידה אותי כאדם מן היישוב, שגם הצליח להתקדם בחיים! – סיפר האיש, כשהוא מנגב ללא הרף את דמעותיו הנרגשות...

וסיפור זה, אותו שמעתי מבנה – דודי, הרה"ג ר' יעקב טורק שליט"א, מוכיח עד כמה פעולת חסד יכולה להפוך עולמות. לעולם לא נדע, מה תחולל פעולת חסד שעשינו, להיכן נצליח להוביל את האנשים הנעזרים בנו. לא תמיד מדובר בפעולות גדולות, לפעמים מדובר במעשה טוב אחד, בסיוע אישי, אבל כשהוא נעשה על כל הלב, ברצון כנה להועיל ולסייע – הוא מחולל מהפך, בונה עולמות, מחדש חיים!

הבה נאמץ את מצוות החסד, לגמול חסד עם כל רואינו. לפעמים החסד אינו קל, דורש מאמץ, השקעת זמן ומשאבים. ועדיין – חסד יכול לחולל מהפך, חסד יכול להציל אנשים, ולכן הוא שווה כל מאמץ!

הבה נחפש את ההזדמנויות לגמול חסד, לפתוח לב לסייע, לתמוך, לפעול למען הזולת. כי כל נפש בישראל היא עולם מלא, ו'עולם' – בחסד ייבנה! (ידרשו')

"מלאכת המלך"

קונטרס חסד

חסד בתוך הבית!

ידוע כי המקום שבו הכי קשה לעשות חסד לדור החיצוני הוא בתוככי הבית שלנו! הסיבה מתחלקת לכמה רבדים, והכללית שבהם היא הפרגון הגדול שאנחנו מקבלים בחוץ על כל חסד קטן שאנחנו עושים, לעומת כל עזרה שתהיה בבית שהיא חלק מחיי הבית וניהולו, ואין מי שטורח כל רגע לומר 'תודה רבה' ו'תזכו למצוות' ו'הצלת אותי...'. וכן הלאה.

לפיכך בחרנו לכתוב כמה וכמה דברים היכולים להזכיר לנו את החסד שניתן לעשות בתוך הבית כתזכורת בעלמא, ולא ככתיבת כל הדברים שצריך לעשות, שהרי בכל נשימה אפשר לעשות חסד בבית, וכל מעשה אם ייעשה מתוך כוונה ומחשבה תחילה – יעצים את המעשה לאין ערוך שהרי קיימא לן: "מצוות צריכות כוונה".

ידוע הסיפור שכאשר הלך המגיד מישרים רבי שלום שבדרון זצ"ל עם ילדיו לכיוון הסבתא, פגש אותו הרב'ה מבריסק ושאל אותו: 'להיכן אתם הולכים?' סיפר לו רבי שלום שהוא בדרכו לסבתא לשים שם את הילדים, כיון שאשתו הייתה צריכה לנוח מעט! "ולמה? בגלל מה?". שאל הרב מבריסק. "מה זאת אומרת?" ענה ר' שלום, "אשתי צריכה לנוח והילדים הולכים לסבתא!". "ואז מה?". שאל שוב הרב מבריסק. ורבי שלום לא הבין, "מה הכוונה?". והסביר לו הרב מבריסק: "אתה הולך לעשות גמילות חסדים עם אישה יהודייה, שבמקרה היא גם אשתך, וגם חסד עם ילדים יהודיים, שבמקרה הם גם הילדים שלך...". סיים. מי אמר שחסד זה רק בחוץ???

פעם אחת אשת אחד מגדולי בעלי החסדים שבדור באה לביי"ד ורצתה להתגרש מה קרה שאל אותה הדיין בעלי אכזרי ואני לא

"מְלֶאכֶת הַמֶּלֶךְ"

קונטרס החסד

יכולה לחיות איתו כך ענתה האישה בעלך אכזרי, התפלא הדיין הרי הוא איש החסד הגדול ביותר שהכרתי בחיי איך את אומרת כאלו מילים! אמרה לו האישה אני אספר לך סיפור מאתמול הוא הגיע הביתה בשעה אחת עשרה בלילה וביקשתי ממנו שיעזור לי בעזרה קטנה בבית אבל הוא סירב ואמר לי שהוא מאד עייף ואין לו כח לכלום וישר נכנס למיטה אחרי חצי שעה הפלאפון שלו צלצל השכנה שלהם נתקעה מחוץ לבית והיא התקשרה אליו אם הוא יכול לעזור לה הוא זינק מהמיטה כמו פנתר ותוך שניות היה מוכן ומזומן לעזור לשכנה לכל העולם הוא עושה חסד ויש לו כח לעזור לכולם אבל בבית הוא לא יודע מה זה חסד'...

על קבורת שרה אמנו, מעירים חז"ל: "...כדרכו בקודש בעל השם משמואל' מעיר הערה נוקבת וצודקת מדוע המדרש מתאר את קבורת שרה כמעשה חסד' מצד אברהם בעוד שכך הוא המנהג הנהוג בכל העולם שהאיש מטפל בקבורת אשתו ואשר נוטה לבי לומר הן אמת שהמנהג הנפוץ בד' כנפות תבל שהבעל יטפל בקבורת אשתו וכך הוא הלוא חתם בשטר כתובה בשנים קדמוניות נוכח ב' עדים שהוא נתן לעת דודים אולם מ"מ קבורה זו שבמערות המכפלה היתה שונה לחלוטין משאר קבורות בזה שהיא היתה כרוכה במאמץ רב וכללה השתחוואות הפצרות והוצאות אדירות של ד' מאות שקלים עובר לסוחר ואעפ"כ אברהם לא היסס או התייאש מלראות לכך שהיא תקבר שם בתוככי המערה כפי כבודה הרם ולא עלה בדעתו אפילו במחשבה עוברת להסתפק במועט ולקבור אותה במקום אחר עם זאת נודה עתה כולנו שאכן נכון הדבר להתייחס לקבורה זו כמעשה חסד ולזאת שאברהם הוכיח את עצמו על ידה להיות רודף צדקה וחסד' באופן מופלא ונפלא עד מאוד כפי שנתבאר". (מנחת החיים).

"מלאכת המלך"

קונטרס החסד

❧ כחלק מהדברים שיכולים להאיר את הבית בחסד, נכללים הפרטים הבאים:

1. חיוך והארת פנים! השתתפות בצער הזולת האיש / האשה.
2. עזרה בעבודות הבית כשהמטרה להזכיר שאלו מלאכות ולא עבודות, וההבדל עצום: מלאכת מלשון מלכות – מגדלים כאן בני מלכים אלו בני ישראל כדברי רשב"י, ועבודות מלשון עבודות חלילה, ואז הרגשת הקיפוח בעיצומה על לא דבר...
3. כמו שאנחנו עברנו יום עמוס, כן הבית. לזכור איך היינו רוצים שיתייחסו אלינו, וכך לנהוג!
4. לא לשכוח חסד עם הילדים, הן ב'סור מרעי' – לא לראותם בשעת קלקלתם, והן ב'עשה טוב' לחנך לחסד וצדקה, הן בין האחים והן מחוץ לבית...
5. עזרה בהצבת גבולות מתוך חסד גמור שיגדלו הילדים לדרך של אמת בדרך ארץ ובתורה טהורה.
6. כפי שכתבנו לעיל, לעשות 'עסק' מהחסד והצדקה בבית, הן בכך שניתן לילדים כל בוקר פרוטה לתת לצדקה [כפי שכבר אמרנו ועשינו בשנים עברו], והן בכך שנעודד חסד בין האחים שיעשו ויספרו בכל ערב שבת על כך, ויקבלו שכר ופרס מההורים.

עד כאן קצת קצות החסד, ואין בכחנו ולא בכוונתנו להקיף את הכל, אלא רק לעורר את העניין עבורנו ועבור בני גילנו, ויתעוררו החסדים העליונים על עם ישראל ויזכנו לגאולת עולם בחסד שמחה ואהבה!

ת"ו ש"ל ב"ע